

**JOSEPH
HELLER**

PLUS

**PRELOŽIL
MIROSLAV JINDŘA**

22

AMATH

Hlava XXII

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz-knihy.cz
www.albatrosmedia.cz

Joseph Heller
Hlava XXII
Copyright © Albatros Media, 2016

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

AMATH
22

JOSEPH HELLER

PLUS

PŘELOŽIL
MIROSLAV JINDRA

22

HLAVA

COPYRIGHT © 1961 JOSEPH HELLER
ALL RIGHTS RESERVED.
TRANSLATION © MIROSLAV JINDRA,
1979, 1996, 1999, 2005, 2016
COVER DESIGN © TOMÁŠ CIKÁN, 2016

ISBN 978-80-259-0527-2

Matce, mé ženě Shirley a Erice a Tedovi, mým dětem

Obsah

1	Texasan	11
2	Clevinger	21
3	Havermeyer	28
4	Doktor Daneeka	39
5	Náčelník Bílý polozub	48
6	Hladový Joe	61
7	McWatt	71
8	Poručík Scheisskopf	80
9	Major Major Major Major	97
10	Wintergreen	122
11	Kapitán Black	130
12	Boloňa	138
13	Major — — — de Coverley	152
14	Kid Sampson	162
15	Piltchard a Wren	167
16	Luciana	176
17	Voják v bílém	189
18	Voják, který viděl všechno dvakrát	201
19	Plukovník Cathcart	212
20	Desátník Whitcomb	225
21	Generál Dreedle	237
22	Milo starosta	255
23	Natelyho dědek	271
24	Milo	283
25	Kaplan	301
26	Aarfy	322
27	Sestra Duckettová	330
28	Dobbs	344
29	Peckem	357
30	Dunbar	370

31	Paní Daneeková	381
32	Yo-Yovi spolubydlící	387
33	Natelyho děvka	393
34	Den děkování	403
35	Milo válečník	412
36	Sklep	422
37	Generál Scheisskopf	436
38	Mladší sestra	439
39	Věčné město	452
40	Hlava XXII	469
41	Snowden	479
42	Yossarian	491
	Ztracená kapitola z HLAVY XXII, ve které	
	náš hrdina zjišťuje, že nejlepší tělocvik je žádný tělocvik	506
	Doslov – Joseph Heller, Yossarian a Češi	517

Z ničeho je nebolela hlava tak jako z Hlavy XXII...

Ostrov Pianosa leží ve Středozemním moři třináct kilometrů jižně od Elby.

Je docela malý a každému musí být jasné, že by se na něj všechny popisované události prostě nevešly. A stejně jako prostředí jsou i postavy románu smyšlené.

Byla to láska na první pohled.

Sotva Yossarian kaplana uviděl, přímo šíleně se do něj zamiloval.

Yossarian ležel v nemocnici, protože ho zlobila játra – ještě trochu a vypadalo to na žloutenku. To právě doktory mátló – proč to vlastně není žloutenka? Kdyby se z toho vyklubala žloutenka, věděli by, jak na to. Kdyby se z toho žloutenka nevyklubala a Yossariana přešly bolesti, mohli by ho z nemocnice propustit. Ale takhle, když do té žloutenky pořád něco chybělo, nevěděli, na čem jsou.

Objevovali se každé ráno, tři důstojní pánové plní energie, kteří toho hodně napovídali, ale z jejichž očí se toho moc vyčíst nedalo. Doprovázela je stejně energická a důstojná sestra Duckettová, jedna z ošetřovatelek na oddělení, která Yossariana neměla příliš v lásce. Přčetli si chorobopis v nohách lůžka a nedočkavě se vyptávali, jestli má stále ty bolesti. Když jim hlásil, že je to pořád stejné, tvářili se podrážděně.

„A co stolice?“ uhodil na něj plukovník.

Když zavrtěl hlavou, podívali se na sebe.

„Tak mu dejte ještě jednou projímadlo.“

Sestra Duckettová si poznamenala, že má dát Yossarianovi ještě jeden prášek, a pak se všichni čtyři přesunuli k vedlejší posteli. Ona vlastně žádná ošetřovatelka neměla Yossariana příliš ráda. Popravdě řečeno, játra ho už dávno nebolela, ale Yossarian se s tím samozřejmě nikomu nepochlubil a doktoři ho nepodezívali, že simuluje. Byli pouze přesvědčení, že je vodí za nos s tou stolicí.

Yossarian měl v nemocnici všechno, po čem toužil. Strava nebyla nejhorší, a kde jinde by mu nosili jídlo do postele? Fasovali zvláštní

příděly čerstvého masa a v odpoledních hodinách, kdy bylo největší horko, dostávali pacienti vychlazenou ovocnou šťávu nebo chlazenou čokoládu. Kdyby ho neotravovali doktoři a ošetřovatelky, byl by tam božský klid. Dopoledne musel vždycky chvíli cenzurovat dopisy, ale pak už měl celý den volno a mohl se s čistým svědomím blaženě povalovat. V nemocnici se těšil veškerému pohodlí a udržet se tam nebyl problém, protože jeho teploměr pokaždé ukazoval 38,3. Měl se ještě lépe než Dunbar, protože ten musel občas padnout na hubu, když chtěl, aby mu nosili jídlo do postele.

Když se Yossarian rozhodl, že zbytek války stráví v nemocnici, napsal všem známým, že je ve špitálu, ale pomlčel o tom, jak a proč se tam dostal. Jednoho dne ho napadlo něco lepšího. Rozeslal na všechny strany dopisy, v nichž oznamoval, že ho čeká velmi nebezpečné posílání. „Chtěli, aby se na to přihlásili dobrovolníci. Je to nebezpečné, ale někdo to udělat musí. Ozvu se, jakmile se vrátím.“ A od té doby nenapsal nikomu ani řádku.

Všichni důstojníci na pokoji museli cenzurovat dopisy pacientů z řad mužstva, kteří leželi na jiných odděleních. Byla to práce velmi nudná a Yossariana velice zklamalo, že život prostých vojáků je jen o málo zajímavější než život důstojníků. Po prvním dnu ho opustila všechna zvědavost. Aby si tu monotónní činnost trochu zpestřil, vymýšlel si hry. Jednoho dne vyhlásil válku všem příslovcím a přídavným jménům a ze všech dopisů, které mu prošly rukama, je tvrdě vymýtil. Příštího dne se utkal s přivlastňovacími a ukazovacími zájmeny. Ještě vyšší úroveň dosáhl následujícího dne, kdy v dopisech začernoval všechno právě kromě zájmen. Měl pocit, že tak podstatně pomáhá zvýšit vnitřní napětí textu a téměř všechna sdělení že tímto způsobem nabývají mnohem obecnější platnosti. Jindy zase deptal oslovení a závěrečné formulace dopisů a vlastní text ponechával bez povšimnutí. Jednou začernil v dopise všechno kromě oslovení „Drahá Maruško“ a dole připsal: „Horoucně po Tobě toužím. R. O. Shipman, kaplan, armáda Spojených států.“ Kaplan u jeho skupiny se jmenoval R. O. Shipman.

Když v těchto dopisech vyčerpal všechny možnosti, začal si psát jména a adresy na obálkách. Ledabylym pohybem zápěstí srovnával se zemí domy a ulice a vyhlazoval celá velkoměsta jako nějaký všemocný bůh. Podle XXII. hlavy vojenského řádu musel být každý

cenzurovaný dopis označen jménem důstojníka, který ho kontroloval. Většinu dopisů vůbec nečetl. Ty, které vůbec nečetl, podepisoval svým jménem. Na ty, které četl, psal „Washington Irving“, a když mu to začalo připadat příliš jednotvárné, změnil to na „Irving Washington“. Cenzurní zásahy na obálkách měly závažné důsledky, protože vzedmuly vlnu nervózního zájmu u jistého utajovaného vojenského útvaru. Ta nakonec na Yossarianovo oddělení ve špitálu vyvrhla chlápka od kontrarozvědky, který se vydával za pacienta. Všichni věděli, že je od kontrášů, protože se stále poptával po důstojníkovi jménem Irving nebo Washington a protože po prvním dnu v nemocnici odmítl cenzurovat dopisy. Připadaly mu příliš jednotvárné.

Tentokrát měli Yossarian s Dunbarem štěstí. Na pokoji se sešla výborná parta, jedna z nejlepších, do jakých se zatím dostali. Byl tu s nimi čtyřiadvacetiletý kapitán od stíhačů s řídkým zlatavým knírkem, kterého uprostřed zimy sestřelili nad Jaderským mořem a on přitom nechytil ani rýmu. Teď vrcholilo léto, nikdo ho nesestřelil, a on tvrdil, že má těžkou chřipku. Na posteli po Yossarianově pravé ruce ležel vyjukaný kapitán, stále v milostné pozici na břiše, s malárií v krvi – potvora moskyt ho dobnul přímo do zadku. Dunbar měl postel přes uličku proti Yossarianovi a vedle Dunbara si hověl kapitán od dělostřelců, s nímž Yossarian raději přestal hrát šachy. Kapitán byl dobrý šachista a jejich partie byly vždycky velmi zajímavé. Právě proto s ním Yossarian přestal hrát – ty partie byly tak zajímavé, že si začal připadat jako cvok. A pak tam byl ten vzdělanec z Texasu, který jako by vystoupil z nějakého barevného velko filmu. Cloumalo s ním vlastenecké přesvědčení, že lidé majetní – to jest slušní – by měli mít ve volbách víc hlasů než flákači, kurvy, kriminálníci, zvrhlíci, ateisté a vůbec lidé neslušní, rozuměj nemajetní.

Yossarian právě vyšperkovával svou várku dopisů, když Texasana přinesli. Den to byl opět tichý, dusný, bez vzruchu. Horko se těžce převalovalo po střeše a tlumilo všechny zvuky. Dunbar zase jednou ležel bez hnutí na zádech a upíral oči na strop jako loutka. Usilovně se snažil prodloužit si život. Šel na to tak, že systematicky pěstoval nečinnost. Zbral se do prodlužování svého života tak, až se lekl, jestli náhodou neumřel. Texasana položili na postel uprostřed oddělení a už za chvíli je začal obšťastňovat svými názory.

Dunbar se vymrštil, jako kdyby vedle něho uhodilo. „Na to jsme čekali,“ jásal. „Pořád tu něco scházelo – pořád se mi zdálo, že tu něco schází – a teď mi konečně došlo, co to bylo.“ Bouchl pěstí do dlaně. „Vlastenecký citění,“ prohlásil.

„Máš pravdu,“ zahulákal na to Yossarian. „Máš pravdu, máš pravdu, máš pravdu. Horký párky, brooklynský koláče, mamčin jablčnej štrúdl. Za to bojuje každej. Ale kdo bojuje za slušný lidi? Kdo bojuje za to, aby měli při volbách víc hlasů? Chybí nám ten pravej patriotismus, to je jasný. A matriotismus taky.“

S rotmistrem po Yossarianově levici to vůbec nehnulo. „Vyserte se na to,“ řekl unaveně a obrátil se na bok, protože se mu chtělo spát.

Brzy se ukázalo, že ten Texasan je člověk dobrosrdečný, uznalý a sympatický. Takže za tři dni ho měl každý plné zuby.

Byl tak nemožný, až jim z toho na zádech naskakovala husí kůže, každý od něho utíkal – každý kromě vojáka v bílém, který neměl na vybranou. Voják v bílém byl od hlavy k patě zalitý do sádky a obalený gázou. Trčely z něho dvě zcela zbytečné nohy a dvě zcela zbytečné ruce. Na pokoj ho propašovali v noci a chlapi o něm neměli ani tušení, dokud se ráno neprobudili a nepadly jim do očí dvě podivné nohy zdvižené od boků šikmo vzhůru a dvě podivné paže zakotvené v kolmé poloze. Všechny čtyři údy udržovala ve vzduchu bizarní olověná závaží, visící hrozivě nad tělem. Nikdy se ani nepohnula. Mezi pažemi, v místech, kde měl pacient lokty, bylo do bandáží všité zdrhovadlo sloužící jako ústní otvor – živili ho tudy čirou tekutinou z čiré baňky. Ze zacementovaných slabin vystupovala nehybná zinková rourka ústící do úzké gumové hadičky; odváděla odpad z ledvin, který pravidelně odkapával do čiré zazátkované baňky dole na podlaze. Když byla plná, vyprázdnila se mezitím baňka vyživující nahoře lokty, a tak je jednoduše rychle vyměnili, aby to do něho zase mohlo kapat zpátky. Jediné, co kdy z vojáka v bílém uviděli, byla roztřepená temná díra nad jeho ústy.

Vojáka v bílém uložili vedle Texasana, a ten seděl celé dopoledne, odpoledne i večer na boku svého lůžka a mluvil do něho svým příjemným, líně protahovaným hlasem. Vůbec mu nevadilo, že ten druhý neodpovídá.

Dvakrát denně jim na pokoji měřili teplotu. Časně ráno a potom ještě jednou k večeru vcházela sestra Cramerová s nádobou plnou

teploměrů a přidělovala je postupně pacientům, napřed na jedné straně oddělení a pak na druhé. U vojáka v bílém to řešila tak, že mu zasunula teploměr do toho otvoru nad ústy a nechala ho tam opřený o jeho spodní okraj. Když se vrátila k pacientovi na prvním lůžku, odebrala mu teploměr, zaznamenala teplotu a postoupila k další posteli. Takhle znovu obešla celé oddělení. Jednou odpoledne dorazila takto při své druhé okružní cestě pokojem k vojáku v bílém, podívala se na jeho teploměr a zjistila, že už nežije.

„Je to vrah,“ prohlásil Dunbar potichu.

Texasan se na něj podíval s nejistým úšklebkem.

„Zabil ho,“ potvrzoval Yossarian.

„O čem to mluvíte, kluci?“ ptal se Texasan nervózně.

„Zavraždil jsi ho,“ řekl Dunbar.

„Zabils ho,“ řekl Yossarian.

Texasan se celý příkrčil. „Neblbněte, kluci. Ani jsem se ho nedotk.“

„Zavraždil jsi ho,“ opakoval Dunbar.

„Zabils ho, slyšel jsem to,“ řekl Yossarian.

„Zabil jsi ho, protože to byl černoš,“ pokračoval Dunbar.

„Co blbnete,“ křičel Texasan. „Sem přece negři nesmějí. Dávají je na zvláštní oddělení.“

„Propašoval ho sem ten seržant,“ řekl Dunbar.

„Ten komunista,“ dodal Yossarian.

„A ty jsi o tom věděl.“

Rotmistra po Yossarianově levici celý ten incident s vojákem v bílém ani trochu nevzrušil. Rotmistra nevyvedlo z míry vůbec nic, a pokud podrážděně nevyžadoval, aby mu všichni dali pokoj, mlčel jako dub.

Den předtím, než se Yossarian poprvé setkal s kaplanem, vybuchla v jídelně kamna a jedna strana kuchyně se octla v plamenech. Začalo to odtamtud pěkně sálát. Yossarianův pokoj byl vzdálený dobrých sto metrů, ale až tam bylo slyšet hukot požáru a ostrý praskot hořících trámů. Kolem oranžově zbarvených oken se valil kouř. Asi za čtvrt hodiny se od letiště přirýtlily nehodové vozy a požárníci se pustili do boje s ohněm. Dělalí, co mohli, ale celou půlhodinu se oheň sveřepě bránil. Pak nad ním hasiči začali vyhrávat, ale najednou se ozval známý monotónní brukot bombardérů vracejících se z akce a chlapci museli rychle sbalit hadice a honem uhánět zpátky na letiště, aby byli v pohotovosti, kdyby některé letadlo muselo nouzově přistát a přitom

se vzňalo. Bombardéry se dostaly na zem v pořádku. Jakmile dosedli poslední, obrátily nehodové vozy čelem vzad a rychle se vracely zpátky do kopce k nemocnici, aby pokračovaly v boji s požárem. Když tam dorazily, bylo po ohni. Odumřel sám od sebe – vydechl naposled a k hašení tam nezbyl ani jeden rezavý uhlíček. Zklamaní hasiči se tedy alespoň napili vlažného čaje a pak se poflakovali kolem a pokoušeli se sbalit nějakou sestřičku.

Kaplan se objevil den po požáru. Yossarian zrovna náruživě řádl v dopisech, ve kterých bral tentokrát na milost jen zamilovaná vyznání, když si kaplan dřepnul na židli mezi postelemi a optal se ho, jak se mu daří. Posadil se k němu trochu našikmo, takže z jeho distinkcí viděl Yossarian pouze kapitánské proužky na límcové výložce blůzy. Neměl ponětí, kdo to vlastně je, dohadoval se jen, že buď nějaký nový doktor, nebo zase nějaký nový cvok.

„Ale docela dobře,“ odpověděl. „Jen mě trochu bolí játra a značně bych přeháněl, kdybych tvrdil, že mám pravidelnou stolicí, ovšem jinak musím přiznat, že se mi vede přímo výborně.“

„To je dobře,“ řekl kaplan.

„No jo,“ souhlasil Yossarian. „Je to dobrý.“

„Chtěl jsem se tady stavět už dřív,“ vysvětloval kaplan, „ale v posledních dnech mi nějak nebylo dobře.“

„To vás lituju,“ řekl Yossarian.

„Obyčejná rýma,“ dodal rychle kaplan.

„Já mám pořád osmatřicet tři,“ dodal Yossarian stejně rychle.

„To vás lituju,“ řekl kaplan.

„No jo,“ souhlasil Yossarian. „Je to blbý.“

Kaplan sebou nervózně zavrtěl. „Mohl bych vám v něčem pomoci?“ zeptal se po chvíli.

„To těžko,“ povzdechl si Yossarian. „Lékaři zřejmě dělají všechno, co je v lidských silách.“

„Ale to ne.“ Kaplan se rozpačitě zarděl. „Takhle jsem to nemyslel. Měl jsem na mysli třeba cigarety... Nebo knížky... Nebo něco na ukrácení dlouhé chvíle.“

„Kdepak,“ odmítl Yossarian. „Děkuju. Mám všechno, co potřebuju – to víte, až na to zdraví.“

„To vás lituju.“

„No jo,“ řekl Yossarian. „Je to blbý.“

Kaplan na židli znovu poposedl. Podíval se několikrát napravo nalevo, potom upřel oči na strop a nakonec na podlahu. Zhluboka se nadechl.

„Pozdravuje vás poručík Nately,“ řekl potom.

Yossarian posmutněl, když slyšel, že mají společného známého. Přece jen se tedy najde nějaký námět k rozhovoru. „Vy znáte poručíka Natelyho?“ zeptal se zklamaně.

„Ano, znám ho dost dobře.“

„Je to tak trochu pošuk, co?“

Kaplanův úsměv byl značně rozpačitý. „To já můžu těžko říct. Tak dobře ho zase neznám.“

„Můžete mi věřit,“ řekl Yossarian. „Naprostej cvok.“

Kaplan těžce zápolil s tichem, které nastalo, a pak ho narušil náhlým dotazem: „Jste kapitán Yossarian, že?“

„Nately to měl těžký odmalička. On totiž pochází z dobré rodiny.“

„Prosím vás, nezlobte se,“ naléhal nesměle kaplan. „Možná že se dopouštím vážného omylu. Jste opravdu kapitán Yossarian?“

„Ano,“ přiznal se Yossarian. „Jsem kapitán Yossarian.“

„Od dvěstěpadesáté šesté eskadry?“

„Od dvěstěpadesáté šesté bojové eskadry,“ přisvědčil Yossarian. „Nikdy mě nenapadlo, že bychom tu měli ještě další kapitány Yossariany. Pokud je mi známo, žádný jiný kapitán Yossarian tu není, ale co já vím – všechno je možné.“

„Tak dobrá,“ řekl kaplan nešťastně.

„To bude záslužný agitační čin,“ podotkl Yossarian, „jestli se chystáte složit symbolickou poému o naší eskadře.“

„Ne,“ zamumlal kaplan. „Nechystám se složit symbolickou poému o vaší eskadře.“

Když Yossarian zahlédl stříbrný křížek na druhé straně kaplanova límce, přímo na posteli nadskočil. Úplně ho to vzalo, protože s opravdovým kaplanem vlastně ještě nikdy předtím nemluvil.

„Vy jste kaplan!“ vykřikl nadšeně. „To já nevěděl, že jste kaplan.“

„Ale ano,“ přisvědčil kaplan. „Vy jste nevěděl, že jsem kaplan?“

„No jasně. Já jsem nevěděl, že jste kaplan.“ Yossarian od něho nemohl odtrhnout oči, na tváři okouzlený úsměv. „Já jsem se ještě s žádným kaplanem nesetkal.“

Kaplan se znovu začervenál a upřel pohled dolů na své ruce. Byl to drobný člověk, mohlo mu být tak dvaatřicet, měl kaštanové vlasy, ostýchavé hnědé oči a úzkou, pobledlou líc. V obou propadlých tvářích se mu krčila nevinná hnízdečka letitých uhrovitých pupínků. Yossarian by byl pro něj rád něco udělal.

„Takže pro vás opravdu nemohu nic udělat?“ zeptal se kaplan.

Yossarian zavrtěl hlavou, stále s úsměvem. „Ne, bohužel. Mám všechno, co potřebuju, a cítím se tu výborně. Vlastně ani nejsem nemocný.“

„To rád slyším.“ Sotva to kaplan dořekl, začal těch slov litovat a s vyplašeným zahihňáním si zacpal ústa klouby sevřených pěstí, ale Yossarian byl zticha a zklamal ho. „Jsou tu ještě další mládenci, na které se musím podívat,“ omluvil se nakonec kaplan. „Ale ještě za vámi přijdu, nejspíš zítra.“

„Budu se těšit,“ řekl na to Yossarian.

„Přijdu ovšem pouze v tom případě, jestli o to stojíte,“ pokračoval kaplan se stydlivě sklopenou hlavou. „Všiml jsem si, že některým chlapcům nejsou mé návštěvy příliš příjemné.“

Yossarian přímo žhnul přátelskou náklonností. „Budu opravdu rád, když přijdete,“ ujišťoval kaplana. „Mně vaše návštěva nebude nepříjemná.“

Kaplan se vděčně rozzářil a potom se zahleděl do papírku, který předtím po celou dobu ukrýval v dlani. Bezhlesými pohyby rtů odpočítával lůžka na pokoji a posléze soustředil svou pozornost se zřejmými pochybnostmi na Dunbara.

„Smím se vás zeptat,“ zašeptal, „je tamhleto poručík Dunbar?“

„Ano,“ přisvědčil hlasitě Yossarian, „to je poručík Dunbar.“

„Děkuji,“ šeptal kaplan dál. „Mnohokrát děkuji. Musím u něho taky vykonat návštěvu. Musím vykonat návštěvu u každého příslušníka jednotky, který je tady v nemocnici.“

„I u těch, co leží na jiných odděleních?“ ptal se Yossarian.

„I u těch, co leží na jiných odděleních.“

„Na jiných odděleních si ovšem dejte pozor, důstojný pane,“ varoval ho Yossarian. „Tam drží duševně choré. Hemží se to tam šilenci.“

„Nemusíte mi říkat důstojný pane,“ vysvětloval kaplan, „Já jsem novokřtěnec.“

„Ale s těmi druhými pokoji to myslím smrtelně vážně,“ pokračo-

val pochmurně Yossarian. „Empíci vás chránit nebudou – vojenská policie, to jsou ještě větší blázni než všichni ostatní. Já bych tam šel s váma, ale když já mám hroznej strach. Šílenství je nakažlivá nemoc. Tohle je jediný pokoj v nemocnici, kde nejsou blázni. Kromě nás jsou tu samí cvoci. A nedivil bych se, kdyby tohle bylo vlastně jediný nemocniční oddělení na světě, kde nejsou blázni.“

Kaplan se rychle zvedl, odstoupil od Yossarianovy postele, a teprve potom se smířlivě usmál a slíbil, že si bude počínat nanejvýš opatrně. „A teď musím za poručíkem Dunbarem,“ prohlásil. Přesto ještě chvíli nejistě otálel. „Co poručík Dunbar, jak to s ním vypadá?“ zeptal se nakonec.

„Všechno v nejlepším pořádku,“ ujišťoval ho Yossarian. „Žije si tu jako princ. Ale je to jeden z největších neznabohů na světě.“

„O to mi tak nejde,“ řekl kaplan, opět šeptem. „Je vážně nemocný?“

„Ne, není vážně nemocný. Vlastně mu vůbec nic není.“

„To je dobře.“ Kaplan si oddechl.

„No jo,“ souhlasil Yossarian. „Je to dobrý.“

„Kaplan!“ kroutil hlavou Dunbar, když se kaplan od něho zvedl a odešel. „To mě podrž. Kaplan!“

„Že je k sežrání?“ ptal se ho Yossarian. „Tomu by možná měli ve volbách dát ty tři hlasy.“

„Kdo by mu je měl dát?“ vyptával se podezřívavě Dunbar.

Na konci pokoje, v malém prostůrku za zelenou překližkovou zástenou, se nepřetržitě činil vážný plukovník, pán ve středních letech, kterého každý den navštěvovala jakási jemná, pěkná žena s kadeřavými světlými vlasy. Nebyla to ani žádná ošetřovatelka, ani příslušnice Ženského pomocného sboru, ani představitelka Červeného kříže, přesto se každé odpoledne věrně objevovala v nemocnici v Pianose, v hezkých pastelových letních šatech, velmi elegantní, na nohou lehké střevíčky z bílé lakované kůže, švy nylonek vždy úzkostlivě rovné. Plukovník byl od spojařů a teď tady dnem a nocí předával hlenovitá poselství svého nitra do čtvercových polštářků gázy, které pak puntičkářsky pečetil a ukládal do kulaté uzavřené nádoby trůnící na nočním stolku vedle postele. Plukovník byl fantastický. Měl propadlá ústa, propadlé tváře, zapadlé, smutné, zanícené oči. Jeho obličej měl barvu zašlého stříbra. Kašlal potichu, ohleduplně, a čtverečky gázy tiskl k ústům s nechutí, kterou si už ani neuvědomoval.

Plukovníka pohltil vír specialistů, kteří si svou specializaci ještě více prohlubovali právě tím, že se pokoušeli zjistit, co ho vlastně souží. Svítili mu naplno do očí, aby zjistili, jestli vidí, vráželi mu jehly do nervů, aby si poslechli, jestli něco cítí. Urolog se staral o jeho moč, lymfolog o jeho lymfu, endokrinolog o jeho žlázy, psycholog o jeho psychiku, dermatolog o jeho pokožku. Patolog zkoumal jeho patologie, cystolog jeho cysty, a pak se tam vyskytoval ještě jeden plešatý pedant, odborník přes kytovce z katedry zoologie na Harvardu, kterého mezi vojenské lékaře nelítostně odpálkovala jistá porouchaná anoda na počítači IBM, a ten se při svých návštěvách pokoušel s umírajícím plukovníkem diskutovat o Bílé velrybě.

Plukovníka tedy vyšetřili opravdu důkladně. V jeho těle nezůstal jediný orgán, který by nezahltili léky nebo nějak jinak nepomrvili, neoprášili, nepropláchli, neprohmatali, neofotografovali, nevyňali, nevyplenili či nevyměnili. Ta upravená, štíhlá žena sedávala vzpřímeně u plukovníkovy postele, tu a tam se ho samaritánsky dotýkala a pokaždé, když se usmála, stávala se ztělesněním důstojného žalu. Plukovník byl vysoký, štíhlý a shrbený. Když vstal z postele, aby se trochu prošel, nahrbil se ještě víc, potom našlapoval velice opatrně, celý ohnutý, a posunoval se vpřed kratičkými pohyby nohou od kolen dolů. Pod očima měl fialové tůňky. Žena mluvila tiše, ještě tišeji, než plukovník kašlal, a nikdo z osazenstva nezaslechl její hlas.

Netrvalo ani deset dní a Texasan je všechny z pokoje vypudil. První podlehl kapitán od dělostřelců a po něm nastal hromadný úprk. Dunbar, Yossarian a kapitán od stíhací letky vypadli jednou po ránu společně. Dunbarovi se přestala točit hlava a kapitán od stíhačů se vysmrkal a bylo mu dobře. Yossarian sdělil lékařům, že ho játra přestala bolet. Šlo to jako po másle. Zdrhl odtamtud i ten rotmistr. Za necelých deset dní stačil Texasan vyhnat všechny pacienty z pokoje zpátky do služby – všechny až na toho chlápka od kontrášů, který se nakazil od stíhače a musel ulehnout se zápallem plic.

Když se to tak vezme, měl ten chlap od kontrarozvědky vlastně kliku, protože venku za okny nemocnice nerušeně pokračovala válka. Muži vyváděli jako šílení a dostávali za to vyznamenání. Po celém světě, na obou stranách fronty, obětovali mladí chlapci své životy za něco, o čem jim tvrdili, že je to jejich vlast, a zřejmě to vůbec nikomu nevadilo – nejméně právě těm chlapcům, co obětovali své mladé životy. A nezdálo se, že by to mělo v dohledné době skončit. Pravděpodobný byl pouze Yossarianův vlastní konec, a tak by byl asi zůstal v nemocnici třeba až do soudného dne, nebýt toho vlasteneckého Texasana se zašpičatělou spodní čelistí a tupým, pokřiveným, nezničitelným úsměvem, který mu bude zřejmě do smrti přetínat obličej jako střecha černého kovbojského klobouku. Texasan by byl dal nevimco za to, aby se všichni na pokoji kromě Dunbara a Yossariana cítili štěstím bez sebe. Byl to opravdu velmi nemocný člověk.

Yossarian se však nemohl cítit štěstím bez sebe, ani když mu to Texasan nepřál, protože venku za zdmi nemocnice se stále ještě odehrávalo nic veselého. Odehrávala se tam jediné válka, ale kromě Yossariana a Dunbara si toho zřejmě nikdo nevyšímal. A když se na to Yossarian snažil lidi upozornit, odtahovali se od něho a mysleli si, že se pomátl na rozumu. I Clevinger, kterému už mohlo být dávno leccos jasné, ale bohužel nebylo, na něj vyjel, že se asi zbláznil, když se s ním Yossarian viděl naposledy před svým únikem do nemocnice.

Clevinger na něj v mrtvičném rozhořčení pobouřeně valil oči, opřený oběma rukama o stůl, a křičel: „Ty jseš naprostej cvok!“

„A ukaž mi tady někoho, kdo není,“ řekl mu na to tehdy unaveně Dunbar. V obvyklém rámusu důstojnického klubu ho téměř nebylo slyšet.

„Já to myslím vážně!“ stál na svém Clevinger.

„Vždyť se mě pokoušejí zabít,“ řekl mu nevzrušeně Yossarian.

„Nikdo se tě nepokouší zabít!“ řval na něj Clevinger.

„Tak proč po mně střílejí?“ zeptal se Yossarian.

„Střílejí přece na každého,“ vysvětloval mu Clevinger. „Chtěli by nás zabít všechny.“

„A jaký je v tom rozdíl, prosím tě?“

Clevinger se zase jednou dostal do ráže. Rozčilení ho zvedalo ze židle, oči mu vlhly a pobledlé rty se mu viditelně chvěly. Jako vždycky, když se hádal o principy, ve které vášnivě věřil, skončí to i tentokrát tím, že bude zuřivě lapat po dechu a marně zdržovat hořké slzy svého přesvědčení. Clevinger vášnivě věřil v celou řadu zásadních věcí. Byl to prostě cvok.

„A kdo tedy?“ chtěl vědět. „Kdo to konkrétně je, ty lidi, co tě chtějí zabít?“

„Všichni,“ odpověděl Yossarian.

„Kdo všichni?“

„Můžeš hádat.“

„Nemám ponětí.“

„A jak teda potom můžeš tvrdit, že to nechtějí udělat?“

„Protože...“ Clevinger se zahltl a bezmocně oněměl.

Clevinger skutečně skálopevně věřil, že má pravdu, ale Yossarian měl nezvratné důkazy, protože pokaždé, když vzlétl, aby někde shodil bomby, pálili tam po něm úplně neznámí lidé z kanonů, a to nebyla žádná legrace. A to ještě zdaleka nebylo všechno. Bydlet na ostrově Pianosa ve stanu jako nějaký šupák, to taky nebyla žádná legrace. Za zády se mu hrozivě vzdouvaly kopce a před sebou měl hladké modré moře, které dokázalo mžikem pohltnout člověka postiženého křečí a dodat ho po třech dnech vyplaceně na břeh, nafouklého, zmodralého a v rozkladu, s pramínky vody crčícími z vychladlých nosních dírek.

Stan, ve kterém Yossarian přebýval, byl nalepený k okraji nehlubokého, vyšisovaného lesíka, který odděloval jeho eskadru od Dunbarovy. V těsné blízkosti bylo v příkopu podél opuštěné železniční trati uloženo potrubí, kterým se do letištních cisteren přiváděl letecký

benzín. Díky Orrovi, Yossarianovu spolubydlícímu, to byl nejluxusnější stan u celé eskadry. Kdykoli se Yossarian vrátil ze zotavené v nemocnici nebo z dovolené v Římě, překvapil ho Orr nějakým novým nápadem, jímž v jeho nepřítomnosti stan vylepšil – tekoucí vodou, krbem s dřevěnými poleny, vycementovanou podlahou. Yossarian vybral místo a společně s Orrem stan zbudovali. Orr, stále se šklebící malé pivo s pilotním odznakem a hustými, vlnitými hnědými vlasy s pěšinkou uprostřed, dal k dispozici své bohaté znalosti a Yossarian, vyšší, silnější, rozložitější a pohotovější, obstaral většinu prací. Bydleli tam jen oni dva, ačkoli do stanu by se bylo klidně vešlo šest mužů. Když přišlo léto, stočil Orr postranní dílce přední stěny, aby větrák, který se ovšem stejně nikdy nezvedl, měl možnost vypudit zevnitř rozpálený vzduch.

Yossarianovým sousedem byl Havermeyer. Ten miloval pražené buráky a bydlel sám ve dvoulůžkovém stanu, v němž každou noc střílel po drobných polních myškách velkými kulkami z pětačtyřictky, kterou šlohl mrtvému muži v Yossarianově stanu. Za Havermeyerem stál stan, který už McWatt nesdílel s Clevingerem, protože ten stále ještě nebyl zpátky, když Yossarian vyšel z nemocnice. McWatt se teď o stan dělil s Natelým, a ten byl právě v Římě a dvořil se ospalé dívce, do níž se před časem beznadějně zamiloval a kterou její povolání nudilo a která se s Natelým nenudila o nic míň. McWatt byl blázen. Byl to pilot, a kdykoli se mu naskytla příležitost, přelétával tak nízko nad Yossarianovým stanem, jak jen to šlo, aby si vyzkoušel, jestli ho dokáže pořádně vystrašit, a jeho zamilovanou zábavou rovněž bylo nalétávat s ohlušivým řevem nad dřevěný vor, plující na prázdných sudech od nafty za pásem písku u neposkvrněné bílé pláže, kam se chlapi chodili koupat, jak je Pámbu stvořil. Bydlet ve stanu s bláznem nebylo nic příjemného, ale Nately si to nijak nepřipouštěl. Sám byl totiž taky blázen, a když se stavěl důstojnický klub, chodil tam náruživě pomáhat, kdykoli měl volno. Yossarian tam nebyl ani jednou.

Po pravdě řečeno, takových klubů, které Yossarian nepomáhal budovat, byla celá řada, nejvíc si však cenil právě toho na Pianose. Byl to po všech stránkách důstojný památník jeho pevné vůle. Dokud nebyl klub úplně hotový, Yossarian tam ani nepáchl. Pak tam chodil často – tak se mu ta velká, pěkná, nesourodá budova se šindelovou střechou líbila. Byla to vskutku nádherná stavba, a Yossarianem pro-

chvíval mocný pocit uspokojení, kdykoli se na ni zahleděl a uvědomil si, že při vši té lopotě, kterou do sebe vstřebala, nehnul ani prstem.

Když si tehdy s Clevingerem naposled nadávali, že jsou blázni, seděli vzadu v důstojnickém klubu ještě s dvěma dalšími kamarády nedaleko hracího stolku, u kterého Appleby vždycky vyhrával. Appleby byl stejně dobrý při kostkách jako v ping-pongu a ping-pong hrál stejně dobře jako cokoli jiného. Ať se pustil do čehokoli, dělal to dobře. Byl to světlavý chlapec z Iowy a věřil v Boha, ve svaté poslání mateřství a v americký způsob života, aniž kdy o čemkoli z toho hlouběji přemýšlel. Každý, kdo ho znal, ho měl rád.

„Toho grázla nemůžu ani cejtit,“ zavrčel Yossarian.

Ta hádka s Clevingerem začala před několika minutami, když se Yossarian marně pídil po nějakém kulometu. Byla to rušná noc. Rušno bylo u baru, rušno bylo u hracího stolku, rušno bylo i u ping-pongu. Ti nešťastníci, které chtěl Yossarian pokropit kulometem, se činili u barového pultu a zpívali staré sentimentální písničky, kterých se nikdo nemohl nabažít. Když je nemohl postřílet kulometem, dupl Yossarian alespoň krvelačně na celuloidový míček, který se mu přikutálel pod podpatek od páčky jednoho ze dvou důstojníků poskakujících u pingpongového stolu.

„Ten Yossarian,“ smáli se ti dva důstojníci a kroutili hlavou. Z krabičky na polici si vzali jiný míček.

„Ten Yossarian,“ opakoval po nich Yossarian.

„Yossariane,“ zašeptal Nately varovně.

„Už mě chápete?“ ptal se Clevinger.

Oba důstojníci se rozchechtali ještě víc, když slyšeli, jak se po nich Yossarian opičí. „Ten Yossarian,“ opakovali o něco hlasitěji.

„Ten Yossarian,“ pitvořil se Yossarian jako ozvěna.

„Yossariane, prosím tě,“ napomínal ho Nately.

„Už víte, co jsem tím chtěl říct?“ dorážel Clevinger. „Je to agresivní asociál.“

„Přestaň, prosím tě,“ řekl Clevingerovi Dunbar. Měl Clevingera rád, protože mu šel na nervy a čas s ním ubíhal pomalu.

„Vždyť tady Appleby ani není,“ ukazoval Clevinger vítězně Yossarianovi.

„Kdo tady mluví o Applebym?“ chtěl vědět Yossarian.

„Plukovník Cathcart tu taky není.“

„Kdo tady mluví o plukovníku Cathcartovi?“

„A kterou sviní teda vlastně tak nenávidíš?“

„A kdo je tady u tebe svině?“

„Já se s tebou nebudu hádat,“ rozhodl se Clevinger. „Ani nevíš, kdo ti leží v žaludku.“

„Každej, kdo se mě pokouší otrávit,“ řekl na to Yossarian.

„Kdo se tě pokouší otrávit?“

„Už mi přece dvakrát otrávilí jídlo, ne? Copak mi nedali do jídla jed, když se mělo letět na Ferraru, a potom za Velkýho slavnýho obléhání Boloně?“

„To dali jed do jídla každému,“ vysvětloval Clevinger.

„A co mi to je platný?“

„A ani to nebyl jed!“ křičel Clevinger rozčileně. Čím byl zmatenější, tím víc se rozpaloval.

Yossarian začal Clevingerovi s trpělivým úsměvem vysvětlovat, že co si jen vzpomíná, pořád proti němu někdo kuje pikle a pokouší se ho zabít. Některým lidem na něm záleží, ale jiným nikoli, a ti ho nenávidí a celí se třesou, aby ho sprovedili ze světa. Nenávidí ho, protože je Asyřan. Ale nedostanou ho, říkal Clevingerovi, protože on má ve zdravém těle zdravý duch a je silný jako býk. Jsou na něj krátkci, protože je Tarzan, Richard Lví srdce a Sherlock Holmes v jedné osobě. Protože je taky něco jako Vilda Shakespeare. Protože je Kain, Odysseus a Bludný Holanďan. Sodomský Lot, Panna orleánská a král slavičků klokotajících v korunách stromů. Zázračná substance Z 247. Protože je –

„Cvok!“ přerušil ho vrískavě Clevinger. „Nic jinýho nejsi než cvok!“

„– prostě granát. Nesporná jednička. Opravdovskej, nepřemožitelný, univerzální mistr světa. Bona fide jsem něco jako suprmán.“

„Superman, jo?“ řval na něj Clevinger. „Ty a superman!“

„Suprmán,“ opravil ho Yossarian.

„Hele, kluci, nechte toho,“ prosil je nervózně Nately. „Všichni chlapi se sem na nás dívají.“

„Jseš blázen,“ povykoval Clevinger, oči zalité slzami. „Trpíš jeho-
vovským komplexem!“

„Však je to taky kolem mě samej Nátan.“

Clevinger se zarazil ve svém slovním rozletu a podezíravě se zeptal: „Kdo je Nátan?“

„Kterej Nátan?“ opáčil nevinně Yossarian.

Clevinger se však té pasti hladce vyhnul. „Myslíš si, že se každý může chovat jako sám Jehova. Nejsi o nic lepší než Raskolnikov –“

„Než kdo?“

„– Raskolnikov, abys věděl –“

„Raskolnikov!“

„– ano, myslím to vážně, ten, co si myslel, že má právo zabít tu bábu –“

„O nic lepší, jo?“

„– jo, že ji může klidně vzít po hlavě sekerou! A můžu ti to dokázat!“

Clevinger se celý zalykal, když vypočítával Yossarianovy příznaky: pošetilou představu, že všichni lidi kolem jsou blázni, vražedné nutkání našít do úplně cizích lidí dávku z kulometu, retrospektivní přeručování skutečnosti, nepodložené podezření, že ho všichni lidi nenávidí a spolčují se, aby ho zlikvidovali.

Avšak Yossarian věděl, že má pravdu, protože – jak vysvětloval Clevingerovi – pokud se pamatoval, dosud nikdy se nemýlil. Ať se podívá kamkoli, všude je nějaký cvok, a rozumný mladý muž jako on se musí snažit vyváznout z té záplavy šílenství se zdravou kůží. Nic jiného mu nezbyvá, protože je mu jasné, že jeho život je ohrožen.

Když se Yossarian vrátil z nemocnice k eskadře, měřil si každého, na koho narazil, velmi podezřívavě. Milo byl také pryč, ve Smyrně právě začala sklizeň fiků. I v Milově nepřítomnosti běželo však v jídelně všechno hladce. Už v sanitce, která s ním nadskakovala po hrbolaté cestě spojující jako rozbitý podvazek nemocnici s eskadrou, nasával do sebe Yossarian hladově pikantní aroma kořeněného jehněčího. K obědu byl šiš kebap, velké, šťavnaté, na rožeň nabodnuté kousky masa škvířící se ďábelsky nad dřevěným uhlím, předtím dvaasedmdesát hodin máčené ve speciální marinádě; tajný recept na ni ukradl Milo jednomu prohnanému levantskému kupčickovi. Jako příloha se podávala íránská rýže s mladými chřestovými výhonky a parmazánem, jako dezert přinesli třešňový pohár a nakonec vroucí šálek čerstvé kávy s kapkou benediktinky a koňaku. Obrovské porce pokládali na damaškové ubrusy obratní italští číšníci, které major – – – de Coverley unesl před časem z pevniny a věnoval Milovi.

Yossarian se v jídelně nacpal k prasknutí a pak v otupělé spokojenosti splihle nalehl na opěradlo své židle, ústa po těch hodech celá

mastná. Žádný důstojník z celé eskadry nejedl ještě nikdy tak dobře, jak to bylo pravidlem v Milově jídelně, a Yossarian na chvíli zapochyboval, jestli to všechno nakonec přece jen nestojí za to. Ale pak si říhl, uvědomil si, že se ho tady všichni snaží zabít, a vyrazil divoce ven z jídelny vyhledat doktora Daneeku a přimět ho, aby ho vypsals z bojové služby a poslal domů. Doktora Daneeku našel před jeho stanem. Seděl na vysoké stoličce a vyhříval se na sluníčku.

„Padesát letů,“ řekl mu doktor Daneeka a vrtěl odmítavě hlavou. „Pan plukovník po vás chce padesát letů.“

„Ale já jich mám teprve čtyřiačtyřicet!“

Doktor Daneeka byl neoblomný. Vypadal jako nějaký smutný pták s trojúhelníkovitou hlavičkou a vydrhnutou, zašpičatělou tváří dobře živěné krysy.

„Padesát letů,“ opakoval a stále vrtěl hlavou. „Pan plukovník požaduje padesát letů.“

Když se Yossarian vrátil z nemocnice, nebyl poblíž nikdo kromě Orra a mrtvého muže v Yossarianově stanu. Ten mrtvý muž v Yossarianově stanu, to byl nepříjemný problém, a Yossarian ho neměl rád, i když ho vlastně ani jednou neviděl. Yossariana to tak rozčilovalo, mít ho ve stanu od rána do večera a od večera do rána, že se několikrát vypravil do služební místnosti, aby podal stížnost seržantovi Towserovi, který však odmítal připustit, že mrtvý muž vůbec existuje, a on už samozřejmě taky neexistoval. Ještě zbytečnější byly pokusy zapůsobit přímo na majora Majora, vysokého kostnatého velitele eskadry, který byl podobný sklíčenému Henrymu Fondovi a vyskočil vždycky oknem ven, když se občas Yossarianovi podařilo proniknout pomocí krutých výhrůžek přes seržanta Towsera dovnitř a chtěl si o tom s velitelem promluvit. S mrtvým mužem v Yossarianově stanu to prostě nebyl žádný med. Když se Yossarian vrátil z nemocnice, našel Orra, s kterým to taky nebyl žádný med, jak si hraje s kohoutkem regulujícím přívod benzínu do kamínek, která začal mezitím stavět.

„Co to tu děláš?“ zeptal se ostražitě Yossarian, když vešel do stanu, ačkoli dobře viděl, o co jde.

„Někde to tu uniká,“ odpověděl Orr. „Snažím se to spravit.“

„Prosím tě, nech toho,“ žádal ho Yossarian. „Znervózňuje mě to.“

„Když jsem byl ještě kluk,“ řekl na to Orr, „strkal jsem si do huby planý jabka a chodil jsem s nima celej den. Pod každou tvář jedno.“

Yossarian odstrčil chlebník, z něhož začal vyndávat svoje toaletní potřeby, a v duchu se připravil na nejhorší. Uplynula minuta. „Proč?“ zeptal se nakonec, když pochopil, že mu nic jiného nezbyvá.

Orr se vítězoslavně zahihňal. „Protože jsou lepší než koňský kaštany.“

Orr klečel na podlaze stanu. Vytrvale rozebíral kohoutek, drobné součástky pečlivě rozkládal kolem sebe, přepočítal si je, každou si nekonečně dlouho prohlížel, jako by ještě nikdy v životě neviděl nic, co by se té věcičce aspoň vzdáleně podobalo, a pak začal celý mechanismus zase skládat; a tak se to opakovalo pořád dokola, stále se stejnou trpělivostí a s neutuchajícím zájmem, bez sebemenší stopy únavy, bez jakékoli známky, že by toho už konečně hodlal nechat. Yossarian se na to Orrovo kutění díval a bylo mu jasné, že ho bude muset chladnokrevně zabít, jestli ihned nepřestane. Zabloudil očima k loveckému noži, který mrtvý muž v den svého příchodu zavěsil na tyč moskytiéry. Vedle dýky viselo prázdné kožené pouzdro, z něhož Havermeyer ukradl mrtvému muži tu pětáctýřicítku.

„Když jsem nemoh sehnat planý jabka,“ pokračoval Orr, „musely stačit koňský kaštany. Koňský kaštany jsou přibližně stejně velký jako planý jabka a mají vlastně příhodnější tvar. Na tvaru ovšem nakonec vůbec nezáleží.“

„Proč jsi chodil po světě s pláňatama v hubě?“ ptal se Yossarian znovu. „To jsem chtěl vědět.“

„Protože mají šikovnější tvar než koňský kaštany,“ odpověděl Orr. „Vždyť jsem to zrovna povídal.“

„Ty jeden zlomyslnej posedlej montéře, ty vyděděnej čubčí synu,“ nadával mu Yossarian obdivně, „proč sis proboha vůbec něco do té své huby strkal?“

„Já jsem si nestrkal do huby jen tak něco,“ řekl na to Orr. „Já jsem si vycpával tváře planejma jabkama. A když jsem nemoh sehnat pláňata, nosil jsem koňský kaštany. Pod tvářema.“

Orr se zahihňal. Yossarian si nařídil, že bude mlčet, a poslechl se. Orr čekal. Yossarian to vydržel déle.

„Pod každou tváří jeden,“ pravil Orr.

„Proč?“

Orr po tom slůvku chňapl jako sup po mršině. „Co proč?“

Yossarian zavrtěl hlavou, usmál se a odmítal odpovídat.

„To je divný, tady s tím ventilem,“ uvažoval Orr nahlas.

„Co je s ním?“ ptal se Yossarian.

„Protože jsem chtěl –“

Yossarian se dovтіpil. „Co jsi proboha chtěl?“

„– mít ducatý tváříčky.“

„Ducatý tváříčky?“ žasl Yossarian.

„Chtěl jsem mít ducatý tváříčky, jako jablíčka,“ vysvětloval Orr.

„Už jako dítě jsem vždycky toužil po tom, mít jednou ducatý tváříčky, a tak jsem se rozhod, že na tom budu pracovat tak dlouho, dokud toho nedosáhnu, a ať se propadnu, nakonec jsem to dokázal, a to právě tímhle způsobem – že jsem chodil celej den s planejma jabkama v hubě.“ Znovu se zahihňal. „Pod každou tvář jedno.“

„A proč jsi chtěl mít tváříčky jako jablíčka?“

„Já jsem vlastně nechťel mít tváříčky jako jablíčka,“ řekl Orr. „Chtěl jsem prostě mít velký boubelatý tváříčky. Na barvě mi tak nezáleželo, jenom jsem chtěl, aby byly pěkně boubelatý. Dělal jsem pro to všechno možný, jako ti šílenci, co o nich píšou, že celej den mačkají v ruce gumový balonky, aby měli sílu v prstech. Já jsem byl vlastně jeden z nich. Já jsem se taky motal celej den po světě s gumovejma balonkama v dlaních.“

„Proč?“

„Co proč?“

„Proč ses celej den motal po světě s gumovejma balonkama v dlaních?“

„Protože gumový balonky –“

„– jsou lepší než planý jabka?“

Orr se zachechtal a zavrtěl přitom hlavou. „Protože jsem si chtěl chránit dobrou pověst pro případ, že by mě někdo přistih, jak si to šinu kolem s pláňatama pod tvářema. Když jsem měl v rukou gumový balonky, moh jsem klidně zatlouct, že mám pod tvářema planý jabka. Pokaždý když se mě někdo zeptal, proč chodím s tvářema vycpanejma pláňatama, rozevřel jsem prostě dlaně a ukázal mu, že chodím s gumovejma balonkama, ne s pláňatama, a že je nosím v rukou, a ne pod tvářema. Byl to docela dobrej fór. Jenom jsem nikdy nevěděl, jestli tomu ten člověk rozuměl, protože když mluvíš s dvěma pláňatama v hubě, tak lidi těžko chápou, co jim vykládáš.“

Yossarian teď taky těžko chápal, co mu to Orr vykládá, a napadlo ho, jestli si tentokrát přitom, jak mluví, nestrká náhodou špičku jazyka pod jednu ze svých boubelatých tváříček.

Yossarian se rozhodl, že už neřekne ani slovo. Bylo by to zbytečné.

Znal Orra a věděl, že je naprosto beznadějně snažit se z něho vytáhnout, proč chtěl mít ty boubelaté tvářičky. Bylo by to stejně marné, jako když se vyptával, proč ho tenkrát v Římě v těsné chodbě před otevřenými dveřmi pokoje, kde bydlela mladší sestra Natelyho děvky, ta holka tak vytrvale mlátila stěvicem do hlavy. Byla velká a macará, s dlouhými vlasy, a tam, kde měla pleť nejjemnější, klikatila se jí pod kakaovou kůží hustá pavučina modravých žilek. V jednom kuse nadávala a ječela a vyskakovala na bosých nohou jako na trampolíně, aby se Orrovi mohla trefovat špičatým podpatkem stěvice přímo do temene. Oba byli nahatí a dělali takový kravál, že se na všech stranách začaly otevírat dveře ložnicek a z nich zvědavě přihlížely jednotlivé párky; všichni byli nazí, kromě babizny v zástěře a ve svetru, která do toho káravě kvokala, a onoho oplzlého, prostopášného dědka, jemuž div nevypadly oči, jak lačně ten incident sledoval, a který po celou dobu hlasitě kdákal rozkoší. Holka ječela a Orr se pořád chechtal, a vždycky když mu podpatek stěvice přistál na hlavě, zahihňal se o to hlasitěji, což ji dohánělo přímo k nepřičetnosti. Příště si vyskočila ještě výš, aby ho mohla vzít po kokosu co nejsilněji, a její fantastická plná ňadra se přitom plácavě třepotala jako vlajky na stěžni, když se do nich opírá silný vítr, a hýždě a udělaná stehna se jí vlnily na všechny strany v jakémsi děsivém reji hojnosti. Vřískala a Orr se chechtal až do okamžiku, kdy zaječela naposled a vyřídila ho úctyhodnou peckou do spánku, takže se konečně hihňat přestal. S dírou v hlavě, která nebyla moc velká, a s lehkým otřesem mozku ho na nosítkách dopravili do nemocnice, ale z bojového nasazení se tam ulejšel jenom dvanáct dní.

Nikdo nedokázal zjistit, co se vlastně stalo, ani ten kdákavý dědek a kvokající stařena, kteří přece jinak museli vědět o všem, co se tam kdy šustlo – v tom velikánském, nekonečném bordelu s celou řadou ložnic po obou stranách úzkých chodeb, vybíhajících do opačných stran z prostorného salonu se zastřenými okny a jedinou lampou. Kdykoli se pak ta holka s Orrem setkala, vykasala si sukně až nad přiléhavé bílé kalhotky, vystrčila na něj pevné kulaté břicho, hrubě se mu vysmívala a zahrnovala ho pohrdavými nadávkami, a nakonec se chraptivě rozchechtala, když viděla, jak se Orr ustrašeně hihňá a hledá útočiště za Yossarianem. Ať už Orr tenkrát za zavřenými dveřmi pokojíku mladší sestry Natelyho děvky udělal, pokoušel se udělat nebo nedokázal udělat cokoli, zůstávalo to zahaleno tajemstvím. Ta holka

to nechtěla říci ani Natelyho děvce, ani kterékoli jiné, a samozřejmě ani Natelymu či Yossarianovi. Orr by to možná nakonec vyklopil, ale Yossarian se rozhodl, že už neřekne ani slovo.

„Chceš vědět, proč jsem chtěl mít ty boubelatý tváře?“ ptal se Orr. Yossarian mlčel jako ryba.

„Pamatuješ se,“ pokračoval Orr, „jak mě tenkrát ta holka v Římě, co tě nemůže vystát, mlátila do hlavy podpatkem svého střevíce? Chceš vědět, proč do mě tak bušila?“

Yossarian si nedokázal představit, čím ji Orr mohl tak rozzuřit, že ho tak vytrvale dobrých patnáct či dvacet minut tloukla po hlavě a že se přitom zase nerozvášnila natolik, aby ho jednoduše drapla za kotníky a vymlátila z něho mozek. Nepochybně na to byla velká dost, Orr byl proti ní mrňous. Orr měl vysedlé veverčí zuby a vypoulené oči, které se výborně hodily k jeho velkým tvářím, ale byl dokonce ještě menší než chlapec Huple, jenž obýval stan na chybné straně železniční trati, v prostoru vyhrazeném administrativě. Bydlel tam s Hladovým Joem, který noc co noc ječivě naříkal ze spaní.

Administrativní prostor, ve kterém si Hladový Joe omylem postavil stan, zabíral střed tábora jejich eskadry mezi zrezivělými kolejemi železniční tratě a klopenou silničkou s černým živичným povrchem. Na té silnici nebyl problém sbalit holku, nějakou tu buclatou, mladou venkovskou nanyňku, které v úsměvu většinou chyběly dva tři zuby. Stačilo jí slíbit, že ji člověk zaveze, kam potřebuje, a pak někde z té silnice sjet a povalit ji do divoké trávy. Yossarian této příležitosti využíval, jak jen to bylo možné, ale nebylo to zdaleka tak často, jak na něm žadonil Hladový Joe, který si sice kdykoli mohl vzít džíp, ale bohužel neuměl řídit. Stany mužstva se krčily na druhé straně silnice podél přírodního kina, v němž se pro potěšení umírajících každý večer na skládacím plátně krutě střetávaly nevědomé armády a v němž předtím odpoledne vystupovala armádní estrádní skupina.

Estrádní skupiny jim tam posílal generál P. P. Peckem, který svůj hlavní stan přemístil do Říma a uprostřed intrik proti generálu Dreedlovi neměl nic lepšího na práci. Generál Peckem byl puntičkář, který si potrpěl na pořádek. Byl to generál čiperný, přívětivý a velice přesný, věděl, kolik měří obvod rovníku, a místo „vzrůst“ psal vždycky „modifikace kvantitativních parametrů směrem nahoru“. Prostě vůl, a nikdo to nevěděl líp než generál Dreedle, kterého rozlítíl nedávný

rozkaz generála Peckema, požadující, aby všechny stany v operačním prostoru Středozemního moře stály ve vyrovnaných řadách se vstupy hrdě obrácenými směrem k Washingtonovu památníku v hlavním městě Spojených států. Generál Dreedle, který velel bojové skupině, to pokládal za naprostou blbinu. A jak měla peruť generála Dreedla zbudované stany, do toho přece panu generálovi Peckemovi vůbec nic nebylo. Mezi oběma mocipány došlo proto k vášnivému právně kompetenčnímu sporu, který bývalý svobodník Wintergreen, poštovní úředník na velitelství 27. letecké divize, rozhodl ve prospěch generála Dreedla. Výsledek střetu určil tím, že všechna sdělení generála Peckema házel do koše. Pripadala mu příliš ukecaná. Názory generála Dreedla, tlumočené méně nabubřelým slohem, byly bývalému svobodníkovi Wintergreenovi sympatické a postupoval je podle všech předpisů neprodleně dál. Tak se stalo, že generál Dreedle zvítězil takříkajíc kontumačně.

Aby dobyl zpátky ztracené pozice, začal generál Peckem vysílat na všechny strany ještě více estrádních skupin než předtím a sám plukovník Cargill dostal za úkol, aby jim zajišťoval patřičně nadšené přijetí.

U Yossarianovy jednotky však žádné nadšení nevládlo. V Yossarianově jednotce pouze neustále narůstal počet prostých vojáků i důstojníků, kteří několikrát za den s ponurou tváří navštěvovali seržanta Towsera a dotazovali se ho, zda už přišel příkaz, že mají být posláni domů. To byli ti, co už měli za sebou padesát letů. Za dobu, kterou Yossarian strávil v nemocnici, jich zase trochu přibývalo. Byli celí nervózní a okusovali si nehty. Vypadali směšně a nebyla s nimi řeč – jak už to bývá u mladých mužů stížených depresí. Sunuli se bokem dopředu jako krabi. Čekali na rozkaz z hlavního stanu 27. letecké divize v Itálii, který je měl poslat domů do bezpečí, a zatímco čekali, neměli na práci nic jiného než ustrašeně se žrát a kousat si nehty a několikrát denně se ponuře odebírat za seržantem Towserem, aby se ho zeptali, jestli ten rozkaz, který je má odeslat domů do bezpečí, už přišel.

Byl to závod s časem a oni si toho byli dobře vědomi, protože hořké zkušenosti je už dávno poučily, že plukovník Cathcart může počet letů kdykoli opět zvýšit. Nemohli však dělat nic jiného než čekat. Jedině Hladový Joe měl ještě jiný program, když splnil povinný počet letů. V noci ječival, jak ho trápila noční můra, a sváděl boxerská

utkání s Huplovou kočkou. A na každou estrádu si bral fotoaparát, sedal si do první řady a snažil se pořizovat snímky z podhledu, co nejvýš pod sukně blondaté zpěvačky s mohutným poprsím, které róba pošíta třpytivými flitry držela v mezích jen s největším úsilím. Obrázky nikdy nevyšly.

Plukovník Cargill, jehož úkolem bylo likvidovat průšvihy generála Peckema, byl hřmotný zrzavý chlap. Před válkou pracoval jako ostražitý, nelítostný, rvavý obchodní manažer. Byl to velmi špatný obchodní manažer. Plukovník Cargill byl tak špatný obchodní manažer, že se stal vyhledávaným spolupracovníkem firem, které potřebovaly vykázat určité ztráty, aby dosáhly daňových úlev. V celém civilizovaném světě, to jest v newyorském prostoru vymezeném na jihu parkem Na bateriích a na severu Fultonovou ulicí, byl znám jako expert na rychlé daňové odpisy. Požadoval vysoké honoráře, protože dosáhnout neúspěchu nebylo často jednoduché. Musel začít pěkně nahoře a postupně se propracovávat ke dnu, a protože ve Washingtonu se vždycky našel nějaký sympatizující přítel, nedaly se peníze prodělat jen tak snadno. Vyžadovalo to měsíce perné dřiny a pečlivě chybného plánování. Člověk všechno hezky zpřeházel, dezorganizoval, špatně vykalkuloval a na všech stranách vytáhl zátky, a když už si myslel, že to má v kapse, vláda mu věnovala nějaké jezero nebo les nebo naftové pole a všechno pokazila. Ovšem přes všechny takové překážky bylo na plukovníka Cargilla spolehnoutí a on dokázal přivést k bankrotu i ten nejlépe prosperující podnik. Vypracoval se sám, bez cizí podpory, a za své zdařilé neúspěchy nemusel být nikomu vděčný.

„Mládenci!“ oslovil plukovník Cargill Yossarianovu eskadru a významně se odmlčel. „Jste američtí důstojníci. Důstojníci žádné jiné armády na světě nemohou tohle o sobě říci. Dobře se nad tím zamyslete.“

Seržant Knight se nad tím zamyslel a potom zdvořile informoval plukovníka Cargilla, že právě hovoří k mužstvu a důstojníci že na něj čekají na druhém konci prostoru. Plukovník Cargill mu křepce poděkoval, a když si to štrádoval na opačnou stranu ležení, zářil sebeuspokojením. Byl hrdý na to, že ani devětadvacet měsíců vojenské služby v něm neotupilo jeho geniální schopnost všechno zvorat.

„Mládenci!“ oslovil důstojníky a významně se odmlčel. „Jste američtí důstojníci. Důstojníci žádné jiné armády na světě nemohou tohle

o sobě říci. Dobře se nad tím zamyslete.“ Chvilí počkal, aby jim to zamýšlení umožnil. „Ti lidé jsou vašimi hosty!“ zavolal náhle. „Urazili téměř pět tisíc kilometrů, aby vás mohli pobavit. Jak jim asi bude, když se na ně nikdo nepřijde podívat? Jak to zapůsobí na jejich morálku? Abyste rozuměli, chlapci – mně to může být tak dalece jedno. Ale to děvče, které vám chce dneska zahrát na harmoniku, by už klidně mohlo být maminkou. A jak by vám bylo, kdyby se vaše vlastní matka trmácela pět tisíc kilometrů, aby nějakým vojákům zahrála na tahací harmoniku, a pak by o ni nikdo neměl zájem? A co si asi pomyslí to dítě, jehož mámou už ona klidně může být, až vyroste a dozví se to? Na to bychom jistě dokázali všichni odpovědět. Ovšem, mládenci, rozumějte mi správně. Všechno je naprosto dobrovolné. Já jsem ten poslední plukovník na světě, který by vám chtěl nařizovat, abyste na tu estrádu šli a dobře se tam bavili, ale přeji si, aby jeden každý z vás, kdo je natolik v pořádku, že neleží v nemocnici, sypal rovnou odtud na tu vojenskou estrádu a dobře se tam bavil, a to je rozkaz!“

Yossarian se cítil tak špatně, že by byl opět nejraději hledal útočiště ve špitále, a ještě víc se mu přitížilo po dalších třech bojových letech, když doktor Daneeka i nadále jenom vrtěl svou melancholickou hlavou a odmítal ho vyřadit z létání.

„Vy říkáte, že máte potíže?“ plísnil ho doktor Daneeka roztrpčeně. „A co já? Než jsem vyštudoval na doktora, živil jsem se osm let jenom burákama. Než jsem si pak vybudoval aspoň tak slušnou praxi, že jsem měl na základní výdaje, žil jsem jen o chlebu a vodě. A zrovna když mi ordinace začínala pomaličku vynášet, tak mě odvedli. Nechápu, na co si vy stěžujete.“

Doktor Daneeka byl Yossarianův přítel, ale i kdyby mu v rámci své pravomoci mohl trochu pomoci, nehnul by zřejmě ani prstem. Yossarian velice pozorně naslouchal, když mu doktor Daneeka vyprávěl o plukovníku Cathcartovi z velitelství skupiny, který se chtěl stát generálem, o generálu Dreedlovi od perutě a o jeho ošetřovateli a o všech generálech na hlavním velení 27. letecké divize, kterým ke splnění bojové povinnosti stačilo pouhých čtyřicet letů.

„Proč se tomu jednoduše nezasmějete a nevyrazíte z toho, co se dá?“ radil mu doktor Daneeka otráveně. „Buďte jako Havermeyer.“

Nad tou představou se Yossarian přímo otrásl. Havermeyer totiž vedl čelní bombardér a při letu k cíli zásadně nepodnikal žádné úhybné

manévry, čímž podstatně zvyšoval ohrožení všech, kdo s ním letěli v jedné formaci.

„Havermeyere, proč ksakru nikdy neuděláš žádnéj úhybnej manévry?“ útočili na něj zuřivě po skončení náletu.

„Poslyšte, chlapi, nechte kapitána Havermeyera na pokoji,“ okřikoval je plukovník Cathcart. „Je to daleko nejlepší bombometník, jakého u nás máme, a tím to končí.“

Havermeyer se jen šklebil a vrtěl hlavou a snažil se jim vysvětlit, jak si z obyčejných nábojů vyrábí loveckou dýkou střely dum-dum, aby měl v noci ve stanu čím pálit po myších. Havermeyer byl opravdu daleko nejlepší bombometník, jakého tam měli, ale létával přímočaře ve stejné výšce od základny až nad cíl, ba ještě daleko za něj, aby mohl sledovat, jak svržené bomby dopadají na zem a vybuchují v prudkých oranžových výronech, probleskujících z vířivých příkrovů kouře a z prашných gejzírů trosek, které se tam převalovaly v obrovských šedých a černých vlnách. Havermeyerovi se hravě dařilo dělat ze smrtelných lidí v šesti letadlech přičaplé kachny, které se neodvažovaly ani pohnout, ba ani ceknout, zatímco on sám s hlubokým zájmem sledoval průhledem z plexiskla bomby po celou jejich cestu k zemi a poskytoval tak německým dělostřelcům pod sebou veškerý čas, který potřebovali k tomu, aby si je pohodlně zaměřili, zacílili a stiskli kohoutky či zatáhli za odpalovací šňůry či zmáčkli spouště nebo co to tam krucifix vlastně dělali, když oni chtěli zabít lidi, které vůbec neznali.

Havermeyer vedl čelní bombardér a nikdy se nemínil cíle. Yossarian taky vedl čelní bombardér, ale vyhnali ho od toho, protože ho už dávno přestalo zajímat, jestli zasáhne cíl, nebo ne. Rozhodl se, že bude žít věčně nebo že zemře při pokusu dosáhnout této své mety, a když vzlétal k akci, bylo jeho jediným posláním vrátit se zase živý zpátky.

Mládenci tenkrát litali za Yossarianem rádi, protože nalétával na cíl z nejroztodivnějších směrů a nejružnějších výšek. Šplhal nahoru, spouštěl se dolů, točil se a obracel tak příkře a prudce, že piloti ostatních pěti letadel měli plné ruce práce, aby se s ním udrželi ve formaci. Vyrovnával vždy jen na několik málo sekund, které postačily pro svržení pum, a ihned se zase pouštěl s bolestným řevem motorů šikmo vzhůru a proplétal se dotěrnými barážemi flaku tak divoce, že se těch šest letadel brzy rozstříklo po celé obloze jako vroucí modlitbičky

a každé představovalo přímo lahůdku pro německé stíhačky, ale to Yossarian nevrzelo, protože tehdy už žádné německé stíhačky nevzlétaly a Yossarian taky vůbec nestál o to, aby v jeho blízkosti vybuchovala nějaká jiná letadla. Teprve když se celý ten Sturm und Drang ocitl daleko za nimi, unaveně si ze zpoceného cela posunul ochrannou přilbu a přestal štěkat rozkazy určené McWattovi, který seděl u řízení a zrovna v téhle chvíli ho samozřejmě nemohlo napadnout nic lepšího, než že se začal shánět po tom, kam dopadly bomby.

„Pumovnice prázdná,“ hlásíval seržant Knight zezadu.

„Trefili jsme se do toho mostu?“ vyptával se McWatt.

„Nevím, pane kapitáne, házelo to se mnou tak, že jsem se nemohl dívat. Teď je všechno přikryté kouřem a není nic vidět.“

„Hej, Aarfy, zasáhly bomby cíl?“

„Jaký cíl?“ podivil se obvykle kapitán Aardvaark, Yossarianův oblouhlý navigátor, vášnivý kuřák dýmky, který se topil ve změní map po Yossarianově boku v přídi letadla. „Ještě jsme se přece nedostali nad cíl, nebo jo?“

„Yossariane, zasáhly bomby cíl?“

„Jaký bomby?“ ptával se Yossarian, který se v té chvíli zajímal jedině o flak.

„Ach jo,“ vzdychl si v té chvíli zpěvavě McWatt, „to jsou mi věci.“

Yossarianovi bylo srdečně jedno, jestli zasáhl cíl, či nikoli, jen když se to podařilo Havermeyerovi nebo veliteli nějakého jiného bombardéru a nemuseli se vracet. Občas se někdo na Havermeyera naštvál a ohnal se po něm pěstí.

„Povídal jsem, chlapi, abyste kapitána Havermeyera nechali na pokoji,“ varoval je všechny hněvivě plukovník Cathcart. „Neříkal jsem vám, že to je náš daleko nejlepší bombometník?“

Havermeyer se při plukovníkově zásahu jenom šklebil a zasunul si do úst další pražený burák.

V noční střelbě na myši, při které používal pistole ukradené mrtvému muži z Yossarianova stanu, se Havermeyer mezitím fantasticky zdokonalil. Jako návnada mu sloužila cukrová tyčinka. Seděl, upíral oči do tmy a čekal, až se nějaká myš nechá nalákat, prst volné ruky zaklesnutý ve smyčce šňůry, kterou natáhl od rámu moskytiéry k řetízku ovládajícímu žárovku z nematovaného skla, zavěšenou u stropu stanu. Šňůra byla napjatá jako struna bendža a stačilo jen maličké

škubnutí, aby se rozechvělá oběť octla v záplavě světla. Drobný saveček strnul a vyděšeně koulel očkami v zoufalém úsilí zjistit, odkud mu hrozí nebezpečí, a Havermeyer byl na vrcholu blaha. Počkal, až se ta očka střetla s jeho vlastním pohledem, a pak se hlasitě zasmál a zároveň stiskl kohoutek a ubohé chlupaté tělíčko se vzápětí v ohlušivém rachotu rozstříklo po celém stanu a bázlivá myši dušička se odebrala vzhůru zpět ke svému Stvořiteli.

Jednou pozdě v noci vypálil takhle Havermeyer opět po nějaké myšce a výstřel vyhnal ze stanu Hladového Joea. Vyletěl z něho bosý s řevem, jako by ho na nože brali, přeběhl zářez opuštěné železnice, vyprázdnil svou vlastní pětačtyřicítku do Havermeyerova stanu a na jedinou zmizel v jednom z úzkých okopů, jež se jakoby mávnutím čarovného proutku objevily vedle každého stanu po noci, za které Milo Minderbinder bombardoval ležení. Seběhlo se to těsně před svítáním za Velkého slavného obléhání Boloně, kdy němí mrtví zalidňovali noční hodiny jako živoucí duchové a Hladový Joe šílel strachem, protože zase jednou dokončil povinný počet letů a nebyl vypisován na další. Když ho vytáhli z mokrého dna okopu, nesouvisle cosi blábolil o hadech, krysách a pavoucích. Ostatní si posvítili baterkami do okopu, aby se přesvědčili, co tam Hladový Joe viděl. Nebylo tam nic, jen několik centimetrů stojaté dešťové vody.

„Vidíte?“ hulákal Havermeyer. „Vždyť jsem to říkal. Říkal jsem vám, že je to blázen!“

Hladový Joe byl doopravdy blázen, a nikdo to nemohl vědět líp než Yossarian, který dělal všechno možné, aby mu nějak pomohl. Hladový Joe však Yossariana vůbec neposlouchal. Hladový Joe ho neposlouchal, protože si myslel, že Yossarian je blázen.

„Proč by vás měl poslouchat?“ říkal doktor Daneeka Yossarianovi, a ani se přitom na něj nepodíval.

„Protože má problémy.“

Doktor Daneeka na to posupně odfrkl. „Ten člověk si myslí, že má problémy? A co bych měl říkat já?“ Pak pokračoval s pochmurným úšklebkem. „Chm – ne že bych si stěžoval. Víím, že je válka. Víím, že spousta lidí bude muset trpět, abychom to vyhráli. Ale proč musím být já jedním z nich? Proč nenalejou některýho z těch páprdů, co pořád lidem kecají o tom, jak velké oběti je medicína hotova přinést? Já nechci přinášet žádný oběti. Já chci vydělávat prachy.“

Doktor Daneeka byl upravený, čistounký človíček, který byl nejspokojenější, když se mohl mrzoutsy mračit. Měl tmavou plet' a drobnou, moudrou, morousovitou tvář s truchlivými váčky pod očima. Neustále přemýšlel o svém zdraví a téměř denně navštěvoval zdravotnický stan, kde si dával měřit teplotu od jednoho ze dvou vojínů, kteří ho tam prakticky ve všem zcela samostatně zastupovali, a to natolik úspěšně, že neměl do čeho píchnout, a tak se svým věčně ucpaným nosem neustále vysedával na sluníčku a kroutil hlavou nad tím, proč si ostatní připouštějí nějaké starosti. Ti dva lapiduchové se jmenovali Gus a Wes a podařilo se jim povznést medicínu na úroveň exaktní vědy. Každého, kdo přišel na ošetřovnu s teplotou

nad devětatřicet, hnali bez okolků do nemocnice. Každému, kdo měl teplotu pod devětatřicet, s výjimkou Yossariana, pomazali dásně a prsty u nohou fialovým dezinfekčním roztokem a dali projímadlo, jež pak pacienti štítlivě zahazovali do blízkého křoví. A těm, kteří měli při příchodu na ošetřovnu přesně devětatřicet, řekli, aby se za hodinu dostavili k novému změření. Yossarian měl stabilně třicet osm tři, ale dostal se do nemocnice, kdy chtěl, protože se jich nebál.

Tento systém vyhovoval každému, především doktoru Daneekovi, který tak měl dostatek času pozorovat majora – – de Coverleyho, jak na svém soukromém vržišti trénuje házení koňskými podkovami, s okem stále ještě zakrytým průhledným chráničem, který mu doktor Daneeka zhotovil z kousku celuloidu ukradeného z okna služební místnosti majora Majora. To bylo před několika měsíci, když se major – – de Coverley vrátil z Říma, kde najímal dva velké byty pro dovolené důstojníků a mužstva, s poraněnou rohovkou. Doktor Daneeka chodíval sice do zdravotnického stanu každý den, ale pouze tehdy, když pocítil, že je velice nemocný člověk, a vyhledal Gusa a Wesa, aby se na něj podívali. Nikdy na něm nedokázali nic najít. Měl vždycky rovných šestatřicet, což mělo být podle nich naprosto v pořádku a doktor Daneeka mohl být zcela klidný. Doktor Daneeka ovšem zcela klidný nebyl. Začínal v Gusa a Wesa ztrácet důvěru a pohrával si s myšlenkou, jestli by je neměl poslat zpátky do autoparku a nahradit je někým, kdo by dokázal zjistit, že mu něco chybí.

Doktor Daneeka byl v důvěrném kontaktu s řadou věcí, s kterými to v žádném případě nebylo v pořádku. Vedle vlastního zdraví ho jednak znervózňoval Tichý oceán, jednak trápila povinná letová praxe. Pokud šlo o zdraví, nemohl si člověk nikdy být příliš jistý. Tichý oceán, to byla v jeho očích vodní masa obklopená na všech stranách elefantiázou a dalšími strašlivými chorobami, do jejichž těsné blízkosti by mohl být znenadání uvržen, kdyby se znelíbil plukovníkovi Cathcartovi tím, že by Yossariana vyřadil z letové služby. A povinnou letovou praxi představovaly hodiny, které musel strávit každý měsíc v letadle, aby mohl dostat letové příplatky. Doktor Daneeka létání nenáviděl. V letadle se cítil jako ve vězení. V letadle neměl člověk kam utéci, jedině zase do jiné části letadla. Doktoru Daneekovi bylo řečeno, že lidi, kteří rádi lezou do letadla, dávají tím vlastně průchod podvědomé touze vlézt zpátky do mateřského lůna. Sdělil mu to

Yossarian, který měsíc co měsíc umožňoval doktoru Daneekovi, aby pobíral letové příplatky, aniž byl nucen navracet se do mateřského lůna. Yossarian totiž vždycky přesvědčil McWatta, aby při cvičných letech nebo při výletech do Říma zanesl jméno doktora Daneeky do palubního deníku.

„Však víte, jak to chodí,“ předl doktor Daneeka spiklenecky se lstivě přimhouřenýma očima. „Proč riskovat, když to není naprosto nutné?“

„Jistě,“ souhlasil Yossarian.

„Co na tom komu záleží, jestli v tom letadle sedím, nebo ne?“

„Nikomu do toho nic není.“

„Jasně. To je přesně můj názor,“ říkal doktor Daneeka. „Kdyby se sem tam něco nepodmazalo, svět by se přestal točit. Ruka ruku myje. Chápete, co tím myslím? Ty podrbeš na zádech mě a já zase tebe, a všechno je v pořádku.“

Yossarian chápal, co tím doktor Daneeka myslí.

„Takhle jsem to nemyslel,“ pravil doktor Daneeka, když ho Yossarian začal drbat na zádech. „Mluvíme o spolupráci. O vzájemných službách. Vy prokážete službu mně, já zase vám. Chápete?“

„Tak mi tedy prokažte jistou službu,“ požadoval Yossarian.

„Ani nápad,“ odpověděl doktor Daneeka.

Na doktorovi Daneekovi bylo cosi tísnivě malicherného, jak pořád celý sklíčený vysedával na sluníčku před svým stanem, na sobě letní khaki kalhoty a letní košili s krátkými rukávy, vybledlou do antiseptické šedi od každodenního praní, jemuž ji nemilosrdně podroboval. Vypadal jako člověk zmrazený kdysi hrůzou, který pak už nikdy docela neroztál. Seděl tam celý schoulený do sebe, hlavu napůl zapadlou mezi útlá ramínka, a opálenýma rukama s lesklými stříbřitými nehty si něžně třel vnější část na prsou zkřížených paží, jako by mu bylo zima. Ve skutečnosti to ovšem byl člověk plný vřelosti a soucitu a ani na okamžik nepřestával sám sebe litovat.

„Proč já?“ lamentoval znovu a znovu, a nebyla to hloupá otázka.

Yossarian věděl, že to byla dobrá otázka, protože dobré otázky sbíral a kdysi je použil k rozleptání výchovně vzdělávacích kroužků, které Clevinger vedl dva večery v týdnu ve zpravodajském stanu kapitána Blacka spolu s tím brýlatým desátníkem, o němž každý věděl, že je pravděpodobně podvrtný živel. Kapitánu Blackovi bylo jasné, že to musí být podvrtný živel, protože nosil brýle a užíval slov jako

panacea a utopie a protože kritizoval Adolfa Hitlera, který přece vykonával tolik dobré práce při potírání neamerické činnosti v Německu. Yossarian navštěvoval tyto výchovně vzdělávací kroužky proto, že se chtěl dozvědět, proč se taková síla lidí tak usilovně snaží připravit ho o život. Zájem projevilo ještě několik dalších mládenců, a když Clevinger s tím podvrtným desátníkem skončili a dopustili se té chyby, že vybědli přítomné k dotazům, mají-li nějaké, bylo otázek mnoho a byly opravdu mazané.

„Kdo je to, ten Habeš?“

„Proč je Hitler?“

„Kdy je právo?“

„Kde byl ten nahrbený děda s moučnou tváří, kterému se říkalo papež, když ten kolotoč začal?“

„Jakou barvu měly trumfy v Mnichově?“

„Hohó, beriberi.“

A: „Prdlajs!“

To všechno rychle za sebou, a nakonec přišel Yossarian s otázkou, která neměla odpověď:

„Kde jsou Snowdenové minulých let?“

Ta otázka je vyvedla z míry, protože Snowden zahynul tehdy nad Avignonem, když se Dobbs ve vzduchu zbláznil a vytrhl Huplovi řízení z rukou.

Desátník si hrál na nedoslýchavého. „Prosím?“ zeptal se.

„Kde jsou Snowdenové minulých let?“

„Obávám se, že vám nerozumím.“

„*Où sont les Neigedens d'antan?*“ snažil se mu Yossarian pomoci.

„*Parlez en anglais*, proboha,“ dožadoval se desátník. „*Je ne parle pas français.*“

„Já taky ne,“ řekl na to Yossarian, který byl hotov zavalit ho všemi slovy světa, aby z něho vyždímal odpověď, ale zasáhl do toho Clevinger, bledý, hubený, lapající po dechu, v podvyživených očích první lesk vlhkého povlaku slz.

Na velitelství z toho byl poprask, protože nikdo nemohl tušit, na co všechno by lidi nepřišli, kdyby se jim dovolilo ptát se na cokoli, co je napadne. Plukovník Cathcart poslal podplukovníka Korna, aby tomu učinil přítrž, a podplukovník Korn to vyřešil tak, že stanovil pravidlo, kterým se mělo kladení otázek řídit. Jak podplukovník

Korn sděloval ve svém hlášení plukovníku Cathcartovi, pravidlo podplukovníka Korna neslo v sobě prvky geniality. Podle pravidla podplukovníka Korna mohli klást otázky pouze ti účastníci školení, kteří dosud žádnou otázku nevznegli. Brzy docházeli do kroužků pouze ti, co nikdy nediskutovali, a zanedlouho se kroužek přestal vůbec scházet, protože se Clevinger, desátník a podplukovník Korn shodli v názoru, že není ani možné, ani nutné vzdělávat lidi, kteří se nikdy na nic neptají.

Plukovník Cathcart a podplukovník Korn bydleli a pracovali v budově velitelství skupiny, jako konečně všichni členové štábu kromě kaplana. Budova velitelství skupiny byla mohutná, ošuntělá barabizna postavená z rozpadajících se červených kamenných kvádrů, kde to odevšad táhlo a pořád praskal vodovod. Za ní byla moderní skitová střelnice, kterou dal plukovník Cathcart zbudovat pro exkluzivní rekreaci důstojníků skupiny a na které teď kvůli generálu Dreedlovi musel každý důstojník i příslušník mužstva v bojové službě strávit měsíčně nejméně osm hodin.

Yossarian tedy střílel na hliněné holuby, ale nikdy žádného nezasáhl. Appleby taky střílel na hliněné holuby a trefil se vždycky. Yossarianovi to šlo na skítu stejně špatně jako při hazardních hrách. Při hazardu také nikdy nedokázal vyhrát, aby to stálo za to. Nedokázal vyhrát, ani když švindloval, protože hráči, které se snažil podvést, dovedli vždycky sami švindlovat líp než on. To byly dva životní nezdary, s nimiž se musel nějak vyrovnat – že z něho nikdy nebude dobrý střelec na hliněné holuby a že nikdy snadno nezbohatne.

„To vyžaduje inteligenci, nezbohatnout,“ psal plukovník Cargill v jednom z homiletických memorand, které dával pravidelně do oběhu s podpisem generála Peckema. „Dnes dokáže vydělat peníze každý blb, a většinou je také vydělá. Ale co lidé, kteří mají talent a intelekt? Jmenujte mi například jediného básníka, který vydělává peníze.“

„T. S. Eliot,“ pravil bývalý svobodník Wintergreen v čtvercové místnosti na velitelství 27. letecké divize, ve které třídil poštu, a praštil sluchátkem, aniž se představil.

Plukovníka Cargilla v Římě to zmátlo.

„Kdo to byl?“ ptal se generál Peckem.

„Nevím,“ odpověděl plukovník Cargill.

„A co chtěl?“

„Nevím.“

„Tak tedy co říkal?“

„T. S. Eliot,“ sdělil mu plukovník Cargill.

„Co to znamená?“

„T. S. Eliot,“ opakoval plukovník Cargill.

„Jenom ,T. S. –“

„Ano, pane generále. Nic víc neřekl. Jenom ,T. S. Eliot‘.“

„To bych rád věděl, co to znamená,“ uvažoval generál Peckem.

Lámal si s tím hlavu i plukovník Cargill.

„T. S. Eliot,“ mumlal si generál Peckem.

„T. S. Eliot,“ opakoval po něm plukovník Cargill tímž truchlivě zmateným tónem.

Generál Peckem se za chvíli zdvihl s podezřele dobrotivým úsměvem. Výraz jeho tváře byl vychytralý a rafinovaný. Očka mu zlomyslně svítila. „Ať mě spojí s generálem Dreedlem,“ přikázal plukovníku Cargillovi. „A neříkejte mu, kdo volá.“

Plukovník Cargill mu podal sluchátko.

„T. S. Eliot,“ řekl do něho generál Peckem a zavěsil.

„Kdo to byl?“ ptal se plukovník Moodus.

Generál Dreedle na Korsice neodpověděl. Plukovník Moodus byl zeť generála Dreedla a generál Dreedle ho vzal do armády jen na naléhání své ženy a proti své vůli. Zíral teď na plukovníka Mooduse s vyrovnanou nenávistí. Svého zetě nemohl už ani vidět; fungoval jako jeho pobočník, a tak ho měl neustále za zadkem. Tenkrát se stavěl proti sňatku své dcery s plukovníkem Moodusem, protože nerad chodil na svatby. S hrozivým, soustředěným zamračením se ve své kanceláři přesunul k velikánskému zrcadlu a prohlížel si v něm svůj majestátní obraz. Měl prošedivělé vlasy, vysoké čelo, nad očima husté ocelově šedé chomáče, hranatou výbojnou bradu. Zabral se do tíživých úvah o záhadném sdělení, které právě obdržel. Potom se mu tvář pomalu začala rozjasňovat. Dostal nápad a rty se mu krívě sevřely dábelským potěšením.

„Spoj mě s Peckemem,“ přikázal plukovníku Moodusovi. „A neříkej tomu holomkovi, kdo volá.“

„Kdo to byl?“ ptal se plukovník Cargill v Římě.

„Zase tamten člověk,“ odpověděl generál Peckem se zjevnými známkami poplašenosti. „Teď jde po mně.“

„Co chtěl?“

„Nevím.“

„Co říkal?“

„Zase totéž.“

„T. S. Eliot?“

„Jo, T. S. Eliot! Nic víc.“ Generál Peckem měl spásný nápad. „Třeba je to nějaký nový kód či co, nebo heslo dne. Co kdybyste dal zjistit u spojařů, jestli to není nový kód či co, nebo heslo dne?“

Spojovací služba odpověděla, že T. S. Eliot není ani nový kód, ani heslo dne.

Plukovníka Cargilla napadlo něco jiného. „Měl bych možná brnk-nout na velitelství 27. letecké, jestli o tom něco nevědí. Mají tam jednoho úředníka, Wintergreen se jmenuje, s tím se dobře znám. Je to ten člověk, co mi dal echo, že naše próza je příliš rozvláčná.“

Bývalý svobodník Wintergreen sdělil Cargillovi, že o T. S. Eliotovi nejsou na velitelství 27. letecké divize žádné záznamy.

„Jak to teď vypadá s naší prózou?“ Když už měl plukovník Cargill bývalého svobodníka Wintergreena na drátě, řekl si, že se ho přeptá i na tohle. „Už jsme se dost zlepšili, ne?“

„Stále je to však příliš rozvláčné,“ odpověděl bývalý svobodník Wintergreen.

„Vůbec by mě nepřekvapilo, kdyby v tom měl prsty generál Dreedle,“ světil se nakonec plukovníku Cargillovi generál Peckem. „Jen si vzpomeňte, co provedl s tou skítovou střelnicí.“

Generál Dreedle zpřístupnil soukromou skítovou střelnici plukovníka Cathcarta všem důstojníkům i mužstvu v bojové službě. Generál Dreedle si přál, aby jeho mužové navštěvovali skítovou střelnici tak často, jak jen to zařízení samo a jejich letový program bude dovolovat. Osm hodin střelby na hliněné holuby měsíčně byl pro ně výtečný trénink. Učili se při něm střílet na hliněné holuby.

Dunbar střelbu na hliněné holuby miloval, protože ho tam každá minuta nesmírně otravovala a čas tam ubíhal strašně pomalu. Vypočítal si, že jediná hodina střelby na hliněné holuby ve společnosti lidí jako Havermeyer a Appleby má cenu jedenáctkrát sedmnácti let.

„Já si myslím, že jseš cvok.“ To byla Clevingerova reakce na Dunbarův objev.

„A koho to zajímá?“ řekl na to Dunbar.

„Já to myslím vážně,“ trval na svém Clevinger.

„To je každému srdečně fuk,“ komentoval to Dunbar.

„Skutečně. Možná bych s tebou dokonce souhlasil, že život se zdá delší, kd-“

„– je delší kd-“

„– je delší – je delší? No dobrá, tak je delší, když ho vyplňují období nudy a nepohodlí, ale –“

„Hádej, jak rychle,“ vybafl Dunbar.

„Hh?“

„Utíkají,“ vysvětloval Dunbar.

„Kdo?“

„Roky.“

„Roky?“

„Roky,“ potvrdil Dunbar. „Roky, roky, roky.“

„Clevingere, proč nenecháš Dunbara na pokoji?“ zapletl se do toho Yossarian. „Cožpak si neuvědomuješ, kolik tahle debata spotřebuje času?“

„To je v pořádku,“ řekl Dunbar velkomyslně. „Mám našetřeno několik dekád. Víš, jak dlouho to trvá, než uteče jeden rok?“

„A ty toho taky nech,“ napomenul Yossarian Orra, který se začal potutelně pochechtávat.

„Já jsem si jenom vzpomněl na tu holku,“ vysvětloval Orr. „Na tu holku na Sicílii. Na tu holku na Sicílii, co neměla na hlavě ani chlup.“

„Udělal bys líp, kdybys byl zticha,“ varoval ho Yossarian.

„To je tvoje vina,“ řekl Yossarianovi Dunbar. „Proč ho nenecháš, ať se chechtá, když se mu chce? Pořád je to lepší, než když začne kecat.“

„Tak dobře. Tak se teda klidně pochechtávej, když se ti chce.“

„Víš, jak dlouho to trvá, než uteče jeden rok?“ opakoval Dunbar Clevingerovi. „Tohle.“ Lusklnul prsty. „Před vteřinou jsi začal chodit na střední školu, pěkně nadejchanej čerstvýho vzduchu. A dneska jsi starý chlap.“

„Starej?“ divil se Clevinger. „O čem to mluvíš?“

„Starej.“

„Já přece nejsem starej.“

„Pokaždý když startuješ na nálet, jsi už jednou nohou v hrobě. Oč starší vlastně ve svém věku jseš? Před půl minutou jsi ještě chodil do gymplu a rozepnutá podprsenka tě dokázala přivést až před brány

ráje. A pětinu vteřiny předtím jsi byl malej kluk, kterému osm tejdnu letních prázdnin připadalo jako osm set tisíc let a ještě mu čas utíkal jak splašenej. Ffft! Takhle rychle ti prchá jeden rok za druhým. Jak jinak chceš teda krucinál zpomalit čas?“ Když Dunbar skončil, byl téměř našťvaný.

„No, možná máš pravdu,“ podvoloval se neochotně Clevinger tlumeným hlasem. „Dlouhý život musí být možná plný nepříjemných zkušeností, aby opravdu připadal dlouhý. Ale kdo o něj v tom případě stojí?“

„Já,“ řekl mu Dunbar.

„A proč?“ ptal se Clevinger.

„Je k dispozici něco lepšího?“

Doktor Daneeka bydlel v skvrnitě maskovaném šedém stanu s náčelníkem Bílým polozubem, kterého se bál a jímž opovrhoval.

„Umím si představit, jak vypadají jeho játra,“ bručel doktor Daneeka.

„Představte si, jak vypadají moje játra,“ radil mu Yossarian.

„Vaše játra jsou úplně v pořádku.“

„To dokazuje, kolik toho ještě nevíte,“ pokoušel se blufovat Yossarian a vyprávěl doktoru Daneekovi o nepříjemných bolestech, které trápí jeho játra a které působily takové starosti sestře Duckettové a sestře Cramerové a všem doktorům v nemocnici, protože se z nich nechtěla vyklubat žloutenka a přitom se jim stále nechtělo ustoupit.

Doktora Daneeku to nezajímalo. „Vy si myslíte, že máte potíže?“ dotazoval se Yossariana. „A co mám říkat já? Měl jste být u mě v ordinaci, když se tam objevili ti novomanželé.“

„Jací novomanželé?“

„Ti novomanželé, co mně jednoho dne přišli do ordinace. Ještě jsem vám o nich nevyprávěl? Ona byla moc hezká ženská.“

Ordinace doktora Daneeky byla taky moc hezká. Vyzdobil si čekárnu zlatými rybičkami a rozestavil v ní jednu z nejvybranějších souprav laciného nábytku. Co mohl, opatřil si na splátky, i ty zlaté rybičky. Na ostatní zařízení získal peníze od chamtivých příbuzných, kterým za to slíbil podíl na zisku. Ordinaci měl na Staten Islandu v jednom domečku pro dvě rodiny, pouhé čtyři bloky od přívozu a jediný blok na jih od velké samoobsluhy, tří salonů krásy a dvou šarlatánských lékáren. Bylo to na rohu, na výhodném místě, ale nic

nepomáhalo. Nikdo se tam nepřistěhoval a starousedlíci chodili i nadále k lékařům, na které byli zvyklí už léta. Přibývalo nezaplacených účtů a brzy se musel vzdát svých nejcennějších lékařských nástrojů – nejdříve se vrátila k původnímu majiteli počítačka a potom i psací stroj. Zlaté rybičky uhynuly. Když už to vypadalo zcela beznadějně, vypukla naštěstí válka.

„Byl to pro mě dar z nebes,“ doznával doktor Daneeka slavnostně. „Většina ostatních doktorů odešla brzy na vojnu a přes noc se všechno obrátilo. To místo na rohu se začalo rentovat a zanedlouho jsem zjistil, že mám víc pacientů, než jsem mohl stačit seriózně obsloužit. V obou lékárnách jsem si vymínil vyšší provizi. Salony krásy mi přihrávaly dva tři potraty týdně. Nemohl jsem si přát víc – ale představte si, co mě nakonec potkalo. Jako z udělání museli z odvodní komise poslat toho chlapa, aby se na mě podíval. Měl jsem děčko – důkladně jsem se předtím vyšetřil a došel jsem k závěru, že jsem neschopen vojenské služby. Člověk by řekl, že jim moje slovo mohlo stačit, nemám pravdu? Vždyť jsem měl jako lékař dobré kontakty jak s okresní lékařskou komorou, tak s místní pobočkou Svazu podnikatelů. Chyba lávky – oni vám za mnou pošlou toho moulu, aby zkontroloval, jestli mám vážně jednu nohu amputovanou od pánve dolů a jestli mě ta *arthritis rheumatoides deformans* opravdu doživotně upoutala na lůžko. Yossariane, žijeme ve věku nedůvěry a upadajících duchovních hodnot. Je to strašné.“ Protestující hlas doktora Daneeky se trásl silným citovým pohnutím. „Je to strašné, když vlast nedůvěřuje diplomovanému lékaři, který by za ni rád položil život.“

Doktora Daneeku odvedli a poslali ho přes moře na Pianosu jako lékaře letecké jednotky, ačkoli měl z létání hrůzu.

„Nemám vůbec zapotřebí koledovat si o malér zrovna v letadle,“ poznamenal a zamrkal krátkozrace svýma korálkovitýma, hnědýma, uraženýma očima. „Neštěstí si mě najde samo kdekoli. Jako tenkrát s tou pannou, co nemohla přijít do jiného stavu, jak jsem vám o ní začal vyprávět.“

„S jakou pannou?“ zeptal se Yossarian. „Myslel jsem, že jste mluvil o nějakých novomanželech.“

„To jde právě o tu pannu, o které mluvím. Oba byli vlastně ještě děti, a když se ke mně tenkrát bez objednání přihnali, byli spolu něco málo přes rok. Musel byste ji vidět. Strašně milá holka, mladoučká,

hezoučká jako obrázek. Dokonce se začervenala, když jsem se jí zeptal na měsíčky. Budu ji před sebou vidět snad do smrti. Postavička jako sen a kolem krku řetízky se svatým Antoníčkem, který se potvora schovával mezi nejkrásnější kozičky, co jsem kdy viděl. „To musí ale být pro toho svatého Tonda pokušení,“ žertoval jsem – aby z ní spadla nervozita, rozumíte. „Pro svatého Tonda?“ vyjeví se ten její. „O jakého svatého Tonda jde?“ Tak mu povídám, aby se zeptal paničky, ona že mu to jistě vysvětlí. „Kdo je svatý Tonda?“ ptá se jí. „Kdo?“ řekne na to ona. „Svatý Tonda,“ opakuje on. „Svatý Tonda?“ diví se to děvče. „Jaký svatý Tonda?“ Když jsem ji pak v ordinaci vyšetřil, zjistil jsem, že je ještě panna. Než si natáhla podvazkový pás a zapnula punčochy, promluvil jsem si mezi čtyřma očima s tím mládcem. „Každou noc,“ holedbal se. Prostě sekáč, chápete. „Nevynechám jedinou noc,“ kasal se. A myslel to naprosto vážně. „Dokonce jí to dělám i ráno, než jdeme oba do práce, ještě než připraví snídani,“ tvrdil. Dalo se to vysvětlit jediným způsobem. Když byli zase pohromadě, předvedl jsem jim na gumových modelech, které mám v ordinaci, jak vlastně vypadá pohlavní styk. Na těch gumových modelech, co mám v ordinaci, jsou rozmnožovací orgány obou pohlaví vyvedené věrně podle skutečnosti, a tak je radši přechovávám zvlášť, každý v jiné skříni, aby z toho nebyl nějaký skandál. Totiž přechovával jsem je zvlášť. Teď už je nemám, ani tu ordinaci. Jediné, co mám, je ta proklatě nízká teplota, která mi už doopravdy začíná dělat starost. Ti dva kluci, co je mám na ošetřovně, ti stojí jako diagnostici za starou belu. Dovedou si pořádek jenom stěžovat. Oni dva že mají nějaké starosti? A co já? Měli být tenkrát u mě v ordinaci – ti dva mladí manželé na to valili oči, jako by právě spadli z měsíce. Takový zájem se jen tak nevidí. „Říkáte, že takhle?“ ptal se mě ten mladík a chvilku si s těmi modely hrál sám. Víte, mám zkušenost, že některé lidi dokáže tohle samo o sobě vrcholně vzrušit. „Přesně tak,“ řekl jsem mu. „A teď jděte domů a pár měsíců to zkoušejte tak, jak jsem vám právě ukázal, a pak uvidíme. Je to jasné?“ „Jasně,“ přisvědčovali a zaplatili mi bez řečí hotově. „Hezky si to užijte,“ popřál jsem jim a oni mi poděkovali a společně odešli. Jednou rukou ji objímal kolem pasu, jako by se nemohl dočkat, až se dostanou domů a on jí to zase udělá. Za pár dní přišel ten chlap sám a mojí sestřičce řekl, že se mnou musí ihned nutně mluvit o samotě. A jen vyšla ven, dal mi jednu do nosu.“

„Co že udělal?“

„Řekl mi, že jsem pěkný číslo, a dal mi jednu do nosu. ,Co si vlastně o sobě myslíš, ty chytráku?‘ povídá a nakopne mě do zadku. Bum! Jako by se nechumelilo. Vážně, nekecám.“

„Já vím, že nekecáte,“ ubezpečoval ho Yossarian. „Ale co ho to napadlo?“

„Jak já můžu vědět, co ho to napadlo?“ odpověděl doktor Daneeka podrážděně.

„Třeba to nějak souviselo s tím svatým Tondou.“

Doktor Daneeka se na Yossariana tupě zadíval. „Se svatým Tondou?“ ptal se užasle. „S jakým svatým Tondou?“

„Jak to já můžu vědět?“ odpověděl mu náčelník Bílý polozub, který se právě v tu chvíli vpotácel do stanu s lahví whisky pod paží a posadil se mezi ně.

Doktor Daneeka se beze slova zvedl a vynesl si židli před stan, záda sehnutá pod břemenem nespravedlnosti, jež bylo jeho stálým údělem. Společnost svého spolubydliče prostě nesnášel.

Náčelník Bílý polozub si o něm myslel, že je to blázen. „Nevím, co s tím chlapem je,“ poznamenal vyčítavě. „Nemá všech pět pohromadě, to je to. Kdyby měl všech pět pohromadě, popad by lopatu a začal kopat. Přímo tady ve stanu by začal kopat, hned pod mým kavalcem. A za chvíli by narazil na naftu. Copak neví, jak tehdy ve Státech narazil u mě na naftu ten frajtr, taky jen tak s rejčem? On snad neslyšel, co se tomu klukovi povedlo? Jak on se jenom jmenoval, ta krysa smradlavá, čumák jeden buzerantskej? Tehdy v tom Coloradu?“

„Wintergreen.“

„No jo, Wintergreen.“

„Když on má strach,“ vysvětloval Yossarian.

„Ale co tě vede. Wintergreen a strach!“ Náčelník Bílý polozub vrtěl hlavou v nezastíraném obdivu. „Ten zatracenej šupák prohnanej, ten se nebojí nikoho!“

„Doktor Daneeka má strach. To je ten problém.“

„A čeho se bojí?“

„Bojí se tebe,“ řekl Yossarian. „Bojí se, že umřeš na zápal plic.“

„A dělá dobře, že se bojí,“ potěšil se náčelník Bílý polozub. Z motutného hrudníku se mu vydral hluboký, temný smích. „Však to taky udělám při první příležitosti. Počkej a uvidíš.“

Náčelník Bílý polozub byl hezký snědý indián z Oklahomy, s výraznou, ostře řezanou tváří a rozcuchanými černými vlasy, polokrevný Krík z Enidu, který se z důvodů známých pouze jemu samému rozhodl, že umře na zápal plic. Byl to indián zamračený, plný pomstychtivosti, který už ztratil všechny iluze a cizince se jmény Cathcart, Korn, Black a Havermeyer srdečně nenáviděl; byl by velmi uvítal, kdyby se všichni sebrali a táhli zpátky tam, odkud přivandrovali jejich zavšivení předkové.

„Nebudeš tomu věřit, Yossariane,“ meditoval schválně hodně nahlas, aby podráždil doktora Daneeku, „ale než tu naši zemi zavšivili tím svým zatraceným pobožnůstkářstvím, žilo se v ní docela dobře.“

Náčelník Bílý polozub vykopal tedy proti bílým tvářím válečnou sekeru. Neuměl téměř číst a psát, tak ho přidělili kapitánu Blackovi ve funkci zástupce zpravodajského důstojníka.

„Jak jsem se mohl naučit číst a psát?“ stěžoval si náčelník Bílý polozub s předstíraným rozhořčením, opět zvýšeným hlasem, aby ho slyšel doktor Daneeka. „Sotva jsme si někde postavili stan, už tam začali vrtat a hledat naftu. A jen trošku zavrtali, už na ni narazili. A pokaždý když na ni narazili, donutili nás, abychom stan zboursali a odstěhovali se někam jinam. Jako bychom nebyli lidi, ale nějaký kouzelný proutky. Celá naše rodina měla přirozený nadání přitahovat k sobě naftu, a netrvalo dlouho a měli jsme v patách naftaře všech společností světa. Pořád jsme se stěhovali z místa na místo. Pro moje rodiče to bylo přímo peklo, vychovávat za těchto okolností dítě, to ti povím. Nepamatuju se, že bych kdy trávil na jednom místě víc než tejdén.“

První běloši, na které se z dětství pamatoval, byli geologové.

„Vždycky když se narodil další Bílý Polozub, letěly akcie na burze nahoru. A za chvíli už se za náma táhly celý vrtný party s kompletním zařízením a hlídaly se navzájem, jen aby jedna druhou nepředběhla. Společnosti začaly fúzovat, aby mohly snížit počet lidí, který za náma posílaly. Jenže jsme jich stejně měli za zadkem pořád víc a víc. Nikdy jsme se ani slušně nevyspali. Když jsme zarazili, zarazili oni taky. Když jsme se pak zase hnuli dál, vyrazili i oni – maringotky, buldozery, vrtný věže, generátory. Stala se z nás pochodující konjunktura, a brzy nám začala chodit pozvání od nejlepších hotelů, jenom proto, že když jsme přitáhli do nějakého města, hned tam šly obchody nahoru. Ně-

který to pozvání nebylo jen tak ledajaký, ale stejně jsme ho nemohli přijmout, protože v těch nejlepších hotelích, kam nás zvali, zásadně nepřijímali jako hosty indiány. Rasový předsudky jsou hrozná věc, Yossariane. Věř mi. To je přece něco hrozného, zacházet se slušným, loajálním indiánem jako s nějakou černou hubou nebo se židákem nebo Taliánem nebo špinavým Portorikáncem.“ Náčelník Bílý polozub na potvrzení svých slov pomalu pokýval hlavou.

„A pak to přišlo, Yossariane – začátek konce. Začali se na nás tlačit i zepředu. Snažili se uhádnout, kde se zastavíme příště, a začínali vrtat, ještě jsme se tam ani nedostali, takže jsme se ani nemohli zastavit. Sotva jsme začali rozbalovat příkrývky, už nás odtamtud vykopali. Měli v nás bezmeznou důvěru. Ani nečekali, až narazí na naftu, a hnali nás pryč. Byli jsme tak unavený, že ten den, kdy nastal konec, nám už bylo vlastně všechno jedno. Když jsme se jednou ráno kolem sebe rozhlídli, zjistili jsme, že jsme obklíčený ze všech stran. Všude kolem naftaři, připravený nakopat nám zadek, když se vydáme jejich směrem. Kam ses podíval, za každým vrškem číhal jeden. Kam se hrabou indiáni na válečný stezce. To byl konec. Nemohli jsme tam zůstat, protože nás odtamtud právě vyhnali, a přitom jsme neměli kam jít. Zachránila mě jediné armáda. Naštěstí totiž v poslední chvíli vypukla válka a odvodní komise mě vytáhla rovnou zprostředka tý mely a uklidila do bezpečí do Lowery Fieldu v Coloradu. Já jedinej jsem to přežil.“

Yossarianovi bylo jasné, že náčelník Bílý polozub lže, ale nechal ho dál vykládat o tom, že o svých rodičích pak už nikdy neslyšel. To mu prý ale zase nedělalo takovou hlavu, protože v tom, že to opravdu byli jeho rodiče, mohl spoléhat pouze na jejich slovo, a když ho vodili za nos při tolika jiných příležitostech, bylo docela dobře možné, že mu lhali i v tomhle. Mnohem lépe informován byl o osudu kmene svých bratranců, který se snažil uniknout na sever a omylem se dostal až do Kanady. Když se pak chtěli vrátit, zadržely je na hranicích americké imigrační orgány a nechtěly je pustit zpátky. Nesměli se vrátit, protože to byli rudoši.

Bylo to přímo k popukání, ale doktor Daneeka se nesmál. Krátce se ušklíbl, teprve když za ním Yossarian po návratu z dalšího letu zase přišel a znovu žadonil, bez velké naděje na úspěch, aby ho už nepouštěl do vzduchu. Vzápětí se však doktor Daneeka opět zabral do svých vlastních problémů, mezi něž patřil i náčelník Bílý polozub, který

ho celé dopoledne vyzýval na indiánský zápas, a vlastně i Yossarian, který zrovna v tu chvíli došel k závěru, že je blázen.

„Zbytečně ztrácíte čas,“ byl mu doktor Daneeka nucen sdělit.

„Cožpak vy nemůžete člověku, který se zbláznil, zakázat lítat?“

„Samozřejmě můžu. Je to dokonce moje povinnost. Podle předpisu jsem povinen každého, kdo je stížen duševní poruchou, vyřadit z letové služby.“

„Tak proč z ní nevyřadíte mě? Já jsem blázen. Zeptejte se Clevingera.“

„Clevingera? A kde je pan Clevinger? Najděte mi Clevingera, a já se ho zeptám.“

„Tak se zeptejte kohokoli jiného. Všichni vám rádi potvrdí, že jsem nesporně blázen.“

„Jsou to cvoci.“

„Tak proč je nevyřadíte z letové služby?“

„Proč mě o to nepožádají?“

„Protože jsou to blázni.“

„Jistěže jsou to blázni,“ souhlasil doktor Daneeka. „Vždyť jsem vám před chvílkou říkal, že jsou to cvoci. Ale může člověk připustit, aby blázni rozhodovali o tom, jestli jsou blázni, nebo ne?“

Yossarian se na něj chladně zahleděl a pak to raději zkusil z jiného konce.

„Je Orr blázen?“

„Jistě,“ přisvědčil doktor Daneeka.

„A můžete ho vyřadit z letové služby?“

„To můžu, samozřejmě. Ale musel by mě o to nejdříve požádat. To je součást předpisu.“

„A proč vás tedy o to nepožádá?“

„Protože je to blázen,“ řekl doktor Daneeka. „Musí to být cvok, když ještě pořád lítá na operační úkoly, ačkoli se už kolikrát ocitl v takových situacích, že to přežil jenom zázrakem. Jistěže ho můžu vyřadit z letové služby. Ale nejdříve mě o to musí požádat.“

„A to je všechno, co by musel udělat, kdyby se z toho chtěl dostat?“

„To je všechno. Ať mě o to požádá.“

„A vy ho pak můžete vyřadit z letového nasazení?“ ptal se Yossarian.

„Nikoli. Já ho pak nemůžu vyřadit z letového nasazení.“

„Chcete říct, že je v tom nějaký háček? Začíná mě z vás bolet hlava.“

„Hlava vás začíná bolet z Hlavy XXII, ne ze mě,“ řekl na to doktor Daneeka. „Podle Hlavy XXII totiž člověk, který žádá o vyvázání z bojového nasazení, nemůže být blázen.“

Nebylo divu, že z Hlavy XXII je občas rozbolela hlava. V tomto případě konstatovala, že zájem o vlastní bezpečnost, který voják projevívá tváří v tvář bezprostřednímu ohrožení, je projevem racionálně normální mysli. Orr byl blázen, a mohl tedy být vyřazen z letového nasazení. Chtělo to pouze jedno: aby o to požádal. A jakmile by to udělal, nebyl by už blázen a musel by létat dál. Orr by byl blázen, kdyby dál létal bombardovat, a jednal by rozumně, kdyby požádal, aby už nemusel, ale tento rozumný čin by měl nutně za následek, že by musel létat dál. Když bude dál létat, znamená to, že je blázen, a tak už létat nemusí; když už však dál létat nechce, znamená to, že je mentálně naprosto v pořádku, a musí tedy létat dál. Na Yossariana učinila absolutní prostota této klauzule Hlavy XXII hluboký dojem a obdivně hvízdla.

„To musela být hlava, co tu Hlavu XXII vymyslela,“ poznamenal.

„To vám řeknu,“ souhlasil doktor Daneeka.

Z logiky Hlavy XXII se člověku točila hlava, ale Yossarian ji chápal naprosto jasně. Úsporná přesnost a dokonalá návaznost jednotlivých složek měla v sobě cosi z elegance dobrého moderního umění i z jeho schopnosti šokovat, a Yossarian si chvílemi nebyl zcela jist, zda se v ní opravdu správně orientuje, stejně tak, jako někdy pociťoval rozpaky nad dobrým moderním uměním nebo nad klapkami, které Orr viděl na Applebyho očích. Pokud šlo o ty klapky na Applebyho očích, mohl se spoléhat pouze na Orrovo slovo.

„Ale samozřejmě že má klapky na očích,“ ujišťoval ho Orr tenkrát po Yossarianově pěstním souboji s Applebym v důstojnickém klubu. „I když si to pravděpodobně neuvědomuje. Proto není schopnej vidět věci takový, jaký doopravdy jsou.“

„Jak to, že si to neuvědomuje?“ vyptával se Yossarian.

„No protože má klapky na očích!“ vysvětloval mu Orr otcovsky trpělivým tónem. „Jak by moh vidět, že má klapky na očích, když má klapky na očích?“

Ve srovnání s jinými věcmi to vypadalo docela rozumně a Yossarian neviděl důvod, proč by to měl Orrovi vyvracet, protože Orr pocházel z venkova, nikoli z New Yorku jako on, a o koňských po-

strojích toho musel vědět mnohem víc než Yossarian, a taky protože mu Orr v zásadních věcech ještě nikdy nezalhal – na rozdíl od Yossarianovy matky, jeho otce, sestry, bratra, tetičky, strýčka, švagra, učitele, duchovního pastýře, zákonodárce, souseda a novin. Yossarian si tento nový poznatek o Applebym pár dní přebíral v hlavě a pak se rozhodl, že spáchá dobrý skutek a sdělí ho samotnému Applebymu.

„Hele, Appleby, máš na očích klapky,“ pošeptal mu snaživě, když se setkali u vchodu do padákového stanu před startem k bezpečnému, přímo vyhlídkovému náletu na Parmu, který měli na programu jednou týdně.

„Cože?“ vyjekl Appleby, zaskočený především tím, že na něj Yossarian vůbec promluvil.

„Máš na očích klapky,“ opakoval Yossarian. „A proto sis asi nevšiml, že máš klapky na očích.“

Appleby od Yossariana odstoupil se zmateným pohledem plným nenávisti a lámal si tím potichu hlavu, dokud neseděl vedle Havermeyera v džípu, který s nimi uháněl po dlouhé, rovné silnici k baráku, kde se konaly předletové instruktáže. Major Danby, nervózní operační důstojník skupiny, tam už čekal, aby se všemi čelními piloty, bombometníky a navigátory provedl předběžnou instruktáž. Appleby mluvil tiše, aby ho neslyšel řidič nebo kapitán Black, který se rozvaloval se zavřenýma očima na předním sedadle džípu.

„Havermeyere,“ zeptal se váhavě. „Mám klapky na očích?“

Havermeyer tázvavě zamžikal očima. „Jaký tlapky?“ zeptal se.

„Ale ne. Klapky!“ dozvěděl se.

Havermeyer znovu zamrkal. „Klapky?“

„Na očích.“

„Tý jsi blázen.“

„Ne, já nejsem blázen. Yossarian je blázen. Jen mi, prosím tě, řekni, jestli mám vážně klapky na očích. Klidně. Já to snesu.“

Havermeyer si strčil do úst další pražený burák a důkladně si prohlížel Applebyho oči.

„Žádný klapky nevidím,“ oznámil potom.

Z Applebyho se vydral mocný vzdech úlevy. Havermeyer měl na rtech, na bradě a kolem úst plno slupek z burských oříšků.

„Máš po obličeji slupky od buráků,“ poznamenal Appleby.

„Radši mám po obličejí slupky od buráků než na očích klapky,“ odsekl Havermeyer.

Důstojníci z ostatních pěti letadel každého roje přijeli o půl hodiny později na nákladních autech k všeobecné předletové přípravě. Tři příslušníci mužstva zařazení do každé posádky se předletových příprav nezúčastňovali. Odvezli je přímo na letiště k jednotlivým letadlům, v nichž měli toho dne startovat. Postávali tam se členy pozemního personálu do chvíle, kdy dorazili důstojníci, s nimiž měli toho dne startovat, a ozval se rachot sklápěných zadních bortů nákladáků. Nadešel čas vyšplhat se do letadel a spustit motory. Ty na zpevněných oválných parkovacích stanovištích otráveně naskočily, pak se ještě trochu cukaly, ale za chvíli už spokojeně předly. Potom se letadla těžce pohnula, sjela na kamenitou půdu letištní plochy a jako poloslepá, hloupá, nemotorná štěnata po ní drkotala k začátku rozjezdové dráhy. Za několik okamžiků se s plynule narůstajícím řevem jedno letadlo po druhém odpoutávalo od země. Rovnoměrnou rychlostí kroužila nad skvrnitě barevnými vrcholky stromů kolem letiště a postupně se skládala do formace, a když vytvořila šestičlenný roj, nasadila kurs přes blankytné moře, které podmalovávalo první úsek jejich cesty k cíli někde v severní Itálii nebo ve Francii. Letadla neustále nabírala výšku, a než se dostala nad nepřátelské území, byla téměř tři tisíce metrů nad zemí. Pocit klidu a naprostého ticha, přerušného jen občas zkušební kulometnou dávkou nebo nezvučnou, strohou poznámkou ve sluchátkách, vždycky znovu překvapoval. Nakonec se v každém letadle ozval strízlivý hlas bombometníka, oznamující, že už jsou nad výchozím bodem a že je třeba zahájit přibližovací manévry, který je přivede nad cíl. Vždycky svítilo slunce a od prořídlého vzduchu člověka vždycky trochu škrábalo v krku.

Bé-pěťadvacítky, na kterých létali, byly mohutné, spolehlivé, matně zelené mašiny s dvojitou směrovkou, s dvěma motory a širokými křídly. Z místa, kde seděl Yossarian jako bombometník, se jako jejich jediná chyba jevil těsný průlez, který odděloval bombometníkův plexisklem uzavřený prostor v nose letadla od nejbližšího únikového otvoru. Průlez představoval úzký, čtvercový, studený tunýlek, krčící se pod palubními přístroji, a takový velký člověk jako Yossarian se jím dokázal protáhnout jen se značnými potížemi. Aarfy, zavalitý navigátor s tváří jako měsíček, s malýma hadíma očkama a věčnou

dýmkou v hubě, s tím měl taky problémy, a tak ho Yossarian ve chvíli, kdy zahajovali nálet a byli od cíle vzdáleni už jen pár minut, obvykle ze špice letadla vyhnal. Byly to minuty plné napětí, kdy nebylo nic vidět a kdy se nedalo dělat nic jiného než čekat, až si je dole na zemi zaměří protiletadlová děla a až se tam pohodlně připraví na to, aby je pokud možno rozmázli po obloze a poslali na věčnost.

Kdyby se letadlo mělo zřítit, byl průlez pro Yossariana jedinou cestou k záchraně, ale Yossarian ho proklínal se zvilou nenávistí jako překážku, kterou mu tam prozřetelnost instalovala jako součást spiknutí, jež ho mělo zničit. V čumáku bé-pěťadvacítky bylo dost místa pro samostatný únikový otvor, jenže ho tam nikdo neudělal. Místo toho tam byl ten průlez, a při tom průšvihů nad Avignonem se Yossarian naučil opovrhovat každým mamutím centimetrem, protože trvalo dlouhé drahocenné vteřiny, než se tudy mohl dostat ke svému padáku, který byl tak objemný, že se s ním dopředu nevešel; a to ho pak ještě další dlouhé vteřiny dělily od únikového otvoru v podlaze mezi zadním koncem zvýšené paluby a nohama střelce, jehož hlava mizela nahoře ve vrchní věži. Yossarian toužil po tom, aby mu bylo dopřáno usadit se na místě, kam se mohl uchýlit Aarfy, když ho Yossarian vyhnal z nosu letadla – jak rád by se byl krčil rovnou na příklonu únikového otvoru v ochranném iglú zbudovaném z rezervních protiflakových kombinéz, které by si tam byl ochotně natahal, padák bezpečně připevněný ke svému postroji, jak se sluší a patří, jednu ruku sevřenou kolem červeného držadla otvíracího lanka padáku, druhou položenou na západce únikového otvoru, který by ho při prvním strašném zavytí počínající zkázy pohotově vyplivl do vzduchu směrem k zemi. Když už se nedá nic dělat a on musí v tom letadle být, proč není aspoň tam, místo aby trčel vpředu jako nějaká zpotvořená zlatá rybička uvězněná v nějakém zpotvořeném kulatém akváriu bezmocně se houpajícím ve vzduchu, zatímco všude kolem a nahoře a dole vybuchují a duní a tančí hnusné černé šmouhy flaku a s dotěrnou, nevypočitatelnou, třaskající, fantasmagorickou zlobou kosmických rozměrů cloumají, házejí a otrásají vším, co se octne v jejich blízkosti, buší do nich a kopou a hrozí, že je všechny v kratičkém odštěpku vteřiny jediným obrovským zážehem zahubí.

Aarfy nebyl Yossarianovi nic platný ani jako navigátor, ani v jakémkoli jiném smyslu, a proto ho z nosu letadla pokaždé vehementně

vyháněl, aby si navzájem nepřekáželi, kdyby se odtud náhle museli plazit do bezpečí. Když ho Yossarian takhle vypudil z čelního prostoru, mohl se Aarfy klidně schoulit na podlaze, na tom místě, kde se toužil choulit Yossarian, ale ten blbec zůstal vzpřímeně stát, svalnaté ruce pohodlně opřené o opěradla sedadel prvního a druhého pilota, v prstech dýmku, a ať se dělo cokoli, trousil vlídné poznámky určené McWattovi a muži, který toho dne letěl jako druhý pilot, ačkoli ti měli tolik práce, že je vůbec nezajímalo, co Aarfy povídá nebo na jaké zábavné zajímavosti na obloze je upozorňuje. McWatt měl plné ruce řízení, aby stačil reagovat na Yossarianovy vřestivé pokyny, když Yossarian jako bombometník naváděl letadlo na čáru náletu a když je pak hnal rychle pryč mezi hladovými sloupy explodujících šrapnelů. Jeho úsečné, ječivé, přisprostlé příkazy připadaly McWattovi velice podobné úzkostným, úpěnlivým výkřikům, které ze sebe ve svých temných nočních mŕách vydával Hladový Joe. Po celý ten chaotický tanec pokuřoval Aarfy zamyšleně ze své dýmky a skrze McWattovo okénko přihlížel s neutuchajícím zájmem válce, jako by to byl jen jakýsi vzdálený rozruch, který ho nijak nemůže ohrozit. Aarfy byl zanícený člen univerzitního bratrstva, strašně rád dirigoval na stadionu fanouškovské klaky a miloval jubilejní třídní srazy, a neměl dost rozumu na to, aby se bál. Yossarian měl zato rozumu dost a bál se strašně, a jediné, co mu bránilo opustit za nepřátelské palby stanoviště a odplazit se průlezem dozadu jako vyděšená krysa, bylo to, že nebyl ochoten svěřit únikový manévry z cílového prostoru někomu jinému. Nikoho na světě by nebyl poctil takovou zodpovědností. Neznal totiž nikoho, kdo by byl aspoň stejně velký zbabělec jako on. Pokud šlo o únikové manévry, byl Yossarian u skupiny největší eso, i když neměl ani tušení proč.

Úniková akce neměla žádná zavedená pravidla. Člověk pouze potřeboval mít strach, a toho měl Yossarian víc než dost, víc než Orr nebo Hladový Joe, víc než třeba Dunbar, který se pokorně smířil s představou, že jednoho dne musí umřít. Yossarian se s touto představou nesmířil nikdy a při každém náletu, ihned jak se zbavili pum, začal divoce bojovat o svůj život. Hulákal na McWatta: „Zaber, zaber, zaber, zaber, ty parchante, zaber!“ A po celou tu dobu McWatta slepě nenáviděl, jako by McWatt mohl za to, že jsou vůbec tam nahoře a že je docela cizí lidé chtějí poslat ke všem čertům. V těch chvílích nikdo

do sluchátek ani necekl, až na tu truchlivou příhodu při náletu na Avignon, kdy se v tom nepředstavitelném zmatku Dobbs ve vzduchu zbláznil a s patetickým pláčem začal shánět pomoc.

„Pomozte mu, pomozte mu,“ vzlykal. „Pomozte mu, pomozte!“

„Komu? Kdo potřebuje pomoc?“ ptal se Yossarian, když znovu zapojil svoje sluchátka do komunikační sítě. Vypadla z ní totiž, když Dobbs začal rvát Huplovi řízení z rukou a všechny je najednou vrhl do ohlušujícího, ohromujícího, děsivého letu střemhlav, který Yossariana přilepil hlavou na strop letadla a z něhož je Huple zachránil v poslední chvíli, když znovu Dobbsovi vytrhl řízení z rukou, vyrovnal letadlo a zamířil s ním přímo doprostřed rozvášněné vrstvy kakofonického flaku, z něhož právě před malou chvílí unikli. Ach Bože, ach Bože, ach Bože! bědoval Yossarian v duchu a bezmocně se kymácel přilepený hlavou ke stropu ve špici letadla, neschopen jakéhokoli pohybu.

„Bombometník, bombometník!“ ječel Dobbs, když se Yossarian ozval. „Nehlásí se. Nehlásí se. Pomozte bombometníkovi, pomozte bombometníkovi!“

„Já jsem bombometník,“ řval na něj Yossarian. „Já jsem bombometník. Jsem v pořádku, jsem v pořádku!“

„Tak mu pomozte, pomozte mu,“ žadonil Dobbs. „Pomozte mu, pomozte mu...“

A vzadu ležel umírající Snowden.

Hladový Joe měl už za sebou padesát náletů, ale nebylo mu to nic platné. Měl všechno sbaleno a zase jednou čekal, až bude moci odletět domů. V noci ho trápily děsivé noční můry a jeho vrískavé výkřiky budily ze spánku celou eskadru kromě Hupla, patnáctiletého pilota, který zatajil svůj věk, aby ho vzali na vojnu, a teď bydlel se svou milovanou kočkou právě ve stanu Hladového Joea. Huple měl velmi lehký spánek, ale popíral, že by kdy Hladového Joea slyšel v noci křičet. Hladový Joe byl nemocný člověk.

„No a co?“ zavrčel doktor Daneeka otráveně, „říkám vám, už to byla hotovka. Hodilo mi to padesát tisíc ročně, a většina z toho byl nezdaněný příjem, protože jsem měl pacienty k tomu, aby mi platili hezky z ručky do ručky. Mohl jsem stavět na obchodních stycích, jaké má málokdo na světě. A podívejte, co se stalo. Zrovna když jsem už měl všechno připravené, abych mohl začít vydělávat doopravdy, museli si vymyslet fašismus a začít válku, která je tak strašná, že na ni doplácím i já. Musím se smát, když slyším takového Hladového Joea, jak se může každou noc ukřičet ze spaní. Vážně, musím se smát. To že je marod? A jak je mně, na to se Joe neptá?“

Hladového Joea soužily jeho vlastní problémy tak, že mu bylo úplně fuk, jak je doktoru Daneekovi. Například hluk. Seběmenší zvuky ho uváděly v zuřivost a ztrácel hlas od toho, jak řval na Aarfyho kvůli vlhkému, mlaskavému bařání, které vyluzoval na svou dýmku, na Orra, když drátoval-letoval, na McWatta, že když při očku nebo při pokeru rozdává, pleská kartami o stůl, jako když praská bičem, a na Dobbse, že mu cvakají zuby, když se bezcílně potuluje po táboře a vráží

do všeho, co mu přijde do cesty. Z Hladového Joea se stal pulsující, rozedraný uzlíček těkající podrážděnosti. Jednotvárný tikot hodinek v tiché místnosti mučivě útočil na jeho obnažený mozek, jako by mu do něho vráželi ostré jehlice.

„Poslyš, kloučku,“ vysvětloval jednou pozdě večer Huplovi. „Jestli chceš bydlet v tomhle stanu, musíš to dělat stejně jako já. Vždycky před spaním si zabalíš hodinky do vlněných ponožek a uložíš je na dno kufru, a ten pak postavíš co nejdál ode mě.“

Huple vysunul vzdorovitě bradu, aby Hladovému Joeovi ukázal, že se sebou nenechá takhle orat, a pak udělal přesně to, co po něm Hladový Joe chtěl.

Hladový Joe byl nervózní, vychrtlý ubožák, šedivá tvář kost a kůže, temné propadlé spánky protkané křečovitě tepajícími žilkami, které připomínaly potřhané svíjející se žíly. Byla to pustá, rozrytá tvář, zkrušená starostmi jako opuštěné hornické městečko. Hladový Joe nejedl, ale žral, neustále si okusoval špičky prstů, koktal, zakuckával se, drbal se, potil se a slintal, a neustále pobíhal z místa na místo jako posedlý se složitým fotoaparátem, jímž se pokoušel fotografovat nahá děvčata. Snímky mu nikdy nevyšly. Vždycky na něco zapomněl – založit film, rozsvítit světla, sundat kryt objektivu. Přesvědčit děvče, aby se nechalo vyfotografovat nahé, není snadná věc, ale Hladový Joe věděl, jak na to.

„Já velký muž,“ hulákal. „Já velký fotograf pro časopis *Life*. Ohromná fotka na velikánský obálce. *Si, sí, sí!* Hollywoodská hvězda. Multi *dinero*. Multi rozvodový skandály. Multi fiky-fik – celý noc, celá den.“

Sotva by se našla žena, která by měla sílu odolat takovému lstivému lákání, a tak se prostitutky ochotně vymrštávaly ze židlí a poslušně se stavěly do nejroztodivnějších pozic, které si byl schopen vymyslet. Ženy Hladového Joea ničily. Jeho vztah k nim jako k nositelkám sexuality byl vztahem zbožňovatele, ba přímo modloslužebníka. Byly to pro něj nádherné, útěšné, vzrušující důkazy toho, že na světě existují zázraky, nezměřitelně hluboké nádoby rozkoše, bytosti k nevydržení náruživé, příliš výjimečné, aby jich nízký, nehodný muž mohl zneužít. Pokud se mu někdy octly nahé v náručí, vykládal si to pouze jako kosmický omyl, který bude vzápětí napraven, a tak se horečně snažil využít co možná nejchlipněji těch několika prchavých okamžiků, které mu byly dopřány, než se Osud probudí a odežene

je od něho. Nikdy se nedovedl rozhodnout, jestli se má vrhnout na holku, nebo k fotoaparátu, protože udělat obojí současně bylo vyloučené. Zjišťoval dokonce, že nedokáže ani jedno, ani druhé, protože podvědomé nutkání spěchat, které se ho pokaždé zmocnilo, podvazovalo všechny jeho schopnosti. Snímky se Hladovému Joeovi nikdy nepovedly, a to druhé jakbysmet. Nejpodivnější na celé věci bylo ovšem to, že občanským povoláním byl Hladový Joe skutečně fotografem časopisu *Life*.

Teď to byl hrdina, největší hrdina v celém vojenském letectvu, jak si Yossarian uvědomoval, protože nalétal nejvíc operačních turnusů ze všech hrdinů, co jich vojenské letectvo mělo. Měl za sebou už šest operačních turnusů. Hladový Joe ukončil první operační turnus v době, kdy stačilo pětadvacet letů k tomu, aby si mohl sbalit věci a napsat šťastný dopis rodině a začít si žertovně dobírat seržanta Towsera, kdy že už konečně přijde ten příkaz, kterým bude odvelen domů do Států. Dny čekání trávil tím, že rytmicky přeshlapoval před vchodem do operačního stanu, silácky žertoval s každým, kdo se mu namanul, a kdykoli seržant Towser vystrčil nos z kanceláře, spílal mu šprýmovně do zavšivených pacholků.

Hladový Joe dokončil první pětadvacítku operačních letů v týdnu, kdy se Američané vylodili u Salerna. Yossarian byl v té době v nemocnici skosený triplem, který utržil při přízemním náletu na jednu příslušnici Ženského pomocného sboru v jakémsi křoví při zásobovacím letu do Marrákéše. Yossarian dělal, co mohl, aby Hladového Joea dohnal, a téměř se mu to podařilo, když si v šesti dnech odbyl šest letových akcí. Nálet na Arezzo, při kterém zahynul plukovník Nevers, byl jeho tříadvacítou operací, a jak se pak ukázalo, byl v tu chvíli nejbližší vytoužené metě – transportu domů. Příštího dne se objevil plukovník Cathcart, nadouvající se v nové uniformě jako krocan, a na oslavu svého jmenování do funkce velitele zvýšil počet požadovaných letů z pětadvaceti na třicet. Hladový Joe zase vybalil, napsal rodině nový dopis a přestal si žertovně dobírat seržanta Towsera. Místo toho začal seržanta Towsera nenávidět. Všechnu vinu přisuzoval zatrpkle jemu, i když dobře věděl, že seržant Towser nemá nic společného ani s příchodem plukovníka Cathcarta, ani se zbytečnými průtahy při vyhotovování příkazů, které ho mohly zachránit už před sedmi dny a od té doby ještě pětkrát.

Od té doby už Hladový Joe nikdy nedokázal zvládnout nervovou zátěž čekání na propouštěcí lejtara a vždycky, když ukončil další operační turnus, změnil se v mžiku v lidskou trosku. Pokaždé když ho vypsal z letového pořádku, uspořádal pro úzký kroužek svých přátel večírek. Vytasil se s několika lahvemi whisky, které se mu podařilo sehnat při čtyřdenních túrách s kurýrním letadlem, na něž ho posílali každý týden, a smál se a zpíval a potácel se a křičel v orgiích opilé extáze, a když už se nemohl udržet na nohou, pohroužil se do mírumilovné dřímoty. Jakmile ho však Yossarian, Nately a Dunbar uložili na lůžko, začal křičet ze spaní. Ráno vylezl ze stanu přepadlý, vylekaný a zkroušený, zbědovaný lidský vrak, nebezpečně kolísající na pokraji zhroucení.

Když byl Hladový Joe uvržen do mučivého očištění, jímž pro něj bylo údobí, kdy už nebyl vysílán na operační lety a zase jednou čekal na cestovní příkaz, který nikdy nepřišel, pronásledovaly ho zlé sny s důsledností přímo nadpozemskou každou noc, kterou trávil u eskadry. Na slabší povahy, jako byl například Dobbs nebo kapitán Flume, působilo noční vřískání Hladového Joea tak hluboce, že si brzy vypěstovali vlastní ječivé noční můry, a pronikavé oplzlosti, které tryskaly každou noc k nebi ze tří různých míst ležení, na sebe v temnotách romanticky narážely jako roztoužené volání ptáček zpěváků, kteří mají v hlavičkách jen samé nemravnosti. Podplukovník Korn se rázně rozhodl, že tomu udělá přítrž, neboť v tom spatřoval začátek tendencí, které by eskadru majora Majora mohly zcela rozložit. Jeho řešení spočívalo v tom, že jednou týdně přidělil Hladového Joea na kurýrní letadlo, které ho na čtyři noci vzdálilo od eskadry, a tento zákrok, jako ostatně všechny zákroky podplukovníka Korna, přinesl úspěch.

A když pak plukovník Cathcart opět zvýšil povinný počet operačních letů a Hladový Joe se musel vrátit k bojovým povinnostem, noční můry ihned ustaly a z Hladového Joea se zase stal normální člověk – měl strach jako všichni ostatní a ulehčeně se usmíval. Yossarian se ve vysušené tváři Hladového Joea orientoval jako v titulcích novin. Když Hladový Joe vypadal špatně, bylo všechno v pořádku, když vypadal dobře, bylo to zlé. Převrácené reakce Hladového Joea překvapovaly každého kromě Hladového Joea samého. Ten všechno tvrdošijně popíral.

„Co by se mi mělo zdát?“ bránil se, když se ho Yossarian ptal, co se mu to zdálo.

„Joe, proč nezajdeš za doktorem Daneekou?“ radil mu Yossarian.

„Proč bych měl chodit za doktorem Daneekou? Jsem úplně v pořádku.“

„A co ty tvoje noční můry?“

„Žádný noční můry nemám,“ lhal Hladový Joe.

„Třeba by s tím mohl něco udělat.“

„Noční můry nejsou nic špatného,“ poznamenal Hladový Joe.

„Noční můry má každý.“

Yossarian si myslel, že ho má v hrsti. „Každou noc?“ zeptal se.

„A proč ne každou noc?“ divil se Hladový Joe.

A náhle to všechno dostalo smysl. Opravdu, proč ne každou noc? Trápit se a křičet každou noc, to mělo svou logiku. Bylo to logičtější, než když Appleby, ten žrout předpisů, tehdy po roztržce s Yossarianem, kdy spolu přestali mluvit, nařídil Kraftovi, aby nařídil Yossarianovi, aby si na cestu přes oceán vzal s sebou do letadla jako ochranu před malárií atabrinové tablety. Noční můry Hladového Joea byly přece logičtější než Kraftova smrt, to, jak ho výbuch jednoho motoru zcela neobřadně uvrhl do záhuby někde nad Ferrarou ve chvíli, kdy Yossarian nalétával s formací šesti letadel podruhé na cíl. Už sedmý den útočila skupina bez úspěchu na ferrarský most, ačkoli letadla měla zaměřovače, které teoreticky umožňovaly trefit se pumou z výšky třinácti tisíc metrů do soudku kyselého zelí. Uplynul tedy celý týden od chvíle, kdy se plukovník Cathcart dobrovolně nabídl, že jeho mužové zničí ten most do čtyřadvaceti hodin. Kraft byl hubený, dobrosrdečný chlapec z Pensylvánie, kterému záleželo jedině na tom, aby ho lidi měli rádi. Ani s touto skromnou, pokornou ctižádostí mu nebylo souzeno se prosadit. Místo obliby kamarádů ho čekala smrt, stal se z něho krvácející oharek na běsnící hranici, který se v těch několika vzácných okamžicích, kdy letoun s jedním křídlem střemhlav padal k zemi, nedovolal živé duše. Chvilku neškodně žil, a pak nad Ferrarou v plamenech zahučel k zemi – onoho sedmého dne, kdy Bůh odpočíval a McWatt otočil letadlo zpátky a Yossarian ho naváděl na cíl v druhém náletu, protože Aarfý byl zmatkář a Yossarian nedokázal svrhnout pumy hned napoprvé.

„Tak se mi zdá, že do toho budeme muset jít ještě jednou, co?“ ozval se v palubním telefonu ponuře McWatt.

„Taky si myslím,“ přisvědčil Yossarian.

„Musíme opravdu?“ ptal se McWatt.

„No jo.“

„Ach jo,“ vzdychl si McWatt zpěvavě. „To jsou věci.“

A tak letěli zpátky, zatímco letadla ostatních formací kroužila v bezpečné vzdálenosti a všechny rachotící kanony divize Hermann Göring se tentokrát zaměřily jenom na ně a mohly se strhat, jak se je snažily rozstřílet na kusy.

Plukovník Cathcart byl odvážný muž a nikdy neváhal nabídnout své muže k náletu na jakýkoli cíl. Žádný cíl mu nebyl tak nebezpečný, aby na něj jeho skupina nemohla zaútočit, stejně tak jako pro Applebyho nebyl při ping-pongu žádný míček tak těžký, aby si s ním hravě neporadil. Appleby byl dobrý pilot a nepřekonatelný tabletenista s klapkami na očích, který nikdy nezkazil ani míček. K deklasování protivníka mu vždycky stačilo pouhých jednadvacet servisů. Jeho virtuoza u pingpongového stolu byla legendární a Appleby hladce vyhrával jeden zápas za druhým do toho večera, kdy se Orr připatil ginem s džusem a rozčísl Applebymu pálkou čelo, protože mu Appleby předtím zatloukl smeč všech pět prvních podání. Orr po něm hodil pálkou a pak vyskočil na stůl, dvěma skoky se přes něj přenesl a na druhém konci přistál oběma nohama v Applebyho obličej. Nastalo úplné peklo. Applebymu trvalo téměř minutu, než se vymanil z divokého mlýna Orrových rukou a nohou a tápavě se postavil. Jednou rukou zdvihl Orra za předek košile do výšky a druhou sevřel v pěst a napřáhl se daleko dozadu, aby mu zasadil smrtící ránu. V tom okamžiku zakročil Yossarian a Orra mu odebral. Pro Applebyho to byl večer plný překvapení. Byl stejně velký a silný jako Yossarian, a tak se po něm ohnal nejtvrdějším úderem, jakého byl schopen. náčelníka Bílého polozuba to zaplavilo tak radostnými pocity, že se otočil a praštil plukovníka Mooduse do nosu nádhernou ranou, která dojala generála Dreedla téměř k slzám, takže pak z vděčnosti donutil plukovníka Cathcarta, aby vyhodil z důstojnického klubu kaplana a nařídil náčelníkovi Bílému polozubu, že se má přestěhovat do stanu doktora Daneeky, aby byl po celý den pod lékařským dozorem a mohl se udržovat v dobré fyzické kondici, aby mohl praštit do nosu plukovníka Mooduse, kdykoli se generálu Dreedlovi zachce. Generál Dreedle si pak občas v doprovodu plukovníka Mooduse a své ošet-

řovatelky udělal výlet na Pianosu, aby náčelníkovi Bílému polozubu poskytl příležitost praštit generálova zetě do nosu.

Náčelník Bílý polozub by byl mnohem raději zůstal bydlet v obytném přívěsu, který sdílel s kapitánem Flumem, tichým, vystrašeným důstojníkem, který se u eskadry staral o propagaci a styk s tiskem. Téměř celé večery trávil kapitán Flume vyvoláváním obrázků, které toho dne nasekal, aby je mohl přiložit k informativním zprávám určeným pro noviny. Pracoval v temné komoře vždycky co nejdéle, a potom se uložil k spánku s rukama sepjatýma na prsou a králičí pacičkou kolem krku a vši mocí se snažil neusnout. Žil ve smrtelném strachu z náčelníka Bílého polozuba. Kapitán Flume byl posedlý představou, že náčelník Bílý polozub se jednou pozdě večer přikrade po špičkách k jeho lůžku, až on bude tvrdě spát, a prořízne mu hrdlo od ucha k uchu. Kapitán Flume získal tuto představu přímo od náčelníka Bílého polozuba, který se jednou pozdě večer přikradl po špičkách k jeho lůžku, když na něm právě poklidně podřimoval, a výhružně zasyčel, že jednou pozdě večer, až bude kapitán Flume tvrdě spát, mu on, náčelník Bílý polozub, prořízne hrdlo od ucha k uchu. Kapitán Flume strnul, vytréštil oči a upřel je do zraků náčelníka Bílého polozuba, které opile svítily pár centimetrů od jeho tváře.

„Proč?“ podařilo se mu nakonec zakrákat.

„A proč ne?“ odpověděl mu otázkou náčelník Bílý polozub.

Od té příhody se kapitán Flume každou noc snažil za žádnou cenu neusnout. Nesmírně mu v tom pomáhaly noční můry Hladového Joea. Kapitán Flume naslouchal maniakálnímu vytí Hladového Joea noc co noc tak náruživě, že ho postupně začal nenávidět a rodila se v něm touha, aby se někdy pozdě večer náčelník Bílý polozub přikradl k lůžku Hladového Joea a prořízl jemu hrdlo od ucha k uchu. Ve skutečnosti spal kapitán Flume téměř každou noc jako dřevo a pouze se mu zdálo, že je vzhůru. Ty sny o tom, jak tam leží s očima dokořán, byly tak živé, že se z nich ráno probouzel naprosto vyčerpán a ihned zase znovu usínal.

Náčelník Bílý polozub si kapitána Fluma od jeho udivující proměny téměř zamiloval. Kapitán Flume ulehl toho večera jako křepký extrovert a příštího jitra vylezl z postele jako chorobně zadumaný introvert, a náčelník Bílý polozub se právem pyšně domníval, že nový kapitán Flume je jeho vlastní výtvor. Nikdy ho ani ve snu nenapadlo, že by

jednou kapitánu Flumovi mohl proříznout hrdlo od ucha k uchu. Když mu tím tehdy pohrozil, pokládal to pouze za dobrý vtíp, něco podobného, jako když tvrdil, že on sám umře na zápal plic, nebo když dal pěstí do nosu plukovníku Moodusovi či vyzýval doktora Daneeku na indiánský zápas. Když náčelník Bílý polozub vklopýtal pozdě večer pěkně namazaný do stanu, toužil vždýcky jen po jediném – praštit sebou na lůžko a spát. Avšak Hladový Joe mu to velmi často znemožňoval. Noční můry Hladového Joea ztrpčovaly náčelníkovi Bílému polozubu život natolik, že si často přál, aby se jednou někdo vkradl do Joeova stanu, sundal mu z obličeje Huplovu kočku a rozřízl mu hrdlo od ucha k uchu, protože pak by se alespoň všichni z eskadry mohli konečně pořádně vyspat – kromě kapitána Fluma ovšem.

I když náčelník Bílý polozub, pouze pro potěšení generála Dreedla, vytrvale rozbíjel nos plukovníku Moodusovi, zůstával po společenské stránce vyvržencem. Vyvržencem byl také major Major, velitel eskadry, který tuto skutečnost zjistil v téže chvíli, kdy se od plukovníka Cathcarta dozvěděl, že je velitelem eskadry. Plukovník Cathcart si to k eskadře přihasil ve svém hopsavém džípu den poté, co přišel u Perugie o život major Duluth. Plukovník Cathcart zarazil se skřípěním brzd pár centimetrů před zářezem železniční trati, která oddělovala předeek jeho džípu od svažujícího se basketbalového hřiště na druhé straně, onoho hřiště, z něhož pak nakonec majora Majora kopanci, šťouchanci, kamením a ranami pěstí vyhnali ti, kdo se už málem stali jeho přáteli.

„Jste novým velitelem eskadry,“ zařval na něj přes trať plukovník Cathcart. „Ale nemyslete si, že to něco znamená, protože to vůbec nic neznamená. Znamená to jediné to, že jste novým velitelem eskadry.“

A plukovník Cathcart odburácel stejně bleskově, jako se předtím objevil. Smýkl džípem tak, že se kola divoce protočila a stříkla majoru Majorovi do tváře spršku drobného štěrku. Majora Majora zasáhla ta novina jako blesk z čistého nebe. Zůstal stát jako solný sloup, hubený, neohrabaný, v dlouhých prstech ošoupaný basketbalový míč, a semena zatvrzelé nedůvěry, která plukovník Cathcart před několika okamžiky tak náhle rozesel, zapouštěla zatím klíčky v myslích vojáků, s nimiž hrál major Major právě košíkovou a jejichž přátelství už měl tak na dosah ruky, jak se mu dosud u nikoho nepodařilo. Bělmo jeho náměsíčných očí se rozšířilo a orosilo a ústa marně úpěnlivě zápasila

se známým neprodyšným pocitem osamělosti, který ho opět začal zavalovat jako dusivá mlha.

Jako všichni ostatní důstojníci z velitelství skupiny, s výjimkou majora Danbyho, byl i plukovník Cathcart prodchnut demokratickým smýšlením – pevně věřil, že všichni lidé jsou si od přirozenosti rovni, a proto mezi lidmi mimo velitelství nečinil rozdílu a buzeroval je všechny stejným dílem. Nicméně svým mužům plně věřil. Jak jim často opakoval při předletových přípravách, byl přesvědčen, že jsou nejméně o deset operačních letů lepší než kterákoli jiná jednotka, a netajil se tím, že když někdo tuto jeho důvěru nesdílí, může táhnout ke všem čertům. Ovšem když si Yossarian zaletěl na návštěvu k bývalému svobodníkovi Wintergreenovi, zjistil, že jediná možnost, jak táhnout ke všem čertům, je odlétat těch deset operací navíc.

„Já to pořád ještě nechápu,“ protestoval Yossarian. „Má doktor Daneeka pravdu, nebo ne?“

„Kolik že říkal?“

„Čtyřicet.“

„Daneeka nekecal,“ připouštěl bývalý svobodník Wintergreen. „Pokud jde o hlavní stan Sedmadvacáté letecké, stačí odlétat čtyřicet operací.“

Yossarian zajásal. „Takže se můžu spakovat a honem domů, ne? Mám jich za sebou už osmačtyřicet.“

„Ne, to v žádném případě nemůžeš,“ uváděl to bývalý svobodník Wintergreen na pravou míru. „Zbláznil ses, či co?“

„A proč ne?“

„Hlava XXII.“

„Hlava XXII?“ Yossarian užasl. „Co s tím má proboha společného Hlava XXII?“

„V Hlavě XXII se praví,“ vysvětloval doktor Daneeka Yossarianovi trpělivě, když Hladový Joe přiletěl s Yossarianem zpátky na Pianosu, „že rozkaz velícího důstojníka je třeba za všech okolností splnit.“

„Ale Sedmadvacátá letecká říká, že můžu jet domů po čtyřiceti operačních letech.“

„Ale neříká, že pak domů jet musíte. Předpisy vám zato jasně ukládají, že musíte splnit každý rozkaz. V tom je ten háček. I kdyby plukovník tím, že vás nutí létat dál, ignoroval příkaz velitelství Sedmadvacáté, musel byste létat, jinak byste se provinil neuposlechnutím

jeho rozkazu. A to by pak s vámi velitelství Sedmadvacáté letecké pořádně zatočilo.“

Yossariana zalilo zklamání. „Takže těch padesát akcí musím odlétat v každém případě, ano?“ hořekoval.

„Pětapadesát,“ opravil ho doktor Daneeka.

„Jak to, pětapadesát?“

„Plukovník totiž právě přišel s tím, že si přeje, abyste každý nalétal pětapadesát operací.“

Když Hladový Joe uslyšel doktora Daneeku, zhluboka si oddechl úlevou a začal se šťastně šklebit. Yossarian ho chytil za krk a přinutil ho, aby s ním ihned letěl zpátky za bývalým svobodníkem Wintergreenem.

„A co by mi udělali,“ ptal se důvěrným tónem, „kdybych ten požadavek odmítl?“

„My bychom tě pak nejspíš zastřelili,“ odpověděl bývalý svobodník Wintergreen.

„My?“ zvolal překvapeně Yossarian. „Co tím chceš říct – my? Odkdy stojíš na jejich straně?“

„Jestli by tě měli zastřelit, na jaký straně bych podle tebe měl stát?“ opáčil bývalý svobodník Wintergreen.

Yossarian zval. Plukovník Cathcart ho zase jednou pěkně převezl.

Yossarianovým prvním pilotem byl obvykle McWatt, který se každé ráno holil ve řhavě rudém, čistounkém pyžamu před svým stanem, jeden z podivných, paradoxních, nesrozumitelných jevů, které Yossariana obklopovaly. McWatt byl asi největším bláznem z celého osazenstva Pianosy, protože byl po duševní stránce naprosto v pořádku, a přesto mu válka nevadila. Měl krátké nohy, široká ramena a na tváři mladický úsměv, neustále si pohvizdoval svižné muzikálové melodie, a když při očku nebo při pokeru rozdával karty, pleskal jimi o stůl, jako když práská bičem, takže Hladového Joea se pod tou soustředěnou palbou zvuků zmocňoval stále zoufalejší třas, až se na něj rozeřval, aby s těmi kartami laskavě tak nemlátil.

„Ty parchante jeden, ty mi to děláš schválně, protože víš, jak mě to ničí,“ říčel Hladový Joe zuřivě a Yossarian ho jednou rukou zadržoval a snažil se ho uchlácholit. „To je ten jedinej důvod – tobě prostě dělá dobře, když mě slyšíš řvát, ty parchante mizernej!“

McWatt omluvně pokrčil hezkým pihovatým nosem a zapřísahal se, že už s těmi kartami o stůl pleskat nebude, ale vždycky se zase zapomněl. Ke svému rudému pyžamu nosil hebké trepky a spával mezi dvěma čerstvě vyžehlenými prostěradly, takovými, jako byla ta půlka, kterou pro něj Milo získal zpátky od toho šklebícího se zloděje, co měl rád sladkosti, a to výměnou za lisované datle, které si k tomu účelu vypůjčil od Yossariana a z nichž pak ten zloděj neviděl ani pecku. Na McWatta udělal Milo velký dojem. Už tehdy kupoval vejce za sedm centů a prodával je dál za pět, což činilo velké potěšení desátníku Snarkovi, jeho proviantákovi z důstojnické jídelny. Milo

však neudělal takový dojem na McWatta, jaký udělal Yossarian na Mila připses, který dostal od doktora Daneeky ve věci svých jater.

„Co se děje?“ vykřikl Milo leknutím, když přistihl dva italské dělníky, které sem major – – de Coverley před časem unesl z pevniny pro potřeby kuchyně, jak k Yossarianovu stanu odnášejí obrovskou krabici z vlnité lepenky, plnou balíčků sušeného ovoce, ovocných šťáv a kompotů.

„Tohle je kapitán Yossarian, pane poručíku,“ oznámil mu desátník Snark s povýšeným úsměvem. Desátník Snark byl intelektuální snob, který se domníval, že svou dobu předběhl o dvacet let, a vůbec se mu nelíbilo, že musí vařit masám. „Má přips od doktora Daneeky, který ho opravňuje k odběru veškerého ovoce a ovocných šťáv, o něž požádá.“

„Co se děje?“ vykřikl Yossarian, když Milo zbledl a zdálo se, že omdlí.

„Tohle je poručík Milo Minderbinder, pane kapitáne,“ oznámil mu desátník Snark s výsměšným přimhouřením oka. „Jeden z našich nových pilotů. Když jste byl teď naposledy v nemocnici, stal se velitelem jídelny.“

„Co se děje?“ vykřikl McWatt na sklonku odpoledne, když mu Milo podával polovinu jeho prostěradla.

„Tohle je polovina prostěradla, které vám dnes ráno ukradli ze stanu,“ vysvětloval mu Milo s nervózním zadostiučiněním a rezavý knírek mu v obličeji divoce poskakoval. „Vsadil bych se, že ani nevíte, že vám ho šlohl.“

„Proč by někdo kradl polovinu prostěradla?“ ptal se Yossarian.

Milo se rozčílil. „Vy to nechápete,“ odsekl.

Yossarian rovněž nedokázal pochopit, proč chce od něho Milo za každou cenu odkoupit přips doktora Daneeky. Doktor v něm šel rovnou k věci. „Vydejte Yossarianovi veškeré sušené ovoce a ovocné šťávy, o něž požádá,“ stálo tam. „Tvrdí, že má nemocná játra.“

„Takovýhle přips,“ mumlal Milo sklesle, „by zruinoval každého proviantního důstojníka na světě.“ Milo zašel k Yossarianovu stanu, aby si ten přips ještě jednou přečetl. Doprovázel onu krabici ztraceného proviantu tábořem eskadry jako truchlící pozůstalý.

„Musím vám podle něho vydat všechno, oč si řeknete. Vždyť v tom připsu ani nestojí, že to pak všechno máte sám sníst.“

„A to je dobře, že tam nic takového nestojí,“ řekl mu Yossarian, „protože já se toho ovoce ani nedotknu. Mám nemocná játra.“

„No jo, zapomněl jsem,“ řekl Milo ohleduplně ztišeným hlasem. „Je to zlé?“

„Tak akorát,“ odpověděl Yossarian spokojeně.

„Aha,“ pravil Milo. „A co to znamená?“

„Znamená to, že to nemůže být lepší...“

„To mi není jasné.“

„... aniž se to zároveň zhorší. Už je vám to jasné?“

„Ano, už je mi to jasné. Ale stejně tomu nerozumím.“

„Tak se s tím netrapte. Stačí, když se s tím trápím já. Já totiž vlastně nemám nemocná játra. Mám jenom příslušné symptomy. Mám Garnett-Fleischakerův syndrom.“

„Aha,“ řekl Milo. „A co je to Garnett-Fleischakerův syndrom?“

„Jaterní choroba.“

„Aha,“ řekl Milo a začal si s výrazem vnitřní nevolnosti unaveně třít obočí nad oběma očima, jako by chtěl zahnat nějakou bodavou bolest, která ho právě krušila. „V tom případě předpokládám,“ pokračoval nakonec, „že si musíte dávat dobrý pozor na to, co jíte, vidíte?“

„To tedy musím,“ přisvědčil Yossarian. „Takový pěkný Garnett-Fleischakerův syndrom nenajdete na ulici, a já bych si ten svůj nechtěl pokazit. Proto ovoce zásadně nejím.“

„Tak teď už tomu rozumím,“ radoval se Milo. „Ovoce vašim játrům škodí?“

„Nikoli, ovoce mým játrům svědčí. Proto žádné nejím.“

„A co s ním teda děláte?“ děsil se Milo a dalo mu moc práce, než se prodral narůstajícím zmatkem, který se ho zmocňoval, a vyslovil otázku, která mu hořela na rtech. „Rozprodáváte ho?“

„Rozdávám ho.“

„Komu?“ vykřikl Milo hlasem, který pukal zděšením.

„Každému, kdo má zájem,“ zahlaholil Yossarian.

Milo ze sebe vydal dlouhé, melancholické zaúpění a celý se zapotácel. Na popelavém obličejí mu vyvstaly kapičky potu. Bezmyšlenkovitě se popotahoval za nešťastný knírek a třásl se po celém těle.

„Nejvíc ho dostane Dunbar,“ pokračoval Yossarian.

„Dunbar?“ opakoval Milo jako bezbarvá ozvěna.

„Ano. Dunbar se může nacpat ovocem, co hrdlo ráčí, a jeho zdravotnímu stavu to nijak neprospěje. Nechám prostě tu krabici stát tamhle venku a každý, kdo dostane chuť, může přijít a vzít si, co chce. Aarfy si sem chodí pro sušené švestky, protože říká, že v jídelně jich nikdy nedostane dost. Měl byste se na to podívat, až budete mít volnou chvíli, protože vůbec nestojím o to, aby se mi tady Aarfy věčně potloukal. Když mi dojdou zásoby, požádám prostě desátníka Snarka, aby mi je doplnil. Nately si s sebou bere fůru ovoce, když letí do Říma. Zamiloval se tam do jedné kurvy, která mě nemůže ani cejtit a na něm jí vůbec nezáleží. Ta holka má ještě mladší sestru, která je nikdy nenechá v posteli o samotě. Bydlí v takovém velkém bytě s jedním starým dědkem a bábou, a s nima tam žije ještě houf dalších holek, co mají pěkná tučná stehýnka a pořád se tam motají jedna přes druhou. Nately jim pokaždé vozí celou krabici.“

„A to jim to pak prodává?“

„Ne, rozdává jim to.“

Milo se zamračil. „Hm, to je od něho opravdu šlechtěné, to vám povím,“ poznamenal bez velkého nadšení.

„Ano, velmi šlechtěné,“ souhlasil Yossarian.

„A je to taky určitě naprosto legální,“ pokračoval Milo, „protože když už jednou od nás to ovoce dostanete, je vaše a můžete si s ním dělat, co chcete. A v dnešní době, kdy je o všechno taková nouze, musí být ti lidé za to velice vděční.“

„Ano, to jsou,“ ujišťoval ho Yossarian. „Ty dvě holky to prodávají na černém trhu a za peníze, které utrží, si kupují blýskavou bižutérii a laciné voňavky.“

Milo nastražil uši. „Bižutérii!“ vykřikl. „To jsem nevěděl. Kolik platí za ty laciné voňavky?“

„Ten stařík si zase za svůj podíl kupuje doma pálenou kořalku a nemravný obrázky. Je to starej svinák.“

„Svinák?“

„To byste se divil.“

„A ty nemravné obrázky, je to v Římě dobrý artikl?“ ptal se Milo.

„To byste se divil. Třeba takový Aarfy. Kdo by do něho něco takového řekl, co?“

„Že je svinák?“

„Ne, že je navigátor. Znáte kapitána Aardvaarka, ne? Ten příjemnej chlápek, co k vám přišel první den, kdy jste se objevil u eskadry, a zarecitoval: ‚Já jsem nákej Aardvaark, navigační zázrak.‘ V hubě měl fajfku a určitě se vás zeptal, jakou kolej jste navštěvoval. Znáte ho?“

Milo tomu nevěnoval pozornost. „Vezměte to se mnou napůl,“ vyhrkl úpěnlivě.

Yossarian ho odmítl, ačkoli nepochyboval o tom, že by pak měli k dispozici plné auťáky ovoce, s kterým by mohli nakládat, jak by uznali za vhodné – stačilo by, kdyby Yossarian v jídelně fasoval zboží na základě přípisu doktora Daneeky. Milo byl zdrcen, ale od té chvíle se s Yossarianem dělil o všechna svá tajemství, protože si chytrě vyvodil, že kdo neokrádá vlast, kterou miluje, nesvede okrást ani žádného svého bližního. Jen jednou učinil výjimku a Yossarianovi se nesvěřil – když se od Yossariana dozvěděl, že se v nemocnici objevil nějaký chlap od kriminálky, neprozradil mu ono místo v horách, kde byly ty jámy, do nichž začal schovávat peníze. To bylo tenkrát, když se vrátil ze Smyrny s letadlem napraným fíky. Funkci velitele důstojnické jídelny, do které se s příznačnou lehkovážností dobrovolně přihlásil, pokládal za posvátný úkol.

„To jsem si neuvědomil, že podáváme málo sušených švestek,“ omlouval se onoho prvního dne. „Asi je to tím, že jsem tu ještě nový. Projednám tu věc se svým šéfkuchařem.“

Yossarian na něj ostře pohlédl. „S jakým šéfkuchařem?“ ptal se. „Žádného šéfkuchaře přece nemáte.“

„S desátníkem Snarkem,“ vysvětloval Milo s provinile sklopenýma očima. „Je to jediný kuchař, kterého mám k dispozici, takže je to vlastně můj šéfkuchař, i když doufám, že se mi podaří přesunout ho spíše na úsek administrativy. Mám dojem, že desátník Snark má až příliš tvůrčí sklony. Domnívá se, že proviantní zásobování je jakýsi druh umění, a stále si stěžuje, že tady mrhá svým nadáním. Nikdo přece po něm nic takového nechce! Nevíte náhodou, proč ho tenkrát degradovali na prostého vojína a proč je teď jenom desátník?“

„Vím,“ přisvědčil Yossarian. „Protože otrávil eskadru.“ Milo opět zbledl. „Cože?“

„Nastrouhal jednou do batátového pyré několik set kostek vojenského mýdla, protože chtěl dokázat, že dnešní lidi mají chuť jako

barbaři a nepoznají, co je dobré a co je špatné. Všem příslušníkům eskadry z toho bylo pak špatně. Byly dokonce zrušeny operační lety.“

„No tohle!“ zvolal Milo a pohoršeně sevřel rty. „Jistě pak zjistil, jak hluboce se mýlil, že?“

„Naopak,“ odporoval mu Yossarian. „Přesvědčil se, že se vůbec nemýlil. Nakládali jsme si toho plné talíře a chodili pro nášup. Že nám je špatně, to jsme poznali, ale nikdo netušil, že jsme otrávení.“

Milo v úžasu dvakrát zafrkal jako naježený hnědý zajíc.

„V tom případě ho k té administrativní práci převedu co nejdříve. Nedopustím, aby se něco takového opakovalo, když mám teď stravování na starosti já. Abyste rozuměl,“ svěřoval se Yossarianovi vážně, „doufám pevně, že se mi podaří servírovat příslušníkům této eskadry nejlepší jídla na světě. Tomu se už říká vysoký cíl, co? Jsem ovšem toho názoru, že pokud správce důstojnické jídelny neusiluje právě o tohle, není hoden té cti, aby byl správcem důstojnické jídelny. Nemám pravdu?“

Yossarian se pomalu otočil a pohlédl na Mila se zkoumavou nedůvěrou. Viděl prostou, upřímnou tvář, která nebyla schopna žádné rafinovanosti či zrady, poctivou, počestnou tvář s velkýma, trochu šilhavýma očima, tmavým obočím a nešťastným rezavě hnědým knírkem. Milo měl dlouhý, úzký nos s ustavičně pofrkávajícími vlhkými nozdrami, který mířil ostře doprava, vždycky jinam, než kam se díval obličej jako takový. Byla to tvář člověka pevných zásad, u něhož nepřípadalo v úvahu, že by mohl vědomě porušit morální normy, na kterých spočívala jeho čest – to by se spíše proměnil v odporovou ropuchu. Jednou z těchto morálních norem bylo, že není žádný hřích vzít na hůl každého, kdo se nechá. Byl schopen mocných záchvatů spravedlivého rozhořčení, a když se pak po čase dozvěděl, že se v prostoru vyskytl člověk od kriminálky a hledá ho, rozlítel se na nejvyšší míru.

„Nehledá vás,“ snažil se ho uchlácholit Yossarian. „Hledá v nemocnici někoho, kdo se na cenzurovaný dopisy podepisuje jako Washington Irving.“

„Já jsem se nikdy na žádný dopis jako Washington Irving nepodepsal,“ prohlásil slavnostně Milo.

„Samozřejmě že ne.“

„Ale to je jenom špinavá finta, která mě má donutit, abych se

přiznal, že vydělávám na černém trhu.“ Milo se divoce popotahoval za srdceryvný chomáč svého vyšisovaného knírku. „Tyhle chlápky nemůžu ani cejtit. Pořád jen čenichají kolem lidí, jako jsme my. Proč ho vláda nepošle za bývalým svobodníkem Wintergreenem, když mermomoci touží spáchat dobrý skutek? Ten člověk vůbec nerespektuje pravidla hry a neustále mi tlačí ceny dolů.“

Milův knírek byl nešťastný omyl, protože obě jeho poloviny se k sobě vůbec nehodily. Podobaly se Milovým rozpojeným očím, jež se nikdy nedívaly zároveň na jednu věc. Milovi bylo dopřáno vidět toho kolem sebe víc než ostatní lidé, ale nic z toho neviděl dost zřetelně. Když mu Yossarian sdělil, že plukovník Cathcart zvýšil počet povinných operací na pětadesát, přijal to na rozdíl od toho, jak ho rozrušila zpráva o tom kriminalistovi, s chladnou rozvahou.

„Jsme ve válce,“ pravil. „A nemá smysl naříkat nad počtem akcí, které musíme odlétat. Jestli plukovník říká, že musíme odlétat pětadesát operací, nedá se nic dělat a musíme je odlétat.“

„No, já je odlétat nemusím,“ prohlásil Yossarian. „Půjdu za majorem Majorem.“

„Jak byste mohl! Major Major nikoho nepřijímá.“

„Tak se vrátím zpátky do nemocnice.“

„Vždyt jste odtamtud přišel před deseti dny,“ připomněl mu Milo vyčítavě. „Nemůžete přece utéct do nemocnice pokaždé, když se stane něco, co vám nejde pod nos. Nikoli – nejlepší, co můžete udělat, je odlétat si ty operace. Je to naše povinnost.“

Neochvějně zásady tenkrát Milovi nedovolily, aby si toho dne, kdy McWattovi ukradli prostěradlo, vypůjčil z důstojnické kuchyně balíček lisovaných datlí, protože potraviny v důstojnické jídelně byly přece majetkem státu.

„Ale můžu si ho půjčit od vás,“ vysvětloval Yossarianovi, „protože všechno ovoce, které ode mě na základě přípisu doktora Daneeky dostanete, patří už jen vám. Můžete si s ním dělat, co chcete, dokonce byste ho mohl prodávat s vysokým ziskem, místo abyste ho jen tak rozdával. Nechtěl byste, abychom se do toho pustili spolu?“

„Ne.“

Milo to tedy vzdal. „Tak mi aspoň půjčte jeden balíček lisovaných datlí,“ žádal Yossariana. „Vrátím vám je. Přísahám, že vám je vrátím, a ještě dostanete něco malého navíc.“

Milo dodržel slovo, a když se vrátil s neotevřeným balíčkem datlí a s tím šklebícím se zlodějem, co měl rád sladkosti a ukradl ráno z McWattova stanu to prostěradlo, podal Yossarianovi čtvrtinu právě toho žlutého McWattova prostěradla. Patřila teď Yossarianovi. Vydělal si ji, zatímco si dával dvacet, i když nechápal jak. McWatt taky nic nechápal.

„Co se děje?“ vykřikl McWatt a třeštil oči na polovičku svého roztrženého prostěradla.

„Tohle je polovina prostěradla, které vám dneska ráno ukradli ze stanu,“ vysvětloval mu Milo. „Vsadil bych se, že ani nevíte, že vám ho šlohl.“

„Proč by někdo kradl polovinu prostěradla?“ ptal se Yossarian.

Milo se rozčílil. „Vy to nechápete,“ odsekl. „Ten chlap ukradl celé prostěradlo, a já jsem ho získal zpět výměnou za ten balíček lisovaných datlí, který jste do toho investoval. Proto vám patří čtvrtina toho prostěradla. Ta investice se vám bohatě vyplatila, zvlášť když jste ty lisované datle, co jste mi dal, dostal do jedné zpátky.“ Pak se Milo obrátil k McWattovi. „Polovička toho prostěradla je vaše, protože vám přece původně patřilo celé, a já doopravdy nechápu, na co si stěžujete, protože kdybychom my dva s kapitánem Yossarianem nezasáhli ve váš prospěch, neměl byste vůbec nic.“

„Kdo si stěžuje?“ zvolal McWatt. „Jenom si lámu hlavu, co si teď počnu s polovinou prostěradla.“

„S polovinou prostěradla se dá podniknout spousta věcí,“ ujišťoval ho Milo. „Zbývající čtvrtinu toho prostěradla jsem si dal stranou pro sebe jako odměnu za svou podnikavost, námahu a iniciativnost. Abyste rozuměli, není to vlastně pro mě, ale pro syndikát. Vidíte, to byste mohl udělat s tou svou polovičkou prostěradla i vy. Přenechte ji syndikátu a sledujte, jak bude vynášet.“

„Co je to za syndikát?“

„Syndikát, který bych co nejdřív rád založil, abych vám tady mohl poskytnout kvalitní stravu, na kterou máte bezesporu plný nárok.“

„Vy chcete založit syndikát?“

„Ano. Ne – spíš něco jako bazar. Víte, co je to bazar?“

„Místo, kde se dá všechno možné koupit.“

„A taky prodat,“ dodal Milo.

„A taky prodat.“

„Celý život jsem toužil mít bazar. S takovým bazarem se dají podnikat úplně zázraky. Ale musíte ho napřed mít.“

„Vy chcete mít bazar?“

„A vy všichni se na něm budete podílet.“

Yossarian z toho byl celý tumpachový, protože šlo o obchodní záležitost, a obchodní záležitosti pro něj vždycky byly španělská vesnice.

„Já vám to tedy vysvětlím ještě jednou,“ nabídl se Milo, i když už ho to očividně unavovalo. Ukázal palcem na zloděje, který měl rád sladkosti a dosud se šklebil vedle něho. „Věděl jsem, že ten chlap chce ty datle víc než to prostěradlo. A protože nerozumí ani slovo anglicky, dal jsem si záležet na tom, abych celou tu transakci vedl právě v angličtině.“

„A proč jste ho jednoduše nepraštil po hlavě a to prostěradlo mu nevezal?“ ptal se Yossarian. Milo sevřel rty pln důstojnosti a zavrtěl hlavou. „To by bylo nanejvýš nespravedlivé,“ pokáral Yossariana důrazně. „Násilí je špatnost, a ze dvou zel nikdy nevznikne nic dobrého. Moje metoda byla mnohem lepší. Když jsem mu nastrčil před oči ty datle a natáhl ruku po prostěradle, myslel si pravděpodobně, že to s ním chci směnit.“

„A co to tedy mělo znamenat?“

„Já jsem to s ním vlastně chtěl směnit, ale protože nerozumí anglicky, můžu to kdykoli popřít.“

„A co když se naštve a bude ty datle chtít?“

„Tak ho jednoduše praštíme po hlavě a nic mu nedáme,“ odpověděl Milo bez váhání. Pohlédl z Yossariana na McWatta a pak zase na Yossariana. „Já opravdu nechápu, nač si tedy všichni stěžujete. Jsme na tom všichni líp než předtím. Každý může být spokojený, až na toho zloděje, a s tím si nemusíme dělat hlavu, protože ani neumí naši řeč, takže dobře mu tak. Chápete to už?“

Co však Yossarian opravdu nedokázal pochopit, bylo to, jak mohl Milo kupovat na Maltě vejíčka po sedmi centech za kus a pak je na Pianose prodávat se ziskem za pět.

8 PORUČÍK SCHEISSKOPF

Jak to Milo dělal, nedokázal pochopit ani Clevinger, a Clevinger rozuměl všemu. Clevinger věděl o válce úplně všechno, neuměl jenom vysvětlit, proč musí umřít třeba Yossarian a desátník Snark může žít dál, nebo naopak proč musí umřít desátník Snark a naživu zůstane právě Yossarian. Byla to svinská, špinavá válka, a Yossarian bez ní klidně mohl žít – žít možná až do skonání světa. Jistá celkem nepatrná část jeho krajanů byla ochotna obětovat za vítězství v této válce život, ale Yossarian vůbec netoužil být mezi nimi. Zhebnout, či nezhebnout – tak stála otázka. A ať se Clevinger trápil sebevíc, na tuhle otázku odpověď nenalézal. Yossarianův předčasný odchod z tohoto světa by nebyl důsledkem dějinného vývoje, spravedlnosti mohlo být učiněno zadost i bez něho, nepodmiňoval další pokrok lidstva ani na něm nezáviselo vítězství. Že lidé musejí umírat, o tom nebylo pochyb. Ale kteří lidé to budou, to záviselo na okolnostech, a Yossarian se v žádném případě nemínil stát obětí vrtošivých okolností. Jenže to s sebou právě nesla válka. K jejím kladným stránkám mohl počítat pouze to, že za účast v ní dobře platili a že osvobozovala děti od zhoubného vlivu rodičů.

Clevinger, neohrabaný dlouhán s bušícím srdcem a pobledlou tváří, s hladovýma očima a s horečnatým mozkem, toho věděl tolik proto, že to byl génius. Když studoval na Harvardu, získával za své úspěchy stipendia jak na běžícím pásu, a když mu nějaké náhodou uniklo, bylo to proto, že byl právě příliš zaneprázdněn podpisováním peticí, rozšiřováním peticí a odmítáním peticí, vstupováním do diskusních klubů a vystupováním z jiných diskusních klubů, účastí na sjezdech

mládeže, demonstrováním proti jiným sjezdům mládeže a organizováním studentských výborů na obranu propuštěných učitelů fakulty. Všichni se shodovali v tom, že to Clevinger v akademickém světě dotáhne velmi daleko. Krátce řečeno, Clevinger patřil k lidem, kteří překypují inteligencí, ale chybí jim zdravý rozum; komu to nebylo jasné na první pohled, brzy se o tom přesvědčil.

Byl to zkrátka trouba. Yossarianovi často připadal jako jeden z těch pošuků, co se pořád potloukají po muzeích moderního umění, až z toho nakonec mají obě oči na jedné straně obličej. Byla to ovšem jenom iluze, kterou vyvolával Clevingerův sklon soustředit se vždycky pouze na jednu stránku problému a druhou zcela ignorovat. Pokud šlo o politiku, byl Clevinger humanista, který si dobře uvědomoval rozdíl mezi pravíci a levíci, a proto beznadějně uvízl někde uprostřed. Neustále hájil své komunistické přátele před svými pravičáckými nepřáteli a své přátele pravicového zaměření proti svým komunistickým nepřátelům a obě skupiny jím svorně hluboce pohrdaly a nehájily ho před nikým, protože ho pokládaly za troubu.

Byl to velmi vážný, velmi upřímný a velmi svědomitý trouba. Když s ním šel člověk do biografu, musel počítat s tím, že se potom nevyhne debatě o empatii, Aristotelovi, univerzáliích či o poslání a úkolech filmové tvorby jako formy umění v materialistické společnosti. Když vzal nějakou slečnu do divadla, stačilo jí posečkat do první přestávky – to se od něho dozvěděla, jestli sledují hru dobrou, nebo špatnou, a okamžitě jí bylo všechno jasné. Byl to bojovný idealista, který podnikal křížácké výpravy proti rasové bigotnosti s takovým zápalem, že když na ni narazil, byl blízek mdlobám. O literatuře věděl úplně všechno, jenom to ne, že také může člověku přinášet potěšení.

Yossarian se mu snažil pomoci. „Nebuď trouba,“ radil Clevingerovi už tenkrát, kdy ještě spolu byli v kadetním učilišti v kalifornské Santa Aně.

„Já mu to řeknu,“ trval na svém Clevinger. Seděli vysoko na tribuně a shlíželi na cvičnou přehlídkovou plochu, po které poručík Scheisskopf rozrušeně pobíhal sem a tam jako nějaký bezvousý Lear. „Proč zrovna já?“ kvílel poručík Scheisskopf.

„Drž hubu, ty idiote,“ radil Yossarian otcovsky Clevingerovi.

„Nevíš, co povídáš,“ bránil se Clevinger.

„Vím dost, abych držel hubu, ty idiote.“

Poručík Scheisskopf si rval vlasy a skřípal zuby. Tvarohovité tváře se mu třásly v nápurech zoufalství. Trápila ho eskadra leteckých kadetů s nízkou morálkou, která při přehlídkových soutěžích, jež se konaly každou neděli odpoledne, pochodovala jedním slovem ostudně. Nízkou morálku měli ti chlapci proto, že ani trochu netoužili pochodovat každou neděli odpoledne na přehlídkách a také že z nich poručík Scheisskopf sám vybíral velitele kadetních tříd a nedovolil jim, aby si je sami volili.

„Já si prosím přeji, aby mi to někdo řekl,“ zapřísahal je poručík Scheisskopf úpěnlivě. „Jestli v něčem dělám chybu, přeji si, abyste mi to řekli.“

„Vidíš – přeje si, aby mu to někdo řekl,“ upozorňoval Clevinger Yossariana.

„Přeje si, aby nikdo ani necekl, ty idiote,“ řekl mu na to Yossarian.

„Tys ho neslyšel?“ ptal se Clevinger.

„Slyšel,“ odpověděl Yossarian. „Slyšel jsem, jak říká velmi nahlas a naprosto zřetelně, že si přeje, abychom všichni drželi hubu, nebo že si to pěkně odskáčeme.“

„Já vás nepotrestám,“ ujišťoval poručík Scheisskopf.

„Říká, že mě nepotrestá,“ pravil Clevinger.

„Dá tě vyklestit,“ řekl Yossarian.

„Přísahám, že vás nebudu trestat,“ pokračoval poručík Scheisskopf.

„Když mi někdo řekne pravdu, budu mu za to vděčný.“

„Bude tě nenávidět,“ prohlásil Yossarian. „Do smrti smrtoucí tě bude nenávidět.“

Poručík Scheisskopf byl absolventem školy pro důstojníky v záloze a byl docela rád, že vypukla válka, protože mu poskytla příležitost nosit denně důstojnickou uniformu a oslovovat úsečným, velitelským „Vojáci!“ houfy chlapců, které mu cestou k řeznickému špalku upadly vždycky na osm týdnů do spárů. Poručík Scheisskopf byl člověk citizadostivý a neměl smysl pro humor. Velitelské povinnosti bral velmi vážně a usmíval se jen ve chvílích, kdy některého jeho soka mezi důstojníky leteckého učiliště v Santa Aně sklátilo dlouhodobější onemocnění. Měl špatné oči a chronický zánět vedlejších nosních dutin, pročež pro něj byla válka obzvlášť přitažlivá, neboť nehrozilo nebezpečí, že by ho mohli poslat za moře. Na poručíku Scheisskopfovi byla nejlepší jeho manželka, a na té byla zase nejlepší

její přítelkyně Dori Duzová, která byla ke všemu ochotná, kdykoli se jí naskytla příležitost, a vlastnila uniformu příslušnice Ženského pomocného sboru, do níž se vždycky o víkendu oblékala manželka poručíka Scheisskopfa, aby se z ní pak zase ochotně vysvlékala před kterýmkoli kadetem z manželovy eskadry, který na ni dostal chuť.

Dori Duzová byla temperamentní potvůrka s měděně zelenýma očima a zlatými vlasy, která to dělala nejradši v kůlnách, v telefonních budkách, v šatnách u sportovních hřišť a v autobusových čekárnách. Zkusila už téměř všechno a byla vždy připravena vyzkoušet si i to, co ještě nezažila. Nevěděla, co je to stud, byla štíhlá, útočně vyzývavá a bylo jí devatenáct let. Pustošila sebevědomí desítkám mužů, a ti se pak ráno sami před sebou propadali hanbou, když si uvědomili, jak je vyhmátla, vymačkala jak citron a znechuceně odhodila. Yossarian ji miloval. Byla to fantastická samice, ale on sám ji bohužel nijak neokouzlil. Učarovala mu hra pružných svalů pod její hebkou kůží všude, kde se jí dotýkal – tehdy jedinkrát, kdy mu to dovolila. Yossarian miloval Dori Duzovou tolik, že se musel každý týden vášnivě vrhat na paničku pana poručíka Scheisskopfa, aby se poručíkovi Scheisskopfovi pomstil za to, jak se poručík Scheisskopf mstil Clevingerovi. Manželka pana poručíka Scheisskopfa se mstila zase svému choti, a to za jakýsi neodčinitelný zločin, na který se bohužel nemohla upamatovat. Byla to kyprá, růžová, lenivá ženuška, četla dobrou literaturu a neustále Yossariana nabádala, aby nebyl takový maloměšťák. Dobrou knihu neodkládala ani na okamžik, ba ani v posteli, kdy na sobě měla pouze Yossariana a služební známku Dori Duzové. Yossarian se s ní nudil, přesto ji taky miloval. Absolvovala obchodní školu s výborným prospěchem z matematiky, ale měsíc co měsíc se nemohla dopočítat do osmadvaceti, což jí pochopitelně dělalo starosti.

„Miláčku, už zase budeme mít děťátko,“ oznamovala každý měsíc Yossarianovi.

„Ty ses asi zbláznila,“ zněla jeho odpověď.

„Já to myslím vážně, brouku,“ ujišťovala ho.

„Já taky.“

„Miláčku, už zase budeme mít děťátko,“ oznamovala manželovi.

„Na blbosti nemám čas,“ odsekl jí nedůtklivě poručík Scheisskopf.

„Zapomnělas, že bude přehlídka?“

Poručíkovi Scheisskopfovi velice záleželo na tom, aby při přehlídkách vyhrával a aby dostal Clevingera před kárnou komisí pro podezření z přípravy spiknutí, jehož cílem bylo svržení velitelů kadetních tříd dosazených poručíkem Scheisskopfem. Clevinger byl nebezpečný živel a známý pořouchlák. Poručíku Scheisskopfovi bylo jasné, že kdyby si na Clevingera nedali pozor, mohl by provést kdovíco. Včera chtěl svrhnout velitele tříd, zítra možná ohrozí celý svět. Clevingerovi to myslelo, a poručík Scheisskopf věděl, že lidé, kterým to myslí, mohou být někdy až moc chytří. Takoví mládenci bývají nebezpeční, a dokonce i noví velitelé kadetních tříd, kterým Clevinger k této funkci dopomohl, se jistě přímo třáslí na to, aby mu svým svědectvím pěkně zatopili. Případ Clevinger byl zcela jasný. Zbývalo už jen najít něco, z čeho by ho bylo možné obvinít.

Nemohlo to být nic, co by nějak souviselo s přehlídkami, protože Clevinger bral přehlídky téměř stejně vážně jako sám poručík Scheisskopf. Každou neděli hned po obědě vypadli kadeti z ubikací a strkali se tak dlouho, až se jim podařilo seřadit se venku do dvanáctistupů. Ještě celí zmožení po sobotním flámu se spíše odpotáčeli než odpochovali na svoje stanoviště na hlavní přehlídkové ploše, kde pak společně s příslušníky dalších šedesáti či sedmdesáti kadetních eskader stáli v tom vedru bez pohnutí hodinu až dvě – tak dlouho, dokud jich neomdlel dostatečný počet, aby se to mohlo odtroubit. Na okraji seřadiště stála řada sanitek s nosítky a vycvičenou obsluhou, vybavenou přenosnými vysílačkami. Na střechách sanitek měli stanoviště pozorovatelé s dalekohledy. Zapisovatel zaznamenával stav. Nad touto fází celé akce měl hlavní dozor vojenský lékař s vrozeným zájmem o účetnictví, který jednak měřil tep, jednak kontroloval zapisovatelovy cifry. Jakmile se v sanitkách nashromáždilo dost mužů v hlubokém bezvědomí, dal lékař znamení kapelníkovi, aby spustila hudba a přehlídka mohla skončit. Jedna eskadra za druhou pochodovala pak po ploše, nemotorně zabočila kolem tribuny sboru rozhodčích a pokračovala přes seřadiště zpátky k ubikacím.

Na tribuně seděl jeden vypasený plukovník s mohutným knírem a ostatními důstojníky, a ti každou pochodující eskadru hodnotili. Nejlepší eskadra každé perutě získala žlutou vlajčku na žerdi, naprosto bezcennou. Nejlepší eskadra z celé základny byla odměněna červenou vlajčkou na poněkud delší žerdi, která byla ještě zbyteč-

nějsí, protože žerď byla těžší a museli se s ní pak celý týden otravovat a tahat ji všude s sebou, než ji příští neděli získala nějaká jiná eskadra. Yossarianovi ten nápad s udělováním cen ve formě vlaječek připadal absurdní. Nedoprovázela je žádná finanční odměna, žádné třídní výsady. Podobně jako olympijské medaile a trofeje z tenisových soutěží znamenaly pouze to, že jejich držitelé vykonali něco naprosto neužitečného, jenže lépe než všichni ostatní. Ty přehlídky samy o sobě byly taky absurdní. Yossarian přehlídky a pochody přímo nenáviděl. Bylo to něco tak odporně vojáckého, že o nich nechtěl ani slyšet. Štvalo ho, když se na ně musel dívat, štvalo ho, když kvůli nim uvízl v nějaké dopravní zácpě. A nejvíc ho štvalo, když ho teď nutili, aby se jich zúčastňoval. Dost velký průšvih už znamenalo, že slouží jako letecký kadet, a vůbec netoužil po tom, hrát si ještě navíc každou neděli odpoledne v tom spalujícím vedru na vojáčka. Být letecký kadet, to už byl sám o sobě dostatečně velký průšvih, protože teď už bylo zcela jasné, že až skončí svůj výcvik, nebude ještě zdaleka po válce. To byl totiž jediný důvod, proč dobrovolně narukoval do leteckého učiliště. Jako voják přijatý k leteckému kadetnímu výcviku bude přece muset čekat dlouhé týdny na to, než ho zařadí do nějaké třídy, další týdny pak potrvá, než se z něho stane bombometník-navigátor, a ještě další týdny spotřebuje operační výcvik, příprava na to, co ho čeká v Evropě. Tehdy mu připadalo nepředstavitelné, že by válka mohla trvat tak dlouho, neboť odevšad slyšel, že Bůh je na jeho straně, a Bůh – to mu také stále opakovali – si mohl dělat, co chtěl. Avšak válka nebyla ještě zdaleka u konce, a výcvik už měl téměř za sebou.

Poručík Scheisskopf zoufale toužil vyhrávat přehlídky a dlouho do noci vysedával a pracoval na tom, zatímco jeho žena na něj celá roztoužená čekala v posteli a nalistovávala si svoje oblíbené pasáže v Krafft-Ebingovi. On sám četl pouze spisy o pochodování. Manipuloval s čokoládovými vojíčky tak dlouho, až se mu rozežhřáli v rukou, a pak začal manévrovat s dvanáctistupy kovbojů z umělé hmoty, které si pod cizím jménem objednal v jednom zásilkovém obchodním domě a jež přes den před každým úzkostlivě zamykal. Nutně se potřeboval pocvičit v anatomii – něco jako Leonardo. Jednoho večera ho napadlo, že by potřeboval živý model, a nařídil proto své ženě, aby pochodovala po pokoji.

„Nahatá?“ zeptala se s nadějí v hlase.

Poručík Scheisskopf si v hluboké nevoli zakryl oči dlaněmi. To bylo prokletí jeho života – být připoután k ženě, jež v sobě není schopna potlačit nemravné sexuální choutky a nechápe onen titánský boj za nedosažitelné, který dokáže pohlcovat veškeré heroické úsilí ušlechtilého člověka.

„Proč mě někdy nezbičuješ?“ špulila se na něj jednou v noci.

„Protože na to nemám čas,“ štěkl na ni netrpělivě. „Nemám vůbec čas. Zapomnělas, že bude přehlídka?“

Opravdu neměl čas. Neděle tu byla, než se člověk nadál, a potom zase zbývalo pouhých sedm dní na přípravu příští přehlídky. Poručík Scheisskopf nechápal, kam se ty hodiny ztrácejí. Při třech posledních přehlídkách skončil na posledním místě, což mu značně pošramotilo pověst, a tak teď horečně uvažoval o tom, jak dosáhnout zlepšení. Dokonce ho napadlo, že by třeba mohl těch dvanáct maníků v každé řadě přibít k pěkně proschlé dubové liště, tak dva na čtyři couly, aby se už konečně jednou udrželi v lati. Ten nápad se však bohužel nedal realizovat, protože devadesátistupňový obrat by pak šlo provést pouze za předpokladu, že by se do křížové oblasti každého kadeta voperovaly otočné čepy z niklové slitiny, a poručík Scheisskopf silně pochyboval o tom, že by se mu podařilo zajistit od intendantury takové množství niklové slitiny, natož přimět ke spolupráci chirurgy z vojenské nemocnice.

Týden poté, co poručík Scheisskopf uposlechl Clevingerovy rady a dovolil kadetům, aby si sami zvolili velitele tříd, vyhrála eskadra žlutou vlaječku. Poručíka Scheisskopfa přivedl tento nečekaný úspěch do tak povznesené nálady, že když se ho žena snažila zatáhnout do postele, aby ho spolu oslavili způsobem, jímž by se pohrdavě vysmáli sexuálním zvyklostem nižších středních vrstev západní civilizace, přetřel jí žerdí vlaječky s gustem po hlavě. Příští neděli získala eskadra červenou vlaječku a poručík Scheisskopf byl nadšením bez sebe. A o týden později vstoupila jeho eskadra do dějin tím, že vyhrála červenou vlaječku podruhé za sebou. To dodalo poručíku Scheisskopfovi dostatek sebedůvěry k uskutečnění přímo převratné novinky. Poručík Scheisskopf totiž v průběhu svého rozsáhlého výzkumu objevil, že se ruce pochodujících nemají volně komíhat, jak to tehdy bylo všeobecným zvykem, nýbrž že by se nikdy neměly vzdálit od středu stehna víc než sedm centimetrů, což fakticky znamenalo, že by se neměly komíhat vůbec.

Poručík Scheisskopf připravoval svoje překvapení velmi svědomitě a v naprosté tajnosti. Všechny kadety své eskadry zavázal přísným mlčením a nacvičoval s nimi v noci na pomocné přehlídkové ploše. Byla tam tma jako v pytli, takže do sebe při pochodu neustále slepě naráželi, ale nepropadali panice a postupně se učili pochodovat bez komíhání rukama. Poručík Scheisskopf nejdříve uvažoval o tom, že by jednoho svého přítele, který pracoval ve válcovnách plechu, požádal, aby každému kadetovi zapustil do stehenní kosti šroub z niklové slitiny a připoutal mu k němu měděným drátem zápěstí tak, že by ruce měly přesně těch sedm centimetrů vůle, avšak na to nebylo dost času – na nic nebylo dost času – a dobrý měděný drát by se teď za války těžko sháněl. Uvědomoval si také, že kdyby byli jeho kadeti takto omezeni v pohybu, nemohli by během působivé omdlévací ceremonie, která předcházela vlastnímu pochodu, řádně klesat k zemi a že by tato neschopnost omdlévat podle všech pravidel mohla nepříznivě ovlivnit celkové hodnocení jednotky.

Po celý týden se v důstojnickém klubu dusil potlačovaným potěšením. Mezi jeho nejbližšími přáteli se množily nejrůznější dohady.

„To bych rád věděl, co má ten sráček za lubem,“ dal se slyšet poručík Engle.

Na dotazy kolegů reagoval poručík Scheisskopf úsměvem člověka, který ví svoje. „Počkejte do neděle,“ sliboval. „To se všechno dozvíte.“

Svůj epochální objev předvedl poručík Scheisskopf oné neděle s bravurou zkušeného impresária. Mlčel, když před tribunkou jako obvykle křivolace škobrtaly ostatní eskadry. Nehnul brvou ani ve chvíli, kdy se na dohled přivlnily první řady jeho eskadry a nebylo vidět žádné komíhání a jeho překvapeným kolegům se ze rtů začaly syčivě drát první vydešené vzdechy. Vydržel to až do okamžiku, kdy k němu pupkatý plukovník s velikánským knírem výhružně obrátil brunátnou tvář. Teprve pak poskytl vysvětlení, jež ho učinilo nesmrtelným.

„Hleďte, pane plukovníku,“ pravil. „Ruce nic.“

A obecenstvu ztuhlému hrůzou rozdal úředně ověřené fotokopie dávno zapomenutého předpisu, na němž vybudoval svůj triumf. Byla to nejšťastnější chvíle v životě poručíka Scheisskopfa. S těma rukama u těla přehlídku samozřejmě vyhrál a získal tak červenou vlaječku do trvalého držení, čímž udělal za nedělními přehlídkovými pochody definitivní tečku, protože za války se červené vlaječky shánějí stejně

obtížně jako dobrý měděný drát. Poručíka Scheisskopfa povýšili na místě na nadporučíka, a tak začal jeho rychlý vzestup po žebříčku vojenských hodností. Bylo jen málo těch, kdo ho za jeho důležitý objev nepokládali za skutečného vojenského génia.

„Tenhle nadporučík Scheisskopf,“ poznamenal poručík Travers, „to je přímo vojenský génius!“

„To máš pravdu,“ souhlasil poručík Engle. „Škoda že ten trohl nechce bičovat svou ženu.“

„Nechápu, jak to souvisí,“ řekl na to chladně poručík Travers. „Poručík Bemis přece fantastickým způsobem zmrská svou starou pokaždý, než na ni vlez, a při přehlídce shoří jako papír.“

„Zajímá mě to bičování,“ opáčil poručík Engle. „Na přehlídky kašlu.“

Popravdě řečeno, kromě poručíka Scheisskopfa kašlal na přehlídky každý, a nejvíce ten pupkatý plukovník s mohutným knírem, který předsedal kárné komisi a začal na Clevingera rvát, hned jak Clevinger vstoupil upejpavě do místnosti, aby se hájil proti obviněním, jež proti němu vznesl poručík Scheisskopf. Plukovník praštil pěstí do stolu a poranil si ruku, a to ho proti Clevingerovi tím víc rozběsnilo, takže znova bouchl pěstí do stolu a poranil se ještě bolestivěji. Poručík Scheisskopf si Clevingera mětil se sevřenými rty, na výsost znechucen špatným dojmem, který Clevinger vyvolával.

„Za dva měsíce budete bojovat proti skopčákům,“ říčel plukovník s mohutným knírem. „A vy to všechno berete jako náramnou srandu.“

„Neberu to jako náramnou srandu, pane plukovníku,“ bránil se Clevinger.

„Nepřerušujte mě!“

„Rozkaz, pane plukovníku.“

„A když už panu plukovníkovi skáčete do řeči, říkejte mu ‚pane plukovníku‘, ano?“ nařizoval Clevingerovi major Metcalf.

„Rozkaz, pane majore.“

„Vy jste neslyšel, že nám nemáte skákat do řeči?“ ptal se major Metcalf chladně.

„Ale já jsem vám neskočil do řeči, pane majore,“ protestoval Clevinger.

„Ne. A taky jste mě neoslovil ‚pane majore‘. Pípište to k obžalobě,“

nařídil major Metcalf desátníkovi, který uměl těsnopis. „Neoslovuje nadřízené důstojníky hodností, když jim neskáče do řeči.“

„Metcalf,“ řekl plukovník. „Vy jste totální blb. Víte o tom?“

Major Metcalf polkl naprázdno. „Ano, pane plukovníku.“

„Tak teda držte ten svůj zatracený zobák. Kecáte nesmysly.“

Kárná komise se skládala ze tří členů – toho pupkatého plukovníka s mohutným knírem, poručíka Scheisskopfa a majora Metcalfa, který si při té příležitosti nacvičoval ocelově chladný pohled. Jako člen kárné komise byl poručík Scheisskopf jedním ze soudců, kteří měli posoudit obvinění vznesená proti Clevingerovi žalobcem. Poručík Scheisskopf byl zároveň tímto žalobcem. Clevingerovi byl jeden důstojník přidělen jako obhájce. Onen důstojník, který ho měl obhajovat, byl opět poručík Scheisskopf.

Clevinger byl z toho všeho celý popletený. Když se plukovník těžce vyhrabal ze židle, nadmul se před Clevingerem jako nějaký obrovský měch a začal mu vyhrožovat, že jeho smradlavé zbabělé tělo roztrhá na cucky, roztřásl se Clevinger hrůzou. Jednoho dne klopýtł, když pochodovali na výcvik, a hned nazítří ho formálně obvinili „z úmyslného rozrušování pochodujícího útvaru, z násilného napadení s úmyslem poškodit zdraví, z vážného porušení kázně, z flákačství, z velezrady, z provokačních akcí, z povýšeneckého individualismu, z poslechu vážné hudby“ a tak dále. Rozhodli se prostě, že si to s ním vyřídí jednou provždy, a tak se tu teď klepal před tím pupkatým plukovníkem, který na něho znovu řval, že za dva měsíce bude bojovat se skopčáky, a pak se ho zeptal, jak by se mu ksakru líbilo, kdyby ho tady odtud vykopli a poslali na Šalomounovy ostrovy pohřbívat mrtvé. Clevinger zdvořile odpověděl, že by se mu to nelíbilo; byl to trouba, který se chtěl radši sám stát mrtvolou, než by pohřbíval jiné. Plukovník se posadil a pohodlně se rozvalil, náhle číhavě klidný, slizce zdvořilý.

„Co jste tím myslel,“ zeptal se pomalu, „když jste říkal, že vás nemůžeme potrestat?“

„Kdy, pane plukovníku?“

„Otázky kladu já. Vy na ně odpovídáte.“

„Rozkaz, pane plukovníku. Ale –“

„Nebo jste si snad myslel, že jsme si vás sem pozvali, abyste se vy ptal a já musel odpovídat?“

„Ne, pane plukovníku. Já –“

„Proč jsme vás sem tedy pozvali?“

„Abych odpovídal na vaše otázky.“

„No tak prosím,“ řval plukovník. „Že byste tedy začal odpovídat, nebo vám rozbiju tu vaši zatracenou palici! Tak co jste tím myslel, vy všiváku jeden, když jste říkal, že vás nemůžeme potrestat?“

„Nepamatuji se, že bych kdy něco takového říkal, pane plukovníku.“

„Mluvil byste laskavě trochu hlasitěji? Neslyším vás.“

„Rozkaz, pane plukovníku. Nepa-“

„Mluvil byste laskavě trochu hlasitěji? Pan plukovník vás neslyší.“

„Rozkaz, pane majore. Nepa-“

„Metcalf!“

„Ano, pane plukovníku?“

„Neříkal jsem vám, abyste držel ten svůj pitomej zobák?“

„Ano, pane plukovníku.“

„Tak když vám říkám, abyste držel ten svůj pitomej zobák, držte ten svůj pitomej zobák. Je vám to jasné? Mluvil byste laskavě trochu hlasitěji? Neslyším vás.“

„Rozkaz, pane plukovníku. Nepa-“

„Metcalf, to je vaše noha, co po ní šlapu?“

„Nikoli, pane plukovníku, je to zřejmě noha pana poručíka Scheisskopfa.“

„Není to moje noha,“ odmítl to nařčení poručík Scheisskopf.

„Tak to asi přece jenom bude moje noha,“ přiznal major Metcalf.

„Dejte ji pryč.“

„Rozkaz, pane plukovníku. Ale nejdříve budete muset dát laskavě stranou vy svou nohu, pane plukovníku. Moje je vespod.“

„Vy se mi opovažujete nařizovat, abych dal pryč svou nohu?“

„Ne, pane plukovníku. To nikoli, pane plukovníku.“

„Tak dejte pryč tu nohu a držte ten svůj pitomej zobák. Mluvil byste laskavě trochu hlasitěji? Pořád vás neslyším.“

„Rozkaz, pane plukovníku. Říkal jsem, že jsem neříkal, že mě nemůžete potrestat.“

„O čem to proboha mluvíte?“

„Odpovídám na vaši otázku, pane plukovníku.“

„Na jakou otázku?“

„Co jste tím myslel, vy všiváku jeden, když jste říkal, že vás ne-

můžeme potrestat?“ přečetl desátník, který uměl těsnopis, ze svého bloku.

„Dobrá,“ řekl plukovník. „Tak vážně, co jste tím teda myslel?“

„Neřekl jsem, že mě nemůžete potrestat, pane plukovníku.“

„Kdy?“ zeptal se plukovník.

„Jak to kdy, pane plukovníku?“

„Už mi zase kladete otázky.“

„Promiňte, pane plukovníku. Omlouvám se, ale já vaší otázce nerozumím.“

„Kdy jste neříkal, že vás nemůžeme potrestat? Vy mé otázce nerozumíte?“

„Ne, pane plukovníku. Nerozumím.“

„To už jste nám říkal. Co kdybyste teď odpověděl na mou otázku.“

„Ale jak na ni mohu odpovědět?“

„Už se mě zase na něco ptáte.“

„Promiňte, pane plukovníku. Ale já opravdu nevím, jak na to mám odpovědět. Nikdy jsem neřekl, že mě nemůžete potrestat.“

„To nám odpovídáte na otázku, kdy jste to řekl. Já na vás chci, abyste nám řekl, kdy jste to neříkal.“

Clevinger se zhluboka nadechl. „Neustále jsem neříkal, že mě nemůžete potrestat.“

„To už zní mnohem líp, Clevingere, i když to je bohapustá lež. Večer na latríně. Nešeptal jste tam tomu druhému parchantovi, který se nám taky vůbec nelíbí, že vás nemůžeme potrestat? Jakže se jmenuje?“

„Yossarian, pane plukovníku,“ informoval ho poručík Scheisskopf.

„Ano, Yossarian. Správně. Yossarian. Yossarian? On se vážně takhle jmenuje? Yossarian? Co je to proboha za jméno – Yossarian?“

Poručík Scheisskopf měl všechna fakta v malíčku. „To je Yossarianovo jméno, pane plukovníku,“ vysvětloval.

„No, dejme tomu. Vy jste Yossarianovi včera večer nešeptal, že vás nemůžeme potrestat?“

„To nikoli, pane plukovníku. Šeptal jsem mu jenom, že mně nemůžete nic dokázat –“

„Já jsem asi hlupák,“ přerušil ho plukovník, „ale nevidím v tom žádný rozdíl. To musím být asi naprostej blbec, když v tom nevidím žádný rozdíl.“

„Dov-“

„Vy jste ale drzej syčák! Nikdo se vás neprosil, abyste něco vysvětloval, a vy mi tu začnete něco vysvětlovat. Učinil jsem prohlášení – nežádal jsem žádné vysvětlení. Že jste ale drzej syčák, co?“

„Nejsem, pane plukovníku.“

„Nejsem, pane plukovníku? To chcete říct, že já lžu?“

„To ne, pane plukovníku.“

„Tak jste drzej syčák, nebo ne?“

„Nejsem, pane plukovníku.“

„Vy se se mnou chcete hádat, jo?“

„Nikoli, pane plukovníku.“

„Jste drzej syčák?“

„Nejsem, pane plukovníku.“

„Krucinálfagot! On se se mnou vážně bude hádat! Dejte mi někdo dva smradlavý centy a já přeskočím tenhle velkej těžkej stůl a roztrhám to jeho smradlavý zbabělý tělo na cucky.“

„Udělejte to! Udělejte to!“ povykoval major Metcalf.

„Metcalf, vy parchante zatracenej. Neříkal jsem vám, abyste držel ten svůj smradlavej, zbabělej, pitomej zobák?“

„Říkal, pane plukovníku. Promiňte, pane plukovníku.“

„Tak co kdybyste mě už konečně jednou poslech.“

„Chtěl jsem se pouze něčemu přiučit, pane plukovníku. Jediný způsob, jak se člověk může něčemu přiučit, je získávat praktické zkušenosti.“

„Kde jste to slyšel?“

„Říká to každý, pane plukovníku. Říká to i poručík Scheisskopf.“

„Říkáte to?“

„Ano, pane plukovníku,“ přiznal se poručík Scheisskopf. „Ale on to říká každý.“

„Tak dobrá, Metcalf. Co kdybyste se tedy naučil držet ten svůj pitomej zobák? To by byla praktická zkušenost. Tak kde jsme to přestali? Přečtěte mi poslední větu.“

„Přečtěte mi poslední větu,“ citoval ze zápisu desátník, který uměl těsnopis.

„Ne mou poslední větu, pitomče!“ zařval plukovník. „Někoho jiného!“

„Přečtěte mi poslední větu,“ četl znovu desátník.

„To je přece zase ta moje poslední věta!“ vrískal plukovník a hněvem celý zbrunátněl.

„Nikoli, pane plukovníku,“ opravoval ho desátník. „To je moje poslední věta. Před chvílíčkou jsem vám ji četl. Nevzpomínáte si? Před několika vteřinami.“

„Proboha! Prečtete mi jeho poslední větu, pitomče! Poslyšte, jak vy se vlastně jmenujete?“

„Popinjayi, pane plukovníku.“

„Dobrá, Popinjayi, vy přijdete na řadu hned potom. Jakmile skončíme to řízení s ním, zahájíme řízení s vámi. Je vám to jasné?“

„Ano, pane plukovníku. Z čeho budu obžalován?“

„To je přece úplně jedno, ne? Slyšeli jste ho, na co se mě ptal? Dostanete lekci, Popinjayi – jen co skončíme tady s Clevingerem, vezmeme si na paškál vás. Kadete Clevingere, co jste to – jste kadet Clevinger, že? A ne Popinjay?“

„Ano, pane plukovníku.“

„Dobrá. Co jste –“

„Já jsem Popinjay, pane plukovníku.“

„Popinjayi, je snad váš otec milionář nebo člen Senátu?“

„Ne, pane plukovníku.“

„To jste tedy v loji, Popinjayi, a hned tak se z toho nevyhrabete. Váš otec zřejmě není generál ani vysoký vládní úředník, že ne?“

„Nikoli, pane plukovníku.“

„To je dobře. A co tedy dělá váš otec?“

„Už umřel, pane plukovníku.“

„Výborně. Tak to v tom teda lítáte jako kus hadru, Popinjayi. Vy se opravdu jmenujete Popinjay? Co je to vlastně za jméno – Popinjay? Nelíbí se mi.“

„To je Popinjayovo jméno, pane plukovníku,“ vysvětloval poručík Scheisskopf.

„Mně se vaše jméno vůbec nelíbí, Popinjayi, a už se nemůžu dočkat, až budu moct to vaše smradlavý zbabělý tělo roztrhat na cucky. Kadete Clevingere, zopakoval byste nám laskavě, co jste to ksakru šeptal nebo nešeptal včera pozdě večer na latríně Yossarianovi?“

„Rozkaz, pane plukovníku. Říkal jsem, že mi nemůžete nic dokázat –“

„Tak začneme třeba tady. Co jste tím přesně myslel, kadete Clevingere, když jste říkal, že vám nemůžeme nic dokázat?“

„Neřekl jsem, že mně nemůžete nic dokázat, pane plukovníku.“

„Kdy?“

„Jak to kdy, pane plukovníku?“

„Zatracená práce! Už ze mě zase chcete něco vytáhnout?“

„Ne, pane plukovníku. Promiňte, pane plukovníku.“

„Tak odpovězte. Kdy jste neřikal, že vám nic nemůžeme dokázat?“

„Včera pozdě večer na latríně, pane plukovníku.“

„To byla jediná příležitost, kdy jste to neřikal?“

„Ne, pane plukovníku. Neustále jsem neřikal, že mně nemůžete nic dokázat, pane plukovníku. Říkal jsem jenom Yossarianovi, že –“

„Nikdo se vás neptal na to, co jste říkal Yossarianovi. Ptali jsme se vás, co jste mu neřikal. Vůbec nás nezajímá, co jste Yossarianovi říkal. Je to jasné?“

„Ano, pane plukovníku.“

„Tak budeme pokračovat. Co jste říkal Yossarianovi?“

„Říkal jsem mu, pane plukovníku, že mně nemůžete prokázat to, z čeho jsem obviněn, aby přitom zároveň nebyla hrubě porušena zásada –“

„Cože? Co to mumláte?“

„Přestaňte mumlat!“

„Rozkaz, pane majore.“

„A když mumláte, oslovujte pana plukovníka ,pane plukovníku‘.“

„Metcalfé, vy zvíře!“

„Rozkaz, pane majore,“ mumlal Clevinger. „Zásada spravedlnosti, pane plukovníku. Že mně nemůžete prokázat –“

„Spravedlnosti?“ Plukovník byl ohromen. „Co je to spravedlnost?“

„Spravedlnost, pane plukovníku, je –“

„To není spravedlnost,“ vysmál se mu plukovník a začal opět bušit do stolu svou velkou tučnou pěstí. „To je marxistická propaganda. Já vám povím, co je to spravedlnost. Spravedlnost, to je kopnutí kolenem do břicha – pěkně zdola od podlahy, rána pěstí do brady, bodnutí nožem mezi žebra někde potmě v podpalubí bitevní lodi, pytlík pisku, kterým bez výstrahy bacíte někoho po hlavě. Uškrcení člověka v několika málo vteřinách. To je ta pravá spravedlnost, když máme být dost zdatní a dost tvrdí, abychom si to mohli rozdat se skopčákama. Střílet bez přípravy od boku. Rozumíte?“

„Ne, pane plukovníku.“

„Neříkejte mi pořád ,pane plukovníku!“

„Rozkaz, pane plukovníku.“

„A říkejte panu plukovníkovi ,pane plukovníku‘, když mu neříkáte ,pane plukovníku‘,“ nařizoval Clevingerovi major Metcalf.

Clevinger byl samozřejmě vinen, jinak by přece nemohl být z ničeho obžalován, a protože jediná možnost, jak to dokázat, byla uznat ho vinným, pokládali za svou vlasteneckou povinnost to učinit. Byl odsouzen k padesáti sedmi nápravným pochodům. Popinjaye zavřeli, aby dostal trochu za vyučenou, a major Metcalf odplul na Šalomounovy ostrovy pohřbívat mrtvé. Nápravné pochody si Clevinger odbýval vždycky o víkend a vypadaly tak, že každou hodinu musel padesát minut šlapat sem a tam před budovou vojenské policie s tunou nabitých pušek na rameni.

Clevinger byl z toho naprosto vedle. Na světě se děla spousta podivných věcí, ale Clevingera nejvíce udivovala ta nenávist, brutální, neskrývaná, nesmiřitelná nenávist členů kárné komise, která neúprosné výrazy jejich tváří povlékala zatvrdlou glazurou pomstychtivosti a zlovolně žhnula v jejich zúžených očích jako neuhasitelné uhlíky. Když to Clevinger zjistil, byl jako omráčený. Kdyby mohli, tak ho snad lynčovali. Byli to tři dospělí muži a on jen mladý chlapec, a přesto ho nenáviděli a přáli si jeho smrt. Nenáviděli ho už předtím, než přišel, nenáviděli ho, když tam před nimi stál, a nenáviděli ho dál i poté, co za sebou zavřel dveře, a když se pak rozešli a ponořili se každý do své samoty, odnesli si tam tu zášť k němu jako nějaký vzácný poklad.

Yossarian dělal večer předtím, co mohl, aby ho připravil na nejhorší. „Nemáš naději, chlapče,“ říkal mu chmurně. „Oni nenávidějí židy.“

„Ale já přece nejsem žid,“ bránil se Clevinger.

„Na tom nesejde,“ vysvětloval mu Yossarian, a měl pravdu. „Jdou po každém.“

Clevinger před tou jejich nenávistí ustupoval jako před oslepujícím světlem. Ti tři mužové, kteří ho tak nenáviděli, mluvili jeho jazykem a nosili stejnou uniformu jako on, ale když viděl jejich studené tváře, neustále svraštělé do zlých vrásek nepřátelství, pochopil okamžitě, že by se nikde na světě, v žádném fašistickém tanku, letadle, křižníku, v žádném bunkru za ústím kulometu či minometu, za ohnivými jazyky plamenometů, ba ani mezi všemi elitními dělostřelci protiletadlové

divize Hermann Göring, ani mezi odpornými strejci z mnichovských pivnic – že by se nikde v širším světě nenašli lidé, kteří by k němu pociťovali prudší nenávist.

Major Major Major Major to měl těžké od samého začátku.

Narodil se totiž pozdě; zmeškal svůj příchod přesně o šestatřicet hodin, a to zanechalo zhoubné stopy na fyzickém stavu jeho matky, jemné, stonavé ženy, které po půldruhém dni porodního trápení nezbývalo ani trochu sil na to, aby pokračovala ve vleklém sporu o jméno nového dítěte. Její manžel si to rázoval chodbou nemocnice s urputnou rozhodností člověka, který ví, co chce. Otec Majora Majora byl vychrtlý čahoun. Měl na sobě černý vlněný oblek a těžké boty. Rodný list vyplnil bez jakéhokoli váhání, a když pak formulář podával sestře, nejevil žádné známky vzrušení. Sestra ho od něho bez komentáře převzala a kamsi odhopkala. Díval se za ní a představoval si, jaké má asi na sobě prádýlko.

Vzadu na pokoji našel svou ženu. Ležela tam pod přikrývkou vyčerpaná, scvrklá jako zvadlá zelenina, vrásčitá, vysušená a bledá, a její zesláblé tělo se ani nezachvělo. Její postel byla úplně na konci sálu, hned u prasklého okna, povlečeného tlustou vrstvou špíny. Z utrápené oblohy črčel déšť a den byl chmurný a chladný. V ostatních částech nemocnice umírali spořádaně a včas křídově bílí lidé se rty zmodralými stářím. Muž stál vzpřímeně vedle postele a dlouho shlížel na ležící ženu.

„Dal jsem chlapci jméno Caleb,“ oznámil jí konečně tichým hlasem. „Jak sis přála.“ Neodpověděla a po mužově tváři se pomalu rozlezl úsměv. Naplánoval si to všechno dokonale, neboť jeho žena spala a nikdy se nedozví, jak jí tady v tom ubohém sále okresní nemocnice, kde celá poničená odpočívala po porodu, zalhal.

Z těchto trudných počátků vzešel tedy pozdější neschopný velitel eskadry, který teď na Pianose trávil většinu dne tím, že podepisoval úřední dokumenty jménem Washington Irving. Padělal ten podpis pilně a vytrvale, a to levou rukou, aby vyloučil případnou identifikaci, chráněn před vyrušením svou nenáviděnou funkcí. Proti každému, kdo by mohl náhodou nahlédnout dovnitř umouněným celuloidovým okénkem, v němž nějaký zloděj kus vyřízl, se nadto dodatečně chránil falešným knírkem a tmavými brýlemi. Mezi těmito dvěma neslavnými uzlovými body jeho života, narozením a nynější vojenskou kariérou, leželo jednatřicet smutných let plných osamělosti a zklamání.

Major Major se narodil příliš pozdě a jako človíček neuvěřitelně průměrný. Někteří lidé už přijdou jako průměrní na svět, jiní se k průměrnosti propracují, a jsou i takoví, které do průměrnosti dokopou okolnosti. V osobě majora Majora se všechny tyto tři možnosti sestersky spojily. V záplavě lidí, kteří vůbec ničím nevynikali, byl nápadný tím, že byl ještě průměrnější než ostatní, a na lidi, s nimiž přicházel do styku, udělal vždycky hluboký dojem tím, že v nich nezanechával vůbec žádný dojem.

Major Major se musel hned od počátku vyrovnávat s třemi nepříznivými okolnostmi, které představovaly jeho matka, jeho otec a Henry Fonda, jemuž se nemožně podobal téměř od narození. Sám ještě neměl ani potuchy o tom, kdo je to Henry Fonda, a už zjišťoval, že kam se hne, všude ho s někým srovnávají, a že to srovnávání pro něj dopadá špatně. Osoby, které v životě neviděl, se o něm vyjadřovaly velmi odmítavě a výsledkem toho bylo, že ho brzy zahltil provinilý strach z lidí a že v sobě musel neustále potlačovat otrocky ponížené nutkání omlouvat se svým bližním za to, že není Henry Fonda. Kráčet životem a vypadat přitom úplně jako Henry Fonda, to nebyl nijak lehký úděl, přesto však ani jednou nepomyslel na to, že by to snad měl raději vzdát. Po svém otci, onom dlouhánovi se zvláštním smyslem pro humor, zdědil totiž velkou dávku vytrvalosti.

Otec Majora Majora byl střízlivý bohabojný muž, který pokládal za největší vtip, když mohl zapřít svůj věk. Kolohnátský farmář, bohabojný, svobodmilovný, zákonů dbalý drsný individualista, přesvědčený o tom, že každá vládní podpora, pokud se ovšem netýká farmářů, zavání socialismem. Byl přívržencem usilovně pilné práce a odpůrcem těch žen lehčích mravů, které s ním nechtěly nic mít. Jeho specialitou

byla vojtěška, na jejímž nepěstování velmi vydělával. Vláda mu velice dobře platila za každý metrák vojtěšky, který nevypěstoval. Čím víc vojtěšky nesklidil, tím víc peněz od vlády dostal, a každý halíř, který si takto nevydělal, vynakládal na nákup dalších pozemků, aby mohl množství nesklizené vojtěšky stále zvyšovat. Pokud šlo o nepěstování vojtěšky, nedopřával si tatínek Majora Majora ani chvilky oddechu. O dlouhých zimních večerech zůstával doma a neopravoval žádné postroje, a den co den vyskakoval k polednímu čile z postele, aby se přesvědčil, že pole zůstávají neobdělána. Do půdy investoval velmi promyšleně a brzy nepěstoval více vojtěšky než kterýkoli jiný farmář z okresu. Sousedé ho vyhledávali s žádostmi o radu ve všech možných záležitostech, neboť se mu dařilo vydělávat velké peníze, a byl proto moudrý člověk. „Co člověk zasije, to také sklídí,“ kázal všem bez rozdílu, a všichni na to zbožně říkali: „Amen.“

Otec Majora Majora byl horlivým zastáncem úsporných vládních opatření, ovšem za předpokladu, že se nekřížila se svatou povinností vlády platit farmářům plnou náhradu za všechnu sklizenou vojtěšku, kterou nikdo nepotřeboval, nebo za to, že vůbec žádnou vojtěšku nevypěstovali. Byl hrdý a nezávislý člověk, který se ostře stavěl proti pojištění pro případ ztráty zaměstnání a nikdy neváhal ani okamžik, bylo-li možné z někoho nářkem, fňukáním či lstí něco vymámit. Byl to zbožný muž, který využíval každé příležitosti k moudrému kázání.

„Pán dal nám dobrým farmářům dvě silné ruce, abychom do nich mohli pojmout vše, co svedeme urvat,“ prohlašoval se zápalem na schodech před soudní budovou nebo před obchodním domem, kde čekával, až vyjde jedna špatně naložená, neustále žvýkající mladá pokladní, aby ji mohl proklát zničujícím pohledem. „Kdyby si Pán nepřál, abychom urvali, co se dá,“ pokračoval, „nebyl by nás obdařil dvěma dobrými rukama, které nám to umožňují.“ A ostatní mumlali: „Amen.“

Otec Majora Majora byl kalvinista a věřil v předurčení a byl přesvědčen o tom, že stihne-li někoho jiného než jeho samého nějaké neštěstí, je to prostě výraz Boží vůle. Kouřil cigarety a pil whisky a potrpěl si na dobrý vtip a inspirující intelektuální rozprávky, zvláště když přitom sám mohl lhát o svém stáří nebo dávat k lepšímu tu historku o Bohu a o potížích, které měla jeho žena, než přivedla na svět Majora Majora. Ta historka o Bohu a o potížích, které měla

jeho žena, než přivedla na svět Majora Majora, vycházela ze skutečnosti, že Bohu trvalo stvoření světa pouhých šest dní, kdežto jeho žena pracovala k porodu půldruhého dne a byl z toho jenom Major Major. Člověk menšího formátu by byl tenkrát na té nemocniční chodbě při zápisu prvního a druhého rodného jména novorozeněte zakolísal, slabší povaha by uvízla u nějakého více či méně vtipného kompromisu, jako by třeba byl Milivoj Major, Minor Major, Vojín Major nebo Major Domus, ale tatínek Majora Majora čekal na tuto příležitost celých čtrnáct let a nepatřil k lidem, kteří by si ji nakonec nechali ujít. O příležitosti znal jedno pěkné úsloví. „Příležitost zaklepe na dveře jen jednou,“ říkával. Tatínek Majora Majora opakoval toto rčení při každé příležitosti.

To, že se narodil nemožně podobný Henrymu Fondovi, byl pouze první z dlouhé řady kanadských žertíků, kterými pak osud pronásledoval nešťastného Majora Majora po celý jeho neradostný život. Druhý byl dán tím, že se narodil jako Major Major Major. Tato skutečnost zůstala dlouho tajemstvím, které znal pouze jeho otec. Právě jméno Majora Majora vyšlo najevo, až když ho začali posílat do školky, a následky tohoto objevu byly přímo katastrofální. Především zahubil jeho matku, která zcela ztratila vůli k životu, začala chřadnout a brzy zemřela, což se jeho otci docela hodilo, protože se už dávno předtím rozhodl, že když to musí být, tak se s tou špatně naloženou dívkou z obchodního domu ožení, a doposud ho velmi sužovala představa, že kdyby se chtěl své dosavadní ženy zbavit, musel by ji buď odškodnit spoustou peněz, nebo prostě vypráskat ze statku bičem.

Major Major sám to odnesl jen o málo méně. Vzhledem k jeho útlému věku znamenalo pro něj to zjištění tvrdý a krutý otřes. Najednou už nebyl Caleb Major, jak ho v tom zatím vždycky utvrzovali, ale někdo úplně cizí, kdo se jmenoval Major Major Major a o kom on sám vůbec nic nevěděl a ostatní nikdy neslyšeli. Těch několik málo kamarádů, s nimiž si hrával, se teď od něho odtáhlo a už se nikdy nevrátili, protože byli vedeni k tomu, aby nedůvěřovali cizím lidem, natož člověku, který je už jednou oklamal předstíráním, že je někým, koho už dávno znají. Nikdo už s ním nechtěl mít nic společného. Všechno mu najednou padalo z rukou a začal se zakoktávat. Ke každému novému známému přistupoval s ostýchavou nadějí, ale vždycky ho čekalo zklamání. Protože tak zoufale toužil po

příteli, nikdy žádného nenašel. Vyrůstal v nemotorného, vytáhlého, podivínského, zasněného chlapce s křehkýma očima a velmi něžnými ústy, jejichž nesmělý, tápavý úsměv se při každém novém odmrštění bortil v bolestnou grimasu.

Ke starším lidem se choval velmi zdvořile, přesto ho nikdo z nich neměl rád. Poslušně dělal všechno, co mu nařídili, řekli mu, aby vždycky dvakrát měřil, než začne řezat, a on tedy dvakrát měřil, než začal řezat, řekli mu, aby nikdy neodkládal na druhý den, co může udělat dnes, a on tedy nikdy nic na druhý den neodkládal. Řekli mu, že má ctít otce svého a matku svou, a tak je tedy ctil. Řekli mu, že nemá zabíjet, a tak do té doby, než přišel na vojnu, nezabíjel. Pak mu nakázali, aby zabíjel, a on tedy zabíjel. Při každé příležitosti nastavil druhou tvář a vždycky činil to, co chtěl, aby ostatní činili jemu. Když prokázal dobrý skutek, jeho levá ruka nikdy nevěděla, co dělá jeho pravice. Nikdy nebral jména Božího nadarmo, nesesmilnil, nepožádal manželky aniž osla bližního svého. Naopak svého bližního miloval a nikdy proti němu nepromluvil křivého svědectví. Starší lidé neměli Majora Majora rádi, protože se od nich tak křiklavě odlišoval.

Protože se mu nenaskytlo nic jiného, v čem by mohl vyniknout, vynikal alespoň ve škole. Na státní univerzitě bral svá studia tak vážně, že ho místní homosexuálové podezírali z komunismu a komunisté by byli dali krk na to, že je homosexuál. Za hlavní obor si zvolil anglické dějiny, což byla chyba.

„Proč zrovna dějiny Anglie?“ řval zasloužilý stříbrovlasý senátor, zastupující ve Washingtonu jeho stát. „A co americké dějiny? Je snad na nich něco špatného? Americké dějiny jsou přece stejně dobré jako kterékoli jiné!“

Major Major rychle přesedlal na americkou literaturu, ale to už si FBI, Federální úřad pro vyšetřování, stačil založit spis s jeho jménem. Odlehlý venkovský domek, jemuž Major Major říkal domov, obývalo šest lidí a jeden skotský teriér, a nakonec se ukázalo, že pět z nich a ten skotský teriér jsou agenti FBI. Hravě proti němu nashromáždili tolik diskreditujících informací, že s ním mohli naložit zcela podle libosti. Nepřišli však na nic lepšího, než že ho vzali do armády v hodnosti vojína a za čtyři dny povýšili na majora, takže kongresmani, kteří zrovna neměli na práci nic jiného, lítali sem a tam ulicemi hlavního

města Washingtonu a prozpěvovali jako litanii: „Kdo povýšil Majora Majora na majora? Kdo povýšil Majora Majora na majora?“

Ve skutečnosti Majora Majora povýšil samočinný počítač IBM, který měl stejně pronikavý smysl pro humor jako jeho otec. Když vypukla válka, byl stále ještě tím poslušným, povolným chlapcem. Když mu řekli, aby se přihlásil do armády, přihlásil se do armády. Pak na něm chtěli, aby požádal o přijetí do leteckého učiliště, a on tedy požádal o přijetí do leteckého učiliště. Hned příští noc stál bosý v ledovém blátě, byly tři hodiny ráno a drsný zupácký seržant odněkud z Jihozápadu na ně řval, že je schopen každému maníkovi z jednotky vytlout duši z těla a že je o tom může ihned přesvědčit. Několik minut předtím vyhnali seržantovi desátníci rozespalé rekruty z jeho eskadry surově z postelí a nařídili jim, aby nastoupili před správním stanem. Na Majora Majora tiše přšelo. Stáli tam seřazeni ještě v civilních šatech, ve kterých tři dny předtím nastoupili na vojnu. Ty z nich, kteří si dali práci s navlékáním ponožek a nazouváním bot, zahnali zpátky do studených, vlhkých, temných stanů, aby se zase hezky vyzuli, a tak tu teď všichni stáli v tom blátě bosí a seržant jim přejížděl po tvářích kamenným pohledem a vtloukal jim do hlavy, že každému maníkovi ze své jednotky vytřeše duši z těla. Nikoho ani nenapadlo, aby něco proti tomu namítl.

Příštího dne byl Major Major neočekávaně povýšen, což vojáckého seržanta uvrhlo do hlubokých chmur, protože se už nemohl holedbat, že každému maníkovi ze své jednotky vytluče duši z těla. Celé hodiny přemítal ve svém stanu jako biblický Saul, nepřijímal návštěvy a jeho elitní sbor desátníků zatím rozpačitě postával venku. Ve tři hodiny ráno našel řešení a Major Major byl spolu s ostatními rekruty surově probuzen a všichni se znovu museli shromáždit bosí v zamženém přísvitu před správním stanem. Seržant tam už stál, pěsti zpupně zapřené do boků, tak nadřžený, že se nemohl dočkat, až je bude moci oslovit.

„Já a major Major,“ chvástal se podobným drsným, úsečným tónem jako noc předtím, „vám tady všem do jednoho vytlučeme duši z těla, chlapečkové.“

Důstojníci ze základny řešili problém Majora Majora v průběhu dne, který pak nadešel. Co si jen s tím majorem Majorem Majorem počnou? Úplně ignorovat ho nemohli, to by znamenalo znevážit všechny ostatní důstojníky stejné nebo nižší hodnosti. Na druhé straně

bylo nemyslitelné, že by se k němu mohli chovat s příslušnou úctou. Naštěstí podal předtím Major Major přihlášku do leteckého učiliště. Pozdě odpoledne došel do rozmnožovny rozkaz k jeho převelení a ve tři ráno ho opět drsně probudili, seržant mu popřál šťastnou cestu a pak ho nahnali do letadla, které si to namířilo na západ.

Když se Major Major hlásil v Kalifornii bosý se zaschlým blátem mezi prsty u nohou, zbledl poručík Scheisskopf jako papír. Major Major se totiž najisto domníval, že ho tak surově budí proto, aby si zase chvíli postál v blátě, a nechal si boty a ponožky ve stanu. Civilní oblek, v němž se poručíkovi Scheisskopfovi hlásil do služby, byl pomačkaný a špinavý. Poručík Scheisskopf se měl jako přehlídkový přeborník prosadit až mnohem později, a když si teď představil, jak Major Major pochoduje příští neděli bosý v jeho eskadře, celý se roztrásl.

„Musíte co nejrychleji do nemocnice,“ mumlal, když se mu zase vrátila řeč. „Řekněte jim, že jste nemocný. Zůstaňte tam, dokud za vámi nepošlou peněžní dávky, abyste si mohl opatřit uniformu. A boty. Musíte si koupit boty.“

„Rozkaz, pane poručíku.“

„Asi byste mi neměl říkat ‚rozkaz, pane poručíku‘, pane majore,“ upozornil ho poručík Scheisskopf. „Máte vyšší hodnost než já.“

„Rozkaz, pane poručíku. Jistě, mám vyšší hodnost než vy, ale vy jste zase můj velící důstojník.“

„Ano, to je pravda, pane majore,“ souhlasil poručík Scheisskopf. „Máte vyšší hodnost než já, ale já jsem váš velitel. Takže byste měl udělat, co vám říkám, pane majore, nebo se dostanete do maléru. Jděte do nemocnice a řekněte jim, že jste marod, pane majore. Zůstaňte tam, dokud za vámi nepošlou peněžní dávky, a pak si sežňte uniformu.“

„Rozkaz, pane poručíku.“

„A boty, pane majore. Při první příležitosti si kupte nějaké boty, pane majore.“

„Rozkaz, pane poručíku. Provedu.“

„Děkuji vám, pane majore.“

Život, který čekal Majora Majora v kadetním učilišti, se nijak nelišil od toho, který vedl do té doby. Kdykoli se octl s někým pohromadě, začal si ten druhý ihned přát, aby byl na jeho místě někdo jiný. Jenom instruktoři se mu v každé fázi výcviku přednostně věnovali, aby jím

prošel co nejhladčeji a oni se ho tak co nejrychleji zbavili. Pilotní zkoušky vykonal přímo bleskurychle, a než se stačil rozkoukat, už byl za mořem. A tam se najednou všechno obrátilo k lepšímu. Po celý život toužil Major Major po jediném – aby splynul s ostatními lidmi. Na Pianose se mu to alespoň na čas konečně podařilo. Mezi muži, kteří plnili riskantní bojové úkoly, hodnost mnoho neznamenala a vztahy mezi důstojníky a mužstvem byly uvolněné a neformální. Lidé, které ani neznal jménem, ho při setkání zdravili přátelským „Ahoj!“ a zvali ho, aby si šel s nimi zaplavat nebo zahrát basket. Na hřišti pro košíkovou trávil zatím nejpríjemnější hodiny svého života. Hrály se tam celodenní zápasy, při kterých nikomu nezáleželo na výsledku, při nichž se nevedl žádný zápis a počet hráčů kolísal od jednoho do pětatřiceti. Major Major předtím nikdy nehrál ani košíkovou, ani žádnou jinou míčovou hru, ale vysoká postava a nadšený zápal mu pomáhaly vynahrazovat vrozenou nemotornost a nedostatek zkušenosti. Na tom svažitém basketbalovém hřišti, mezi důstojníky a prostými vojáky, kteří se téměř stali jeho přáteli, poznal teprve Major Major, co je to štěstí. Kde nikdo nevyhrával, tam také nebylo poražených, a Major Major slastně vychutnával každý okamžik toho skotačení až do chvíle, kdy sestřelili majora Dulutha a z toho proklatého džípu se ozval řev plukovníka Cathcarta, který ho navždy připravil o požitek z basketbalových radovánek.

„Jste novým velitelem eskadry,“ hulákal na něj plukovník Cathcart přes trať hrubiánsky. „Ale nemyslete si, že to něco znamená, protože to vůbec nic neznamená. Znamená to jediné to, že jste novým velitelem eskadry.“

Major Major ležel plukovníkovi Cathcartovi v žaludku už dlouhou dobu. Nadbytečný major v seznamu jeho útvaru mu narušoval organizační schéma a dával tak proti němu zbraň do rukou hlavou-nům ve štábu 27. letecké divize, o nichž byl plukovník Cathcart přesvědčen, že jsou to jeho nepřátelé a rivalové. Plukovník Cathcart se už dlouho modlil, aby mu nějaká šťastná náhoda pomohla vyřešit tenhle problém, a smrt majora Dulutha mu přišla navýsost vhod. Doposud mu překážel jeden přebytečný major, a teď se pro důstojníka v hodnosti majora uvolnila funkce. Jmenoval proto majora Majora Majora velitelem eskadry a odburácel ve svém džípu stejně bleskově, jako se předtím objevil.

Pro majora Majora to znamenalo konec hry. Tvář mu zrudla rozpaky. Zůstal nevěřícně stát, jako by zapustil kořeny do země, a nad jeho hlavou se opět začala stahovat mračna. Když se pak obrátil ke svým spoluhráčům, narazil na neprostupný val podivně zamyšlených, kamenných tváří, z nichž na něj sálalo zasmušilé, nevyzpytatelné nepřátelství. Roztrásl se studem. Začali zase hrát, ale nestálo to už za nic. Když měl míč a dribloval, nikdo se mu ho nesnažil vypíchnout. Když si křikl o přihrávku, ihned ji od toho, kdo měl míč, dostal. A když minul koš, nikdo se nesnažil doskakovat. Jediný hlas, který bylo slyšet, byl jeho vlastní. Na druhý den to bylo stejné a třetí den už tam raději nešel.

Jako by se dohodli, všichni z eskadry s ním rázem přestali mluvit a jenom na něj civěli. Zase kráčel životem s pláše sklopenýma očima a hanbou hořícími tvářemi, předmět pohrdání, závisti, podezírání, hlubokého nesouhlasu a zlovolných nárazek všude, kam se hnul. Lidé, kteří si jeho podobnosti s Henrym Fondou dříve vůbec nevšímali, o ní teď mluvili téměř nepřetržitě a našli se i takoví, kteří zlomyslně naznačovali, že byl jmenován velitelem eskadry právě jenom proto, že je podobný Henrymu Fondovi. Kapitán Black, který na tuto funkci sám aspiroval, tvrdil, že major Major je vlastně sám Henry Fonda, že je však příliš zbabělý na to, aby se k tomu přiznal.

Major Major se začal vyplašeně potácet z jedné trapné katastrofy do druhé. Aniž mu to předem oznámil, přestěhoval mu seržant Towser všechny věci do prostorné maringotky, kterou doposud obýval major Duluth, a když se pak major Major bez dechu přiřítíl do služební místnosti, aby tam ohlásil, že mu někdo všechno ukradl, vyděsil ho tam dozorčí, mladý desátník, téměř k smrti, když vyskočil jako čertík a zařval „Pozor!“, jakmile se major Major objevil. Major Major strnul v pozoru stejně jako ostatní, kteří v té době byli v kanceláři, a říkal si v duchu, jakou důležitou osobnost má asi v patách. Minuty plynuly ve ztuhlém tichu a byli by tam zřejmě všichni stáli až do soudného dne, kdyby se o dvacet minut později nedostavil major Danby, který si tam odskočil ze štábu skupiny, aby poblahopřál majoru Majorovi ke jmenování, a nezavelel pohov.

Ještě žalostněji dopadl major Major v důstojnické jídelně, kde na něj čekal Milo s tváří rozzářenou podlézavým úsměvem a uvedl ho pyšně k malému stolku, který instaloval v popředí a vyzdobil vyšíváním

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.